WIADOMOŚCI
Narodowego Banku Polskiego

Miesięcznik

Rok VII WARSZAWA 1951 Nr 3

Tylko do użytku służbowego.

TREŚĆ NUMERU

I. DZIAŁ ARTYKUŁOWY:

1. Podniesienie wydajności — wyraz socjalistycznego stylu pracy — *Jan Bartosik* 147
2. Przyspieszenie obrotów zagranicznymi środkami płatniczymi — *Zygmunt Karpiński* 150
3. Umocnienie rozrachunku gospodarczego — *Władysław Szymański* 154
4. Zadania kontroli bankowej funduszu płac przy realizacji planu sześcioletniego — *Tadeusz Choliński* 159
5. Finansowanie normatywnych środków obrotowych (II) — *Mieczysław Kucharski* 164
6. Kredyt w kapitalizmie i jego wykorzystanie przy budowie socjalizmu 170

II. ORGANIZACJA I TECHNIKA FINANSOWA:

1. Analiza reklamacji w drugim półroczu 1950 roku — *Jan Litwiniuk* 174
2. Organizacja finansowa państwowych przedsiębiorstw handlowych — *Teodor Czerwiński* . . . 180
3. Zobowiązania stałe z tytułu dostaw — *Ludwik Gerlicz* 183
4. Artykuł szkoleniowy — Operacje kasowe Narodowego Banku Polskiego 184

III. DZIAŁ INSTRUKCYJNY:

Departament Ogólny

1. Formularz nr 4707 — jego rola w mobilizacji rezerw środków obrotowych w gospodarce uspołecznionej 188
2. Wyciągi z pism Departamentu Ogólnego 193

Departament Kredytowy

1. Wyciągi z pism Departamentu Kredytowego 198
2. Wyciągi z komunikatów wewnętrznych ZSS 201

IV. DZIAŁ RACJONALIZACJI 202

V. PYTANIA I ODPOWIEDZI 204

V. BIBLIOGRAFIA 205

Przedruk bez zgody Redakcji wzbroniony.

JAN BARTOSIK

PODNIESIENIE WYDAJNOŚCI – WYRAZ SOCJALISTYCZNEGO STYLU PRACY

Wkroczyliśmy w drugi rok planu sześcioletniego, planu budowy podstaw socjalizmu w Polsce. Zadania jakie plan ten stawia przed masami pracującymi są olbrzymie. Świadomość, że ich wykonanie jest jednoznaczne ze zlikwidowaniem zacofania naszego kraju we wszystkich dziedzinach życia, z jego uprzemysłowieniem, zwiększeniem samowystarczalności i wzmocnieniem podstawy naszej niezawisłości — mobilizuje masy pracujące do wzmożenia wysiłków.

W walce, jaką toczyć będziemy o przedterminowe wykonanie planu sześcioletniego — inteligencja pracująca powinna wzorować się na wspaniałej postawie polskiej klasy robotniczej, która swym poświęceniem, swym socjalistycznym stosunkiem do pracy sprawiła, że zadania pierwszego roku planu wykonane zostały przed terminem.

Pracownicy Narodowego Banku Polskiego nie mogą w tej walce pozostać w tyle. Zadanie dalszego, powszechnego podniesienia wydajności pracy jest jednym z podstawowych zadań jakie w chwili obecnej stoją przed nami.

Warunkiem podniesienia wydajności pracy jest upowszechnienie socjalistycznego stylu pracy, który oznacza właściwy stosunek do pracy i socjalistyczne metody pracy.

Jakie są momenty charakterystyczne dla tego pojęcia?

Omawiając najważniejsze zaczniemy od **socjalistycznej dyscypliny pracy**, będącej istotną i nieodłączną cechą nowego stylu pracy.

Socjalistyczna dyscyplina pracy nie jest tylko zbiorem artykułów i paragrafów zabezpieczających przed wszelkiego rodzaju bumelanctwem — jest to konieczność, jest to nowa, socjalistyczna moralność, wypływająca ze świadomości pracownika czującego, że jest on współgospodarzem zakładu pracy, współodpowiedzialnym za wyniki jego pracy.

Wykształcić nowy styl pracy — znaczy wzmóc dyscyplinę pracy, zmienić moralne nastawienie do pracy. Należy uświadomić sobie w pełni, że socjalistyczną dyscyplinę pracy można z łatwością przeliczyć na zaoszczędzone setki tysięcy godzin pracy, miliony złotych oszczędności, że socjalistyczna dyscyplina pracy — to olbrzymi krok w kierunku podniesienia wydajności pracy.

Narady pracy są podstawowym instrumentem przyciągania pracowników do zagadnień związanych z przedmiotem ich pracy. Z narad tych bowiem biorą początek i współzawodnictwo i racjonalizatorstwo i wszelkiego rodzaju usprawnienia, wszelkiego rodzaju oszczędności. Należy więc dążyć do tego, aby narady pracy spełniały swoje zadanie.

Aby jakieś zadanie było spełnione, musi być przede wszystkim odpowiednio postawione. Aby jakieś istotne zadanie postawić, trzeba żyć pracą nie tylko swego osobistego odcinka pracy, ale interesować się i orientować w ogólnych zadaniach i trybie pracy swojej jednostki organizacyjnej. Możliwość poznania tych spraw daje odpowiednio zorganizowana i prowadzona żywo oraz wnikliwie narada pracy.

Współzawodnictwo pracy — jest podstawową metodą budownictwa socjalistycznego, pobudzającą aktywność mas pracujących w walce o wzrost wydajności, o obniżenie kosztów włas-

nych i zwiększenie rozmiarów dochodu narodowego oraz zarobków każdego pracownika biorącego udział we współzawodnictwie.

Współzawodnictwo wywiera wielki moralny wpływ na całe zespoły pracownicze, które zachęcone osiągnięciami przodowników pracy, a także ich osiągnięciami materialnymi, podążają śladami przodowników.

Należy zatem dokładać wszelkich starań, ażeby współzawodnictwo pracy postawić na właściwym poziomie. Niewątpliwie istnieją jeszcze trudności w tej dziedzinie. Do najbardziej rozpowszechnionych należy przeświadczenie o trudności uchwycenia w jakiekolwiek normy pracy koncepcyjnej. Należy jednak w każdym razie unikać bezdusznego formalizmu i biurokratyzmu polegającego na podejmowaniu formalnych i ogólnikowych zobowiązań. Tymczasem współzawodnictwo powinno rozwijać się od dołu, wychodzić od najszerszych mas pracowniczych, musi dotyczyć konkretnych zobowiązań, przejawiając się w zwiększonej wydajności pracy. Ogół pracowników powinien przejąć się sprawą współzawodnictwa, myśleć o stałym rozszerzaniu i pogłębianiu jego form. **Wyzwolenie rezerw ludzkich i kierowanie ich na właściwe odcinki pracy** — to następny bardzo ważny moment charakteryzujący nowy styl pracy, moment, którego praktyczne przeprowadzenie musi w konsekwencji wpłynąć dodatnio na podniesienie wydajności pracy.

Do wykonania zadań planu sześcioletniego potrzebne są odpowiednie kadry. Instytucja nasza, znajdująca się w chwili obecnej w okresie intensywnego rozwoju, ma w tym zakresie szczególnie duże potrzeby. Dopływ nowych sił z zewnątrz jest ograniczony. Równocześnie chodzi nam o podniesienie wydajności pracy. Otóż istota zagadnienia polega nie na zwiększaniu ilości pracowników, lecz na jak najlepszym wykorzystaniu istniejących kadr.

Na wielu odcinkach naszej pracy istnieją jeszcze znaczne rezerwy ludzkie niewykorzystane w sposób właściwy. Należy zatem przyjrzeć się dokładnie obsadzie personalnej, zanalizować jej czynności, ocenić krytycznie potrzeby, a na pewno znajdzie się jeszcze wiele możliwości do właściwego jej wykorzystania. Należy oszczędnie gospodarować ludźmi, bo i w tym przypadku każdy niewykorzystany odpowiednio pracownik da się przeliczyć na godziny pracy i złotówki, bo każdy niewykorzystany pracownik — to obniżenie ogólnej wydajności pracy.

Wyzwolenie istniejących rezerw ludzkich jest ściśle związane z rewizją etatów, jaką wszystkie jednostki organizacyjne będą musiały przeprowadzić u siebie. Rewizję etatów należy przy tym rozumieć jako metodę pozwalającą na wykrycie nie wykorzystanych w pełni pracowników i przesunięcie ich na inne odcinki pracy bankowej, wymagające zasilenia.

Krótkie omówienie tych najważniejszych momentów wpływających na kształtowanie się nowego stylu pracy, ma na celu podkreślenie ich ważności i zwrócenie uwagi na konieczność właściwego ustawienia tych zagadnień, mających bezpośredni wpływ na sprawę podniesienia wydajności pracy.

Podniesienie wydajności pracy przez zmianę stylu pracy, wyrażającego się nowym socjalistycznym stosunkiem do pracy i nowymi socjalistycznymi metodami pracy — wymaga uwzględnienia jeszcze jednego, niezwykle ważnego momentu mającego bezpośredni wpływ na podniesienie tej wydajności. Momentem tym jest bezpośrednie osobiste zainteresowanie materialne pracownika.

Dla podkreślenia ważności tego momentu przytoczyć można zdanie W. I. Lenina, który pisał, że „socjalizm należy budować nie bezpośrednio na entuzjazmie, lecz przy pomocy entuzjazmu zrodzonego Wielką Rewolucją, na interesie osobistym i osobistym zainteresowaniu".

Józef Stalin uczy ponadto, że „w warunkach socjalizmu wzrost produkcji nie będzie miał granic, o ile wykorzystane będzie całkowicie osobiste materialne zainteresowanie".

Z tych dwóch sformułowań wynika, że jednym z ważniejszych warunków podnoszenia osobistego zainteresowania we wzroście wydajności pracy jest właściwa organizacja płacy, biorąca pod uwagę ilość i jakość wykonanej pracy.

W warunkach Narodowego Banku Polskiego podstawową zasadą polityki płac powinno być

zatem ścisłe powiązanie wydajności pracy z wysokością nagród i formą awansowania, jako podstawowymi dźwigniami w walce o wydajność pracy, o oszczędność i o wzrost stopy życiowej pracowników.

Zarząd Banku — doceniając z jednej strony znaczenie tych bodźców materialnych w osiąganiu wyższego poziomu wydajności pracy, z drugiej zaś widząc niewłaściwe dotychczasowe formy praktycznego stosowania tych bodźców, powziął uchwałę dającą nowe wytyczne odnośnie rozdziału nagród i przyznawania awansów.

Dotychczasowa polityka premiowa związana była głównie z zadaniami, jakie stały przed Narodowym Bankiem Polskim w poprzednim okresie. Były to przeważnie zadania organizacyjne, związane z przejmowaniem agend i rozbudową sieci oddziałów.

Stało się jednak tak, że w stosunkowo długim okresie czasu w jakim stosowane były formy rozdziału nagród związane z tą polityką — formy te uległy pewnemu skostnieniu, które stało się przyczyną powstania pewnych niewłaściwości wypaczających ich sens.

Utarło się bowiem mniemanie, że nagrody otrzymywane przez pracowników na stanowiskach kierowniczych stanowią jak gdyby podbudówkę do ich pensji, ponieważ udzielane były regularnie i niemal że w stałych wysokościach.

Podobna sytuacja istniała również na odcinku awansów t. zn. że nie spełniały one swej roli w sposób właściwy. Awanse bowiem nie mogą być tylko „miernikiem czasu jaki upłynął od ostatniego awansu".

Zmiana na tym odcinku znalazła wyraz w nowych wytycznych które polecają traktować awans i nagrodę — nie jak coś, co się mechanicznie rozdziela między taką czy inną grupę pracowników, lecz jako wyraz uznania prawdziwych zasług pracownika na odcinku podniesienia wydajności pracy, ulepszenia metod pracy i ugruntowania socjalistycznego stosunku do pracy.

Nagroda czy awans nie będą rozdzielane w tajemnicy przed ogółem pracowników. Przeciwnie jako wyrazy uznania za określone osiągnięcia, będą podawane do wiadomości ogółu, aby każdy pracownik mógł wydać sąd czy nagrodzony słusznie uzyskał wyróżnienie i aby każdy mógł porównać wyniki swej pracy z wysiłkami wyróżnionych współkolegów.

Zagadnienie stałego podnoszenia wydajności pracy i związana z nim ściśle sprawa stosowania nowych wytycznych odnośnie rozdziału nagród i przeprowadzania awansów — powinny stać się zagadnieniami żywymi, interesującymi najszerszy ogół pracowników.

Celem niniejszego artykułu, jak również odpowiednich zaleceń władz Banku, jest obudzenie zainteresowania, które — między innymi — powinno przejawiać się w jak najszerszym przedyskutowaniu tych aktualnych zagadnień nie tylko na naradach pracy, lecz również i na łamach Wiadomości NBP.

ZYGMUNT KARPIŃSKI

PRZYSPIESZENIE OBROTÓW ZAGRANICZNYMI ŚRODKAMI PŁATNICZYMI

Przyśpieszenie obiegu środków obrotowych, będące jednym z najważniejszych postulatów finansowych w systemie gospodarki socjalistycznej, jest tematem stale omawianym w Wiadomościach NBP. Artykuły poświęcone dotychczas temu zagadnieniu rozpatrywały je w zakresie obrotów wewnątrz kraju; w niniejszym artykule przedstawimy szereg zagadnień związanych z przyśpieszeniem obrotowości w wymianie gospodarczej z zagranicą, w której to dziedzinie występuje w wielu punktach odrębna problematyka dotycząca obrotów zagranicznymi środkami płatniczymi.

Cykl gospodarczy, który w obrotach wewnątrz kraju obejmuje przejście od surowca poprzez towar do pieniądza i z powrotem do surowca, jest w obrotach z zagranicą bardziej złożony i obejmuje fazy; pieniądz krajowy — towar eksportowany — dewiza — towar importowany — pieniądz krajowy. Skrócony ten schemat oznacza, że za towar nabyty od producenta krajowego przez centralę eksportową, a następnie przez nią wywieziony za granicę, otrzymujemy zagraniczne środki płatnicze, za które następnie centrala importowa nabywa za granicą potrzebne nam towary, zamieniające się po sprowadzeniu do kraju i sprzedaniu krajowemu odbiorcy, na krajowe środki pieniężne.

Z takiego ujęcia wypływa dalsza różnica między problemem szybkości obrotu płatniczego wewnątrz kraju a w stosunkach z zagranicą. W pierwszym zakresie przedmiotem badań są obroty poszczególnych przedsiębiorstw produkcyjnych lub handlowych, natomiast przy rozważaniu zagadnienia w skali stosunków z zagranicą, musimy wyjść poza zakres poszczególnych przedsiębiorstw tj. central handlu zagranicznego i przedmiotem badań objąć szybkość obrotu dewizami w skali ogólnokrajowej. Centrale handlu zagranicznego nie utrzymują bowiem własnych rachunków za granicą, nie dysponują samodzielnie dewizami, lecz muszą uzyskaną walutę eksportową odstąpić bezzwłocznie Narodowemu Bankowi Polskiemu. Zainteresuje nas zatem pytanie, w jaki sposób najlepiej zapewnić właściwy sposób i szybką możność dysponowania ogólnokrajowym zapasem dewiz, zarządzanym przez NBP.

Tego rodzaju postawienie zagadnienia jest konieczne również i z innego jeszcze względu. Obowiązujący system finansowy nie dopuszcza finansowania odbiorcy towarów przez dostawcę lub na odwrót; rozliczenia wynikające z obrotu towarowego nie mogą być przedmiotem ani zaliczkowania, ani kredytowania.

Zasada ta obowiązuje nie tylko w obrotach wewnątrz kraju, lecz została rozszerzona również na stosunki z zagranicą. Jeżeli zatem centrala importowa sprowadza z zagranicy towar na kredyt (udzielony jej indywidualnie przez jej zagranicznego dostawcę lub bank zagraniczny, bądź też wykorzystany w ramach umów międzypaństwowych), to zobowiązana jest do wpłacenia do NBP równowartości wykorzystanego kredytu w złotych, który przejmuje na siebie obowiązek spłacenia kredytu w terminie jego płatności. W ten sposób wszelkiego rodzaju kredyty zagraniczne stają się w założeniu swym kredytami walutowymi dla NBP, jako administratora scentralizowanych w nim rezerw dewizowych całego kraju.

* * *

Przechodząc po tych wstępnych uwagach do właściwego tematu, oprzeć się musimy na stwierdzeniu, że celem obrotów handlowych z zagranicą jest import potrzebnych nam towarów, przy czym eksport staje się konieczny jako środek uzyskania dewiz dla zapłacenia za niezbędny import.

Zadaniem szybkiego obrotu zagranicznymi środkami płatniczymi będzie przeto takie unormowanie rozmiarów i terminów poszczególnych

transakcji, aby zapewnić posiadanie we właściwym czasie odpowiedniej ilości zagranicznych środków płatniczych niezbędnych dla dokonania potrzebnego importu. Powinno to być dokonane w taki sposób, aby uniknąć dwojakiego rodzaju niepożądanych sytuacji:

a) chwilowego braku dewiz, który by uniemożliwiał lub opóźniał zaspokojenie potrzeb importowych;

b) przejściowego zamrożenia niektórych rodzajów dewiz, wynikającego z tego, że dokonano (przedwcześnie) eksportu, a uzyskanych dewiz nie można bezzwłocznie zużyć na potrzebny import ani w danym kraju, ani też w trzecim kraju zagranicznym.

W myśl przytoczonego na wstępie, a prymitywnie ujętego schematu, musi być najpierw dokonany eksport towaru, jego sprzedaż za granicą za dewizy, których posiadanie umożliwia dopiero nabycie i przywóz do kraju pożądanych artykułów importowych. W razie braku stosunków kredytowych z zagranicą, kraj pozbawia się najpierw części swego majątku, dopiero później uzyskuje z powrotem jego równowartość. Każde przedłużenie takiego cyklu stanowi wyraźną stratę dla gospodarstwa narodowego, każde skrócenie natomiast będzie pożądanym przyspieszeniem obrotowości.

Podstawowym instrumentem skrócenia cyklu obrotowego staje się zatem **kredyt zagraniczny**, umożliwiający odwrócenie powyższej kolejności w taki sposób, aby najpierw (albo co najmniej równocześnie) był dokonywany import, a następnie dopiero eksport pokrywający zadłużenie.

Spośród licznych form kredytu zagranicznego omówimy te, które w naszych obecnych warunkach mają znaczenie dla przyspieszenia obrotów zagranicznymi środkami płatniczymi. Ograniczymy się przy tym z natury rzeczy do roli kredytów obrotowych, krótkoterminowych, pomijając kredyty długoterminowe, których znaczenie leży w zakresie długofalowego planowania, głównie inwestycyjnego.

Rodzaj i forma kredytu zagranicznego powinna być dostosowana do wewnętrznego ustroju finansowego. W zakresie obrotów z zagranicą dominujące znaczenie mają w naszym ustroju finansowym dwie cechy: planowanie obrotów handlowych i płatniczych oraz centralizacja rozrachunków.

Formą kredytu zagranicznego najbardziej dostosowaną do tych cech ustrojowych jest kredyt przyznawany sobie wzajemnie przez banki centralne na bieżącym rachunku (t. zw. **„kredyt techniczny"**). Kredyt tego typu jest ściśle związany z dwustronnymi umowami handlowymi i płatniczymi i zwykle bywa przyznawany w związku z zawieraniem takich umów. Kredyt taki — nieznany w okresie liberalizmu handlowego i walutowego — stał się istotnym i koniecznym uzupełnieniem umów handlowych z chwilą gdy umowy te — zamiast dawniej rozpowszechnionej klauzuli największego uprzywilejowania — przechodziły na system dwustronnych umów kontyngentowych zamykających całość rozliczeń między dwoma partnerami, w ramach dwustronnych umów clearingowych.

Obecnie ta forma kredytu jest szeroko rozpowszechniona. Istnieje ona przede wszystkim we wzajemnych stosunkach między ZSRR i krajami demokracji ludowej, przy czym rozmiary tego kredytu w stosunkach między tymi krajami nie są w ciągu okresu umownego (np. rocznego) cyfrowo ograniczone, natomiast stopień jego wykorzystania jest regulowany rozmiarami dostaw towarowych. Również w umowach płatniczych między krajami kapitalistycznymi, a także w umowach między Polską a tymi krajami, kredyt techniczny w bankach centralnych jest rozpowszechniony; w tym zakresie jest jednak zwykle ustalony limit cyfrowy, przy czym najbardziej typowe jest ustalenie tego limitu na wysokości przewidywanych obrotów miesięcznych.

Istnienie kredytu technicznego w stosunkach między bankami centralnymi umożliwia w najszerszych rozmiarach przyspieszenie obrotu między umawiającymi się krajami, gdyż usuwa konieczność uzależnienia poszczególnych transakcji handlowych od aktualnego stanu rachunku clearingowego. Eksport nie potrzebuje wyprzedzać importu, a saldo rachunku może się w umownym okresie dowolnie przesuwać ze strony debetowej na kredytową i odwrotnie. Dopiero po upływie umownego okresu i braku nowej umowy kredyt podlega spłaceniu. Dodać należy, jako dodatkową korzystną cechę tej formy kredytu, że jest on zwykle bezprocentowy.

W porównaniu z tą formą kredytu daleko mniejsze znaczenie mają w naszych warunkach kredyty uzyskiwane przez poszczególne centrale handlu zagranicznego dla poszczególnych transakcji. Kredytem tego rodzaju, najbardziej rozpowszechnionym w krajach kapitalistycznych, jest np. finansowanie międzynarodowych transakcji handlowych w drodze kredytu akceptacyj-

nego, dzięki któremu importer może płacić eksporterowi akceptem (zwykle trzymiesięcznym) banku udzielającego mu tego rodzaju kredytu. Wielkie banki londyńskie były od dawna głównymi kredytodawcami, którzy się wyspecjalizowali w tym właśnie zakresie. W niektórych wypadkach polskie centrale importowe korzystają jeszcze obecnie z tej formy kredytu zagranicznego; jednak nie jest ona dostosowana do naszego ustroju gospodarczego i finansowego oraz nie należy liczyć się z jej rozwojem.

* * *

Do zagadnień **kredytowych** mających duży wpływ na szybkość obrotu zagranicznymi środkami płatniczymi zaliczyć należy również techniczny sposób rozliczania obrotu handlowego z zagranicą; w szczególności chodzi tu o odpowiedź na pytanie czy obroty te są rozliczane w drodze inkasa, czy też akredytywy oraz, czy w wypadku akredytywy rachunki NBP są obciążane lub uznawane w chwili otwarcia, czy też w chwili wykorzystania akredytywy.

Wobec tego, że akredytywa jest w stosunkach z zagranicą głównym instrumentem rozliczeń oraz wobec tego, że w obrotach zagranicznych okres między otwarciem a wykorzystaniem akredytywy oraz okres przebiegu poczty w dwie strony jest dość długi i trwa zwykle kilka, a nieraz kilkanaście tygodni, należy stwierdzić, że przyjęcie jednego lub drugiego systemu wywiera duży wpływ na możność szybkiego obracania zapasami dewiz.

Rozpatrzmy dodatnie i ujemne strony systemu inkasa i akredytyw pod kątem interesującego nas zagadnienia szybkiej obracalności środkami dewizowymi. Musimy przy tym, przy każdym wariancie uwzględnić oddzielnie: szybkość obrotu dla NBP, jako centrali dewizowej oraz szybkość obrotów dla poszczególnych central eksportowych czy importowych. W dwóch tych zakresach bowiem mogą się w pewnych wypadkach wytwarzać odrębne — czy wprost przeciwstawne — postulaty.

W zakresie **eksportu** zasługują na analizę następujące techniczne sposoby rozliczeń:

1) **Akredytywa płatna z góry** — korespondent zagraniczny uznaje rachunek NBP sumą akredytywy w chwili jej otwarcia. NBP wchodzi zatem w posiadanie dewiz w teoretycznie najszybszej chwili i dlatego ta forma rozliczeń stanowi pożądane optimum;

2) **Akredytywa płatna z dołu** — korespondent uznaje rachunek NBP po przedstawieniu dokumentów stwierdzających dokonanie eksportu. W tym zakresie jest jeszcze ważny dodatkowy warunek, a mianowicie, wpływ waluty może nastąpić:
   a) po dostarczeniu przez eksportera dokumentów do NBP w Warszawie i telegraficznym zawiadomieniu korespondenta o złożeniu dokumentów (akredytywa otwarta, z polecenia korespondenta zagranicznego, przez NBP);
   b) po nadejściu dokumentów do banku zagranicznego, który otworzył akredytywę.

NBP wchodzi w posiadanie waluty eksportowej najwcześniej przy zastosowaniu alternatywy 1), później przy alternatywie 2 a), a najpóźniej przy alternatywie 2 b). Centrale eksportowe nie są natomiast zainteresowane w różnicy między alternatywą 1) a 2 a), gdyż mogą one otrzymać równowartość waluty eksportowej w każdym wypadku dopiero po przedstawieniu dokumentów; natomiast różnica między alternatywą 2 a) a 2 b) jest dla nich istotna, gdyż w wypadku 2 a) uzyskanie równowartości waluty eksportowej jest przyśpieszone o ilość dni odpowiadającą biegowi poczty w dwóch kierunkach.

Toteż w stosunkach z licznymi krajami zagranicznymi zarówno ze strony central eksportowych przy zawieraniu kontraktów, jak i ze strony NBP przy porozumieniach z bankami, dokonywane są wysiłki w kierunku możliwie szerokiego stosowania zasady wymienionej pod pkt. 2 a). W licznych przypadkach dążenia te zostały uwieńczone pomyślnymi rezultatami i banki zagraniczne coraz częściej uwzględniają postulat NBP otwierania akredytyw płatnych w NBP w Warszawie, zamiast akredytyw płatnych za granicą.

3) **Inkaso** — dokumentów na zagranicę z tytułu eksportu jest dla szybkości obrotu pieniężnego najmniej odpowiednią formą zarówno dla NBP jak i dla central eksportowych, gdyż uzyskanie możności dysponowania walutą eksportową przez NBP i wypłacenie jej równowartości centrali eksportowej następuje dopiero po nadejściu od korespondenta zagranicznego zawiadomienia o wpływie zainkasowanej kwoty.

Jeżeli przejdziemy do analogicznej analizy tych samych zagadnień po stronie **importu**, to postulat możliwie późnego dokonania zapłaty nakaże uszeregowanie wyżej wymienionych form

w przeciwnej kolejności. Płacenie za import, na podstawie dokumentów przysyłanych z zagranicy do inkasa, będzie formą przy której uiszczenie należności nastąpi w terminie stosunkowo najpóźniejszym, natomiast otwarcie przez stronę polską akredytywy importowej, za którą korespondent obciąża NBP w chwili otwarcia akredytywy, jest formą najmniej pożądaną, gdyż z góry pozbawia NBP możności dysponowania kwotą otwartej akredytywy.

Z powyższego zestawienia wynika, że wybranie teoretycznie najwłaściwszej formy regulowania płatności zagranicznych nie jest w praktyce bynajmniej łatwe. Nie można bowiem od kontrahentów zagranicznych wymagać aby w każdym wypadku zgodzili się na alternatywę dogodniejszą dla strony polskiej, i wysuwać równocześnie postulat, aby przy eksporcie korespondent otwierał bankowi polskiemu akredytywę płatną z góry, a przy imporcie polskim zadowolił się przesyłaniem dokumentów do inkasa. Zasada równorzędności doprowadza w praktyce — z konieczności — do ustalenia dla rozrachunków z danym krajem lub z danym korespondentem jednej z wyżej wymienionych form, która obowiązuje wówczas na danym odcinku w obu kierunkach, tj. zarówno w eksporcie jak i w imporcie. Możliwe jest również zaniechanie uregulowania sprawy w stosunkach z danym krajem w sposób generalny i pozostawienie wyboru odpowiedniej formy rozrachunku do ustalenia w indywidualnych kontraktach między dostawcą a odbiorcą, w zależności np. od zwyczajów jakie się ustaliły w danej branży.

* * *

Drugim — poza kredytem — czynnikiem mającym podstawowe znaczenie dla szybkości obrotów płatniczych z zagranicą jest **wymienialność walut.** Jak wiadomo waluty poszczególnych państw nie są obecnie wymienialne na złoto lub inne waluty, jak to miało powszechnie miejsce w okresie panowania waluty złotej do roku 1914 oraz później przejściowo w latach 1926 — 1931. Obroty płatnicze są obecnie na ogół dokonywane w ramach dwustronnych clearingów ześrodkowujących obroty między dwoma krajami i obejmujących tylko obroty między dwoma partnerami. Zasada ta obowiązuje między ZSRR i krajami demokracji ludowej oraz w stosunkach między tymi krajami. Jest ona również rozpowszechniona w stosunkach z krajami kapitalistycznymi. Wyjątek stanowią jedynie obroty w dolarach Stanów Zjednoczonych oraz — w pewnym zakresie — w funtach angielskich.

Najbardziej ujemnym następstwem takiego stanu rzeczy jest zmniejszenie szybkości obrotu zagranicznymi środkami płatniczymi. Należności uzyskane z eksportu do jednego kraju nie mogą być zużyte na import z innego kraju i mogą wskutek tego ulegać nieraz nawet długoterminowemu zamrożeniu. Dzieje się to wówczas, gdy z danego kraju dłużniczego nie można otrzymać potrzebnych nam artykułów importowych, a nagromadzone w tym kraju pozostałości na rachunku clearingowym nie mogą być transferowane do kraju trzeciego.

Dla zapobieżenia tego rodzaju niepożądanym objawom wprowadza się do umów płatniczych postanowienia osłabiające ujemne następstwa dla szybkości obrotów zagranicznymi środkami płatniczymi, wynikające z niewymienialności walut. Postanowienia te bywają różnego rodzaju:

Jeżeli przewiduje się z góry, że obroty płatnicze z danym krajem — łącznie z płatnościami z tytułu usług oraz kredytów — nie będą zrównoważone, ustala się, że pewna procentowo określona część wpływów z eksportu towarów (lub też tylko niektórych towarów, jak np. węgla) będzie przekazywana w walucie trzeciego kraju np. w dolarach lub funtach. Na wypadek niezaplanowanego braku równowagi w obrotach płatniczych ustala się obowiązek przekazania salda dłużnego, przekraczającego ustalony limit kredytu technicznego, w walucie kraju trzeciego.

Postanowienia specjalnego typu odnoszą się do obrotu funtami angielskimi. Aczkolwiek funt angielski nie jest powszechnie wymienialny, to jednak w ograniczonym zakresie można się nim posługiwać dla obrotów z krajami trzecimi, bądź na podstawie ogólnych postanowień brytyjskich, dotyczących obrotów z „obszarem szterlingowym", bądź na podstawie indywidualnych umów z krajami, którym Wielka Brytania przyznała prawo rozszerzonej możliwości dysponowania funtami poprzez t. zw. „Transferable account".

Jako interesujący przykład odcinkowego usunięcia trudności wynikających z niewymienialności walut można również wymienić trójkątną umowę zawartą w roku 1949 między ZSRR, Finlandią i Polską. W myśl tej umowy wykonanej w całości zgodnie z zamierzeniami, Polska dokonała określonego eksportu do Finlandii, w zamian za co otrzymała odpowiedniej wartoś-

ci towary z ZSRR, któremu ze swej strony dostarczyła towarów Finlandia. Rozliczenia z tytułu tych obrotów zostały dokonane prawidłowo, bez stwarzania zamrożeń.

Widzimy zatem, że nawet w wypadkach gdy dana waluta nie jest powszechnie wymienialna, istnieją możliwości zapewnienia sobie w drodze negocjacji pewnych koncesji lub udogodnień, które usuwają lub zmniejszają niebezpieczeństwo zamrożeń i przyczyniają się do przyspieszenia obracalności zagranicznymi środkami płatniczymi.

W obrotach krajowych przyśpieszenie obiegu środków obrotowych jest osiągane poprzez autonomiczne decyzje naszych władz i przestrzeganie skrupulatnego ich wykonywania. W zakresie obrotów z zagranicą dążenie do przyśpieszenia obrotów płatniczych musi ponadto wyciągać wnioski i odpowiednio ustosunkować się do stanowiska naszych partnerów. Staraliśmy się wskazać na to, że zarówno przy zawieraniu umów płatniczych międzypaństwowych jak i w codziennych stosunkach z indywidualnymi bankami będącymi naszymi korespondentami zagranicznymi oraz przy zawieraniu kontraktów przez centrale handlu zagranicznego istnieją liczne możliwości uzyskania warunków zapewniających przyśpieszenie obrotów zagranicznymi środkami płatniczymi. Możliwości te są już obecnie, na wielu odcinkach, przez NBP osiągnięte i wykorzystywane. Tym niemniej trwać musi nadal troska o dalsze ich upowszechnienie.

WŁADYSŁAW SZYMAŃSKI

UMOCNIENIE ROZRACHUNKU GOSPODARCZEGO I PODNIESIENIE RENTOWNOŚCI W PRZEDSIĘBIORSTWIE

Ugruntować i umacniać rozrachunek gospodarczy, podnieść wewnętrzno-przemysłową akumulację — oto zadanie.
J. W. Stalin

Na obecnym etapie realizacji planu sześcioletniego, planu budowy podstaw socjalizmu, przed każdym przedsiębiorstwem stoi zadanie nie tylko wyprodukowania zaplanowanej ilości wyrobów w określonym asortymencie i najwyższym gatunku, ale i wyprodukowania po jak najniższym koszcie. Do dotychczas znanych już nam zadań walki o ilość i jakość produkcji dołącza się nowy element walki o najniższe koszty produkcji, dystrybucji bądź usług. Do rozwiązywanych więc dotychczas zagadnień techniczno-produkcyjnych, dołączają się takie zagadnienia finansowo-rachunkowe, jak koszt własny produkowanych wyrobów i jego obniżka, planowy system oszczędzania, przyspieszenie obiegu środków obrotowych, rentowność przedsiębiorstwa, akumulacja. Powstaje więc zagadnienie umocnienia i rozwinięcia rozrachunku gospodarczego przez wprowadzenie w jak najszerszym zakresie rozrachunku wewnątrz - zakładowego. W związku z tym narzuca się konieczność zastosowania takich zabiegów organizacyjno - finansowych, które by współdziałając we wzmocnieniu racjonalnych podstaw gospodarki, zapewniły większe niż dotychczas uzgodnienie i powiązanie finansowych i wytwórczych wyników pracy przedsiębiorstwa. Wydaje się, iż w liczbie tych zabiegów ważna rola usunięcia obecnych braków przypadnie praktyce tworzenia i użytkowania środków obrotowych.

Przestrzeganie podstawowych zasad tworzenia środków obrotowych przedsiębiorstw oraz celowość ich zużytkowania, zgodnie z ustalonymi przepisami prawnymi i planem, jest istotnym warunkiem racjonalnej gospodarki. Wszelkie odchylenia i ewentualne przesunięcia mogą być usprawiedliwione o tyle, o ile wynikły z konieczności dostosowania środków obrotowych do wymagań wytwórczości.

Dla umożliwienia wszechstronnej analizy i oceny działalności przedsiębiorstwa wprowadza się rozrachunek gospodarczy jako „metodę pla-

nowego kierowania przedsiębiorstwem socjalistycznym, sprzyjającą wykonaniu planów państwowych przy najmniejszych nakładach środków materiałowych i pieniężnych!" *)

Autor radziecki S. Tatur określa rozrachunek gospodarczy jako „metodę gospodarki, przy której wszystkie siły pracowników przedsiębiorstwa zostają zmobilizowane pod kierownictwem szefów produkcji i organizacji partyjnej do wykonania i przekroczenia planów gospodarczych, z uwzględnieniem jak największej oszczędności w wydatkach. Rozrachunek gospodarczy — jako metoda socjalistycznego kierownictwa gospodarką przedsiębiorstw i organizacyj gospodarczych — jest orężem planu; zadaniem rozrachunku gospodarczego jest zapewnienie najlepszego wykonania planu przy najmniejszych nakładach materiałowych, pieniężnych i siły roboczej oraz osiągnięcie możliwie największej rentowności przedsiębiorstwa". **)

Dla osiągnięcia więc podstawowego celu rozrachunku gospodarczego — wygospodarowania największej akumulacji, a więc osiągnięcia możliwie największej nadwyżki dochodów nad nakładami należy dążyć do:

1) systematycznego obniżenia kosztów własnych,
2) maksymalnego przyspieszenia obiegu środków obrotowych.

Analizując koszt własny rozróżniamy koszt własny całkowity tj. ogół kosztów poniesionych w określonym czasie dla wytworzenia i zrealizowania produkcji oraz koszt własny jednostkowy, tj. koszt całkowity przypadający na jednostkę produkcji.

Jako dwa najważniejsze źródła obniżenia całkowitych i jednostkowych kosztów własnych przedsiębiorstwa należy wymienić:

a) koszty materiałowe,
b) koszty osobowe.

*) N. Korniłow „Rozrachunek gospodarczy i system oszczędności w gospodarce radzieckiej".

**) S. K. Tatur—„Rozrachunek gospodarczy w przedsiębiorstwie".

Ad a). Oszczędności na odcinku kosztów materiałowych mogą być osiągnięte drogą stałego obniżania norm zużycia. W tym celu konieczne jest opracowanie technicznych norm zużycia dla jak największej ilości surowców i materiałów. Raz opracowane normy powinny być okresowo kontrolowane, korygowane tak, by uwzględniały postęp techniczny, racjonalizatorstwo itp. Nadmierne zużycie materiałów tłumaczy się nieprzestrzeganiem technologicznego reżimu ich wykorzystania, niedbałym przechowywaniem, brakiem technicznie uzasadnionych średnio - progresywnych norm i innymi przyczynami. Zadanie polega na tym, aby operatywnie, w procesie działalności produkcyjnej, ujawniać przyczyny nadmiernego zużycia materiałów i stosować właściwe środki zaradcze. Można to osiągnąć przez odpowiednią zmianę procesów technologicznych, przez szerokie rozpowszechnienie doświadczeń przodowników współzawodnictwa, oszczędne zużycie surowców i materiałów, przez zastosowanie średnio - progresywnych norm, drogą konstruktywnych zmian samych wyrobów.

Ad b). Oszczędność na odcinku kosztów osobowych może być osiągnięta przede wszystkim przez wzrost wydajności pracy, osiągany zwiększeniem mechanizacji robót pracochłonnych, współzawodnictwo pracy, lepszą organizację pracy, podnoszenie kwalifikacji robotników, ścisłe przestrzeganie socjalistycznej dyscypliny pracy.

Konkretne więc formy walki o obniżenie kosztów własnych są, jak z tego wynika, bardzo różne. Oczywiste, że w najbardziej pracochłonnych gałęziach przemysłu należy główną uwagę skupić na zastosowaniu środków zmierzających do zwiększenia wydajności pracy i zmniejszenia wydatków na płacę roboczą przypadającą na jednostkę produkcji. W gałęziach zaś, które są stosunkowo mniej pracochłonne i które wyróżniają się wysokim ciężarem gatunkowym wydatków materiałowych na produkcję należy główną uwagę zwrócić na wszechstronną oszczędność surowców, materiałów, paliwa i prądu elektrycznego. „Zasadnicza linia, po której powinien kroczyć nasz przemysł, zasadnicza linia, która powinna określać wszystkie jego dalsze kroki, to linia systematycznej obniżki kosztu własnego produkcji przemysłowej" — pisze Stalin. *)

*) J. Stalin — Dzieła t. IX., str. 194 (wyd. ros.).

Z istoty rozrachunku gospodarczego wynika, iż przedsiębiorstwo prowadząc swoją gospodarkę w formie pieniężnej występuje jako jednostka samodzielna, dysponująca przydzielonymi jej środkami w celu wykonywania planowych zadań.

Środki te dzielą się na trwałe tj. takie, które wiążą się w sposób trwały z procesami produkcji i obrotu oraz zużywają się w nich stopniowo, jak budynki, maszyny itp. oraz środki obrotowe, które dokonują jednorazowego obrotu w ramach jednego cyklu produkcyjnego lub obrotu towarowego przedsiębiorstwa, jak surowce, materiały, paliwo itp. W odróżnieniu od środków trwałych, których wartość zużycia przechodzi stopniowo, w formie odpisów amortyzacyjnych, w wartość wyprodukowanych wyrobów, środki obrotowe zużywają się w procesie produkcyjnym jednorazowo i wskutek tego całkowita ich wartość wchodzi w wartość produkcji.

Z różnicy tej wynikają odmienne źródła finansowania.

Źródłem finansowania środków trwałych są: fundusz amortyzacyjny, dotacje budżetu oraz środki własne przedsiębiorstw.

Środki obrotowe finansowane są z dwóch głównych źródeł a mianowicie: z funduszów własnych przedsiębiorstw (w granicach zatwierdzonych w planie finansowym normatywów) oraz z kredytu bankowego (w zakresie czasowych potrzeb przedsiębiorstwa).

Dla urzeczywistnienia więc rozrachunku gospodarczego każde przedsiębiorstwo posiada środki trwałe i obrotowe, a za racjonalne zużytkowanie tych środków, przy wykonywaniu swego planu gospodarczego, przedsiębiorstwo odpowiada przed państwem.

Tak własne środki obrotowe, jak i środki otrzymane przez przedsiębiorstwo, drogą kredytu bankowego, przechodzą trzy stadia: Pierwsze — rozchodowanie środków w formie pieniędzy na zakup niezbędnego surowca, paliwa i materiałów. Drugie — przygotowane materiały zużytkowuje się na produkcję. Trzecie stadium rozpoczyna się wypuszczeniem produkcji gotowej i kończy jej sprzedażą.

Okres znajdowania się środków obrotowych w dziedzinie produkcji jest okresem wytwarzania, okres ich znajdowania się w dziedzinie obiegu— stanowi okres obiegu. Czas produkcji i czas obiegu stanowią łącznie czas obrotu środków obrotowych. Jednym ze wskaźników charakteryzujących rozrachunek gospodarczy jest przyspieszenie rotacji środków obrotowych. Im szybciej środki obrotowe przechodzą z jednego stadium w drugie, im krótszy jest czas wytwarzania i czas obiegu, tym szybciej krążą środki obrotowe, tym mniej ich potrzeba i tym większa jest produkcja wykonywana przez przedsiębiorstwo przy tej samej wysokości środków obrotowych.

W kapitalizmie przyspieszenie obrotu kapitału obrotowego prowadzi do zwiększenia zysku, tj. do wzrostu wzbogacenia się poszczególnych kapitalistów.

W socjalistycznym społeczeństwie przyspieszenie obrotu środków obrotowych oznacza najbardziej racjonalne ich wykorzystanie i prowadzi do wzrostu socjalistycznej akumulacji, obniżki kosztu własnego produkcji oraz do podniesienia dobrobytu materialnego ludu pracującego.

Z charakterystyki obiegu środków obrotowych wynikają trzy zasadnicze odcinki pracy, na których powinna się skoncentrować uwaga kierownictwa przedsiębiorstwa i całej jego załogi.

Po pierwsze — skrócenie czasu produkcji; po drugie — zmniejszenie norm zapasów, surowca, materiałów i paliwa; po trzecie — skrócenie czasu sprzedaży produkcji gotowej i realizacji należności.

Kontrole nad prawidłowością obiegu środków obrotowych, przeprowadzane przez aparat lustracyjny i kredytowy NBP w 83 przedsiębiorstwach, wykazały jak duże rezerwy są unieruchomione dla naszej gospodarki narodowej wskutek istniejących nieprawidłowości bądź w gospodarce materiałowej lub działalności produkcyjnej, bądź w zbycie wyrobów gotowych lub rozliczeniach finansowych.

Rozpoczęta za przykładem Hajduckich Zakładów Hutniczych i P. Z. P. B. im. J. Stalina pod koniec 1949 roku walka o przyspieszenie obiegu środków obrotowych obejmuje już dzisiaj każdy zakład.

Kontrolowanie wskaźników obiegu środków obrotowych przez wszystkie przedsiębiorstwa powinno być dzisiaj planowym i zorganizowanym systemem w naszej gospodarce narodowej. O tym jaką wagę przywiązują do tego zagadnienia najwyższe władze gospodarcze świadczy najlepiej zarządzenie przewodniczącego PKPG z dnia 12 kwietnia 1950 roku w przedmiocie mobilizacji rezerw, drogą przyspieszenia obiegu środków obrotowych w gospodarce uspołecznionej (Biuletyn PKPG Nr 6, poz. 93).

Pojęcie rozrachunku gospodarczego wprowadzone zostało u nas stosunkowo niedawno. Wprawdzie pewne normatywne akty prawne z roku 1949 łączą zagadnienia gospodarcze z zasadą rozrachunku gospodarczego, to jednak dopiero w roku 1950 ukazują się podstawowe zarządzenia wprowadzające zmiany w organizacji przedsiębiorstw, zmiany, które wyraźnie wiążą zasadę rozrachunku gospodarczego z przedsiębiorstwem.

Wymienić należy przede wszystkim:

1) Uchwałę Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 roku w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw objętych budżetem centralnym,
2) Uchwałę Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 maja 1950 r. o strukturze organizacyjnej uspołecznionych przedsiębiorstw przemysłu kluczowego, centralnych zarządów przemysłu i zjednoczeń.
3) Uchwałę KERM z dnia 12 maja 1950 roku w sprawie zasad normowania i finansowania środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych.
4) Uchwałę Rady Ministrów z dnia 6 września 1950 roku w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego państwowych przedsiębiorstw podlegających władzom terenowym oraz
5) Dekret z dnia 26 października 1950 roku o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. R. P. Nr 49/50 poz. 429).

Z wymienionych aktów prawnych — uchwała Rady Ministrów z dnia 17. 4. 1950 roku w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych, objętych budżetem centralnym, omawia w dziale trzecim zasady rozrachunku gospodarczego.

Uchwała powyższa, dzieląc przedsiębiorstwa na dwie zasadnicze grupy — przedsiębiorstwa budżetowe i przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym — ustala następnie trzy rodzaje rozrachunku gospodarczego:

a) pełny rozrachunek gospodarczy,
b) pełny wewnętrzny rozrachunek gospodarczy,
c) ograniczony wewnętrzny rozrachunek gospodarczy.

Uprawnienia i obowiązki przedsiębiorstw będących na rozrachunku wymienionym pod a) i b) są identyczne. Jedyna różnica ma charakter czysto prawny i polega na tym, iż przedsiębiorstwa będące na rozrachunku pełnym posiadają osobowość prawną, a będące na rozrachunku pełnym wewnętrznym—osobowości prawnej nie posiadają. Merytorycznie różnic więc nie ma i stan ten należy uważać za przejściowy.

Wydaje się więc uzasadnione rozpatrzenie dwu zasadniczych rodzajów rozrachunku, tj.: a) pełnego i b) wewnątrz-zakładowego (ograniczonego).

Ad a). Uprawnienia i obowiązki przedsiębiorstw będących na pełnym rozrachunku gospodarczym są następujące:

1) operatywna samodzielność w wykonywaniu zadań wynikających z planów gospodarczych,
2) wchodzenie w stosunki umowne z innymi przedsiębiorstwami i organizacjami (na podstawie ustawy z dnia 19. 4. 1950 roku o umowach planowych w gospodarce socjalistycznej),
3) obowiązek prowadzenia pełnej rachunkowości w oparciu o jednolity plan kont oraz sporządzania pełnego bilansu z rachunkiem wyników,
4) prawo posiadania samodzielnego rachunku (rachunek operacyjny) w banku finansującym działalność operacyjną,
5) prawo do bezpośredniego korzystania ze środków planu inwestycyjnego,
6) obowiązek bezpośredniego rozliczania się z budżetem państwa (rozliczeniami tymi są objęte również podległe temu przedsiębiorstwu zakłady działające na ograniczonym rozrachunku, które mają prawo bezpośredniego rozliczania się z budżetem).

Ad b). Drugim rodzajem rozrachunku gospodarczego jest rozrachunek wewnętrzno - zakładowy (ograniczony). Obowiązuje on zakłady, które nie są w stanie sprostać warunkom pełnego rozrachunku z uwagi na zbyt niski poziom organizacyjny lub brak wykwalifikowanego personelu finansowo - rachunkowego, w rezultacie czego nie mogą prowadzić pełnej rachunkowości, pozbawione więc są z tego tytułu i uprawnień właściwych dla pełnego rozrachunku, jak korzystanie z kredytów bankowych, posiadanie samodzielnego rachunku w banku, korzystanie ze środków planu inwestycyjnego.

W miarę jednak zaistnienia możliwości przeprowadzenia decentralizacji, zakłady te będą stopniowo przechodzić na pełny rozrachunek, (gdy będą mogły spełnić warunki pełnego rozrachunku).

Aczkolwiek zakłady tego rodzaju znikną, tym niemniej zasada ograniczonego wewnętrznego rozrachunku powinna stale się rozwijać obejmując tym rozrachunkiem wydziały bądź oddziały przedsiębiorstw będących na pełnym rozrachunku, a nawet poszczególne stanowiska robocze jak to już jest stosowane na szeroką skalę z doskonałymi wynikami w Związku Radzieckim.

Należy przy tym wyjaśnić, iż ograniczony wewnętrzny rozrachunek polega na porównywaniu nakładów faktycznie poniesionych na danym wydziale lub stanowisku roboczym z nakładami zaplanowanymi, w przeciwieństwie do pełnego rozrachunku, gdzie kontrola polega na porównywaniu i przeciwstawianiu nakładów i dochodów, wyników działalności przedsiębiorstwa.

Jest zrozumiałe, iż wprowadzenie wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego jest możliwe tylko przy jak najbardziej szczegółowym opracowaniu technicznych norm zużycia surowców, materiałów pomocniczych, paliwa, opakowań, narzędzi i przyrządów, norm zużycia siły roboczej itp. oraz doprowadzenie planu do poszczególnych wydziałów, a nawet stanowisk, aby możliwe stało się porównanie zaplanowanych nakładów z osiągniętymi. Konieczne wreszcie jest podjęcie akcji uświadamiającej załogę o celach i metodach pracy opartej o rozrachunek gospodarczy.

W celu osiągnięcia porównywalności wyników i uchwycenia odchyleń od planu, stosowane są szeroko ceny planowe.

Z powyższego wynika, iż wewnętrzno - zakładowy rozrachunek gospodarczy stanowi wyższy szczebel kierowania przedsiębiorstwem socjalistycznym. Przedstawione dwa rodzaje rozrachunku przy prawidłowym ustawieniu powinny być ściśle ze sobą powiązane i stanowić jedną całość.

Wyczerpanie całokształtu problematyki związanej z omawianym tematem wymaga jeszcze podkreślenia, że do istotnych zasad rozrachunku gospodarczego należy zaliczyć materialne zainteresowanie przedsiębiorstwa w wykonaniu i przekroczeniu zadań planowych. W systemie radzieckim cel ten spełnia fundusz dyrektora przedsiębiorstwa, natomiast w naszym systemie — fundusz zakładowy. Na fundusz ten przelewa się określone części planowego i ponadplanowego zysku, pod warunkiem jednak, że przedsiębiorstwo wykonało swój plan produkcji, przy zachowaniu ustalonego asortymentu oraz wykonało plan rentowności.

W przedsiębiorstwach, które nie mają w planie założenia rentowności, za warunek przelewu sum na fundusz zakładowy uważa się prawidłowe wykonanie planu obniżenia kosztów własnych.

Przy podnoszeniu ekonomiki naszych przedsiębiorstw do coraz wyższych form gospodarki przedsiębiorstwa socjalistycznego, gospodarki wymagającej od kierownictwa i wszystkich członków zespołu pracy umiejętności obliczania, analizowania i porównywania swoich wyników pracy stają się zrozumiałe słowa W. J. Lenina: „Socjalizm to przede wszystkim rachunkowość". *)

„Obrachunek i kontrola — oto co najważniejsze dla zorganizowania, dla należytego funkcjonowania pierwszego stadium społeczności komunistycznej". **)

*) Lenin — Dzieła t. XXII., str. 163 (wyd. ros.).

**) Lenin — Dzieła t. XXI. wyd. 3 (ros.) str. 440.

TADEUSZ CHOLIŃSKI

ZADANIA KONTROLI BANKOWEJ FUNDUSZU PŁAC PRZY REALIZACJI PLANU SZEŚCIOLETNIEGO

W okresie planu sześcioletniego zostanie w Polsce rozbudowany wielki przemysł socjalistyczny, który będzie stanowił potężną ekonomiczno - techniczną bazę socjalizmu w naszym kraju.

W ramach planu sześcioletniego wartość produkcji przemysłu socjalistycznego będzie w r. 1955 ponad 2,5 raza większa, aniżeli w r. 1949, Oznacza to osiągnięcie w r. 1955 poziomu czterokrotnie wyższego od produkcji przemysłowej Polski przedwojennej. Wykonanie planu sześcioletniego stawia nas wobec wielkiego zadania wygospodarowania w naszej gospodarce narodowej olbrzymich środków dla sfinansowania całości tego planu w wysokości przeszło 180.000.000.000 złotych w nowej walucie*).

Ażeby zadanie to zostało wykonane konieczny jest wielki wysiłek narodu w imię zwiększenia wewnętrznej akumulacji w naszej gospodarce.

W okresie realizacji planu sześcioletniego we wszystkich przemysłach przetwórczych zostanie zrekonstruowany przez mechanizację transport wewnętrzno - fabryczny. Mechanizacja odlewni wyrazi się w siedmiokrotnym wzroście maszynowego formowania. W transporcie, w szczególności w kolejnictwie, przeprowadzona zostanie zasadnicza rekonstrukcja załadunku i wyładunku. Dla mechanizacji czynności przeładunkowych zastosowane będą przenośniki taśmowe, elewatory, podnośniki, dźwigi itp.

Równocześnie w ramach planu sześcioletniego następować będzie w coraz większym stopniu przechodzenie na większe agregaty i maszyny, które przy tej samej niemal obsłudze produkują znacznie więcej.

Również w coraz większym stopniu będzie miało miejsce zastępowanie periodycznych procesów produkcji procesami ciągłymi, co znacznie ułatwi mechanizację i automatyzację oraz przyczyni się do obniżenia kosztów własnych i do zwiększenia wydajności.

W dążeniu do realizacji założeń ciągłości produkcji przewiduje się w planie sześcioletnim między innymi zastosowanie obrabiarek wielonarzędziowych, wykonujących równocześnie kilka a nawet kilkadziesiąt operacyj. Wprowadzony zostanie także montaż potokowy, w szczególności w fabrykach samochodów, traktorów, maszyn rolniczych, silników i obrabiarek — mający na celu ciągłość produkcji.

Wszystko to stwarza podstawę do poważnego wzrostu wydajności pracy. Plan sześcioletni uwzględnia w szerokim zakresie wzrost wydajności pracy, a mianowicie: w uspołecznionym handlu detalicznym o 45%, na kolejach o ca 52%, w przemyśle średnim i wielkim o 66%, w budownictwie o 85% i w Państwowych Gospodarstwach Rolnych o ca 90%.

Wszystkie te zadania stanowią, zadania minimalne.

Osiągnięcie przewidzianego w planie minimalnego wzrostu wydajności pracy jest koniecznym warunkiem jego realizacji.

Znaczenie zaplanowanego wzrostu wydajności pracy w realizacji planu sześcioletniego dobitnie podkreśla wypowiedź wicepremiera Minca, wygłoszona na V Plenum KC PZPR, że „gdyby wydajność w 1955 r., miała pozostać na tym samym poziomie co w r. 1949 — to przy zaplanowanej na 1955 r. produkcji, trzeba byłoby zatrudnić znacznie więcej pracowników, niż przewiduje plan"*) — a mianowicie:

a) w przemyśle państwowym więcej o 1.300.000 osób;
b) w budownictwie państwowym więcej o 530.000 osób;

*) przeszło 6 bilionów zł w starej walucie.

*) W ciągu sześciolecia stan zatrudnienia w sektorze socjalistycznym poza rolnictwem, wzrośnie o ponad 2.100.000 osób.

c) w obrocie towarowym więcej o 130.000 osób itd.

Po wyliczeniu tych cyfr wicepremier Minc na postawione przez siebie pytanie „czy to jest możliwe?" daje wyraźną i jasną odpowiedź, że to dodatkowe zatrudnienie nie tylko niezmiernie zwiększyłoby koszty własne, lecz również doprowadziłoby do kompletnego załamania finansowego, nie mówiąc już o tym, że takiej dodatkowej liczby robotników nie uzyskałoby się na rynku pracy.

Wynika stąd jasny wniosek, że bez przewidzianego w planie sześcioletnim minimalnego wzrostu wydajności pracy, nie może być w ogóle mowy o pełnej realizacji zadań tego planu.

W obliczu tych wielkich zadań — robotnicy poszczególnych gałęzi przemysłu podejmują słuszną akcję zmiany przestarzałych już dziś norm pracy, nie odpowiadających obecnemu poziomowi techniki i nie stanowiących dostatecznego bodźca do dalszego podnoszenia wydajności pracy. Ciągła zmiana technicznych warunków produkcji wymaga dynamicznego rozwoju norm o ile one mają spełnić podstawowy warunek realizacji socjalistycznej zasady wynagrodzenia według ilości i jakości włożonej pracy.

Dynamika norm i stałość części kosztów osobowych, bez względu na znaczny nieraz wzrost produkcji, obrotu czy usług, wskazuje na jedynie słuszny pogląd, że wzrost wydajności pociąga za sobą zmniejszony wzrost funduszu płac. Plan sześcioletni, zbudowany na tych założeniach, przewiduje ogólny wzrost wydajności o 60% przy równoczesnym wzroście funduszu płac o 40%. W związku z tym należy bezwzględnie zwalczać pogląd, że wzrostowi wydajności pracy musi zawsze towarzyszyć w tym samym albo w większym stopniu wzrost zarobków. Tak było istotnie w okresie realizacji planu trzyletniego — kiedy przeciętna wydajność jednego robotnika produkcyjnego wzrosła o 59% — podczas gdy przeciętny zarobek realny równocześnie podwoił się. To znajdowało swe uzasadnienie w pewnych tendencjach planu trzyletniego, zmierzających do podniesienia w niektórych gałęziach przemysłu poziomu realnych płac, które na początku planu trzyletniego były wyjątkowo niskie.

Stosowanie tego rodzaju polityki w realizacji planu sześcioletniego byłoby niezgodne z podstawowymi jego założeniami i zaprzeczałoby prawom akumulacji socjalistycznej, według których wzrost płac musi iść wolniej niż wzrost wydajności pracy; bowiem tylko w ten sposób uzyskuje się obniżkę kosztów własnych i zwiększenie akumulacji na potrzeby inwestycyjne.

Ta przewaga tempa wzrostu wydajności nad tempem wzrostu płac jest jednym z poważnych źródeł obniżenia kosztów własnych i łącznie z zaplanowaną oszczędnością na odcinku zużycia materiałów ma stanowić źródło sfinansowania ca 50% nakładów inwestycyjnych, przewidzianych do wykonania w planie sześcioletnim.

Wymienione założenia planu sześcioletniego są brane już pod uwagę przy ustalaniu rocznego limitu funduszu płac, będącego odpowiednikiem właściwie zaplanowanej dla danej branży produkcji, obrotu lub usług. Przy ustalaniu limitu dla funduszu płac uwzględnia się zatem planowany wzrost wydajności i możliwość osiągnięcia oszczędności na odcinku likwidacji przerostów zatrudnienia pracowników nieprodukcyjnych.

Wykorzystanie funduszu płac w wysokości nie przekraczającej ustalonego rocznego limitu, przy równoczesnym pełnym wykonaniu zaplanowanej produkcji, obrotu i usług, zapewnia pełną realizację założeń planu sześcioletniego na odcinku planowanego wzrostu wydajności.

Utrzymanie równowagi pomiędzy wysokością realizacji zaplanowanego funduszu płac i stopniem wykonanego planu produkcji, obrotów i usług jest głównym zadaniem bankowej kontroli funduszu płac. Wtórnym zadaniem tej kontroli jest utrzymanie dyscypliny płac w ramach zatwierdzonych etatów i obowiązujących w poszczególnych grupach zarobków.

Wprowadzenie kontroli funduszu płac w końcowym okresie realizacji planu trzyletniego miało za zadanie zahamowanie wzrostu rozpiętości pomiędzy stopniem wykorzystania funduszu płac a stopniem osiągniętej wydajności. Zahamowanie tej tendencji było koniecznym warunkiem dla stworzenia trwałej podstawy wyjściowej w celu realizacji założeń planu sześcioletniego.

Wprowadzona kontrola funduszu płac, dążąc do utrzymania zaplanowanej równowagi pomiędzy wydajnością a stopniem wykorzystania funduszu płac, wskazuje nieraz poszczególnym centralnym zarządom, zjednoczeniom, przedsiębiorstwom i zakładom na fakt, że planowanie nie kończy się z momentem sporządzenia planu.

Kontrola funduszu płac jest instrumentem, wskazującym kierownictwu przedsiębiorstwa socjalistycznego na potrzebę bieżącego interesowania się przebiegiem wykonania planu i czynnym wpływaniem na pełną jego realizację.

Dla lepszego przebiegu realizacji założeń planu, kierownictwo przedsiębiorstw widzi coraz większą potrzebę bezpośredniego zainteresowania poszczególnych zespołów pracowniczych przez ujęcie ich odcinka pracy w ramy wewnętrznego rozrachunku gospodarczego.

Pierwszy okres funkcjonowania kontroli funduszu płac wskazał, że istotą planowania nie jest samo sporządzenie planu, lecz czynna jego realizacja. „Tylko biurokraci mogą myśleć — powiedział Stalin, — że planowa praca kończy się z opracowaniem planu. Opracowanie planu, to tylko początek planowania".

Skoro kontrola funduszu płac ma spełniać tak ważną rolę w realizacji założeń gospodarki planowej, to wydaje się słuszne omówienie wyników blisko dwuletniego jej przebiegu i krytycznej oceny tych wyników, jak również omówienie spostrzeżonych w toku jej realizacji braków.

Krytyczna ocena tych wyników wskaże na niedociągnięcia kontroli, gdyż wyeliminowanie tych niedociągnięć w roku bieżącym jest niezbędnym warunkiem dla czynnego oddziaływania (na powierzonym odcinku kontroli funduszu płac) na właściwy przebieg realizacji planu sześcioletniego. Zwłaszcza, że na znaczenie kontroli w realizacji planów zwrócił uwagę Wódz Narodu Józef Stalin w swej wypowiedzi wygłoszonej na XVII Zjeździe W. K. P. (b) mówiąc, że „dziewięć dziesiątych naszych błędów i załamań przy wykonywaniu planów wynika z braku właściwie postawionej kontroli wykonania".*)

W pierwszych dwóch kwartałach 1950 r., oddziały NBP, wykonując kontrolę funduszu płac, napotykały na znaczne trudności spowodowane brakiem zatwierdzonych planów funduszu płac, które na skutek opóźnionego zatwierdzenia limitów finansowych na r. 1950 — nie mogły być przedłożone w terminie określonym instrukcją VI/4. Do czasu zatwierdzenia planów — zgodnie z decyzją Ministerstwa Finansów — kontrola funduszu płac, w odniesieniu do pracowników produkcyjnych, była oparta na przeciętnej miesięcznej zatwierdzonego funduszu płac na IV kwartał 1949 roku, a w odniesieniu do pracowników administracyjnych — na zatwierdzonym funduszu płac i etatach grudnia 1949 roku.

Ostateczny termin złożenia planów funduszu płac na I kwartał 1950 roku został ustalony na 31 maja 1950 roku. Po tym terminie, w odniesieniu do jednostek, które go nie dotrzymały, oddziały miały obowiązek stosować sankcje (§ 16 I. S. VI/4), wstrzymując wypłatę premii finansowej dla pracowników działu finansowo - księgowego.

W pierwszych miesiącach 1950 roku, występuje stosunkowo mała ilość wstrzymań wypłat, co uwidocznia się na poniżej zamieszczonym wykresie.

Wykaz wstrzymanych wypłat od 1. 1. 1950 r. do 31. 12. 1950 r.

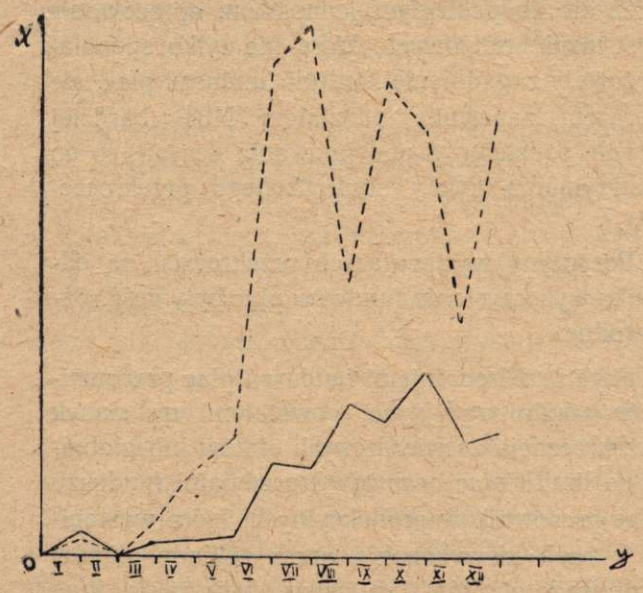

Na osi X podana jest ilość dokonanych wstrzymań w związku ze stwierdzonym przekroczeniem funduszu płac.

Na osi Y — podano okresy miesięczne od stycznia do grudnia.

Linia przerywana wyraża ilość wstrzymań wypłat wynagrodzeń pracownikom administracyjnym, linia ciągła — ilość wstrzymań wypłat pracownikom produkcyjnym i operacyjnym.

Główna przyczyna tak znikomej ilości dokonywanych wstrzymań w pierwszej połowie 1950 r. leży w stanowisku oddziałów kontrolujących, które podchodziły z pewną rezerwą do wstrzymywania wypłat na podstawie sprawozdań nie opartych o zatwierdzone plany.

Właściwą kontrolę funduszu płac za okres od 1. 1. 1950 r. do 31. 5. 1950 r. przeprowadziły oddziały NBP ex post dopiero w czerwcu ubiegłego

*) J. Stalin — Zagadnienia Leninizmu. Wyd. II ros. str. 481.

roku, co wpłynęło na raptowny znaczny wzrost wstrzymań, uwidoczniony na wyżej podanym wykresie. Od tej pory, w oparciu o przedłożone plany, mogły oddziały bardziej wnikliwie kontrolować funduszu płac, co znajduje potwierdzenie we wzroście wstrzymań wypłat, występujących w III i IV kwartale 1950 r.

Analiza ilościowa dokonanych wstrzymań wypłat wykazuje, że stosunkowo najwięcej wstrzymań i to zarobków pracowników produkcyjnych, miało miejsce w jednostkach, podległych Ministerstwu Przemysłu Lekkiego. Znaczna ilość wstrzymań zarobków pracowników produkcyjnych wynikła stąd, że Ministerstwo Przemysłu Lekkiego wykazało już w początku 1950 r. najwięcej zainteresowania przepisami o kontroli funduszu płac i wydało szereg zarządzeń, jak również zleciło podległym jednostkom opracowanie instrukcji branżowych, które nie tylko spopularyzowały zagadnienie kontroli funduszu płac, ale zarazem zapewniły oddziałom NBP bardziej trwałe podstawy w podejmowaniu decyzji, co do wstrzymania kwoty stwierdzonego przekroczenia.

Przyczyny występujących przekroczeń na odcinku wykorzystania funduszu płac były dość różnorodne.

Poza przekroczeniami funduszu płac pracowników administracyjnych, powstałymi na skutek przekroczenia zatwierdzonych etatów lub globalnego limitu płac oraz przekroczeniami funduszu płac pracowników produkcyjnych, które wystąpiły z racji niewykonania przez zakłady planów produkcji, obrotów lub usług, były także inne usprawiedliwione przypadki przekroczeń. Do nich na podstawie wyników dochodzeń przeprowadzonych przez resortowe ministerstwa należy zaliczyć:

1) dodatkowe zatrudnienie w godzinach nadliczbowych:
   — pracowników przy załadowaniu i wyładowaniu wagonów w dnie świąteczne dla uniknięcia opłat postojowego, w okresie kampanijnym ze względu na nieregularne dostawy surowca;
   — w handlu — ze względu na wprowadzenie w okresie letnim akcji ruchomej sprzedaży;
2) błędne opracowanie planu funduszu płac:
   — niewłaściwy podział pracowników na produkcyjnych i administracyjnych oraz na pobierających premię stałą i zmienną;
   — nieumieszczenie w planie premii finansowej, inwestycyjnej, bilansowej, godzin nadliczbowych, dodatków specjalnych, wypłat podlegających refundacji itp.
3) niewykonanie planu produkcji, obrotu i usług:
   — wskutek opóźnienia w zainstalowaniu nowych urządzeń lub wykonania zaplanowanych inwestycyj;
   — z powodu pożaru;
   — z powodu awarii itp.;

Przyczyny uzasadniające powstanie przekroczeń, podane przez resortowe ministerstwa w pismach zwalniających wstrzymanie wypłaty ilustruje poniższe zestawienie:

L. p.	Treść	W stosunku % do ogólnej ilości dokonanych zwolnień wstrzymanych zarobków pracowników.	
		produkcyjnych	administracyjnych
1	Bez podania powodu	38,0	13,5
2	Niewykonanie planu	28,7	—
3	Godziny nadliczbowe	6,1	14,0
4	Wadliwe sporządzenie planu lub sprawozdania	20,2	57,6
5	Przekroczenie etatów	—	13,0
6	Różne	7,0	1,9
		100	100

Dość znaczny odsetek decyzji zwalniających wypłaty bez podania powodu (38%), w stosunku do ogólnej ilości wydanych zwolnień, wynika stąd, że resortowe ministerstwa w przypadku wstrzymania poważnych kwot pracownikom produkcyjnym, stanowiących znaczny odsetek łącznego miesięcznego funduszu płac — wydawały dyspozycje zwalniające wstrzymane kwoty — bez zbadania przyczyn przekroczenia.

W tego rodzaju przypadkach stosowano sankcje wobec winnych zaistnienia przekroczenia dopiero ex post, na podstawie wyników przeprowadzonych dochodzeń.

Częstym powodem dokonywanych w roku ubiegłym wstrzymań części wypłaty zarobków zwłaszcza pracowników administracyjnych — było niewłaściwe planowanie.

Złe planowanie było powodem wstrzymania części wypłaty zarobków pracowników administracyjnych, zwłaszcza w jednostkach podległych Ministerstwu Kultury i Sztuki (78%), Ministerstwu Przemysłu Rolnego i Spożywczego (65%) i Ministerstwu Handlu Wewnętrznego (64%).

Zastosowane sankcje wpłynęły w znacznym stopniu na zdyscyplinowanie przedsiębiorstw i pozwoliły — przez zahamowanie gospodarczo nieuzasadnionej tendencji w kierunku wzrostu funduszu płac — utrzymać jego wykorzystanie w roku 1950 na właściwym poziomie. Potwierdza to analiza porównawcza procentu wykorzystania łącznego planowanego funduszu płac z procentem jego skorygowania — w zależności od stopnia wykonania planu, jak również i to, że w globalnych cyfrach wykorzystanie w roku ubiegłym planowanego funduszu płac jednostek kontrolowanych przez NBP zostało utrzymane w granicach gospodarczo uzasadnionych.

W konkluzji należy stwierdzić, że kontrola funduszu płac, pomimo trudności na jakie napotykał aparat bankowy w toku jej wykonywania spełniła w pierwszym roku realizacji planu sześcioletniego wytyczone jej zadanie. Nie należy jednak zapominać, że tempo wykonywania założeń planu sześcioletniego w następnych latach jego realizacji będzie stale wzrastać. Ze wzrostem tempa musi postępować równolegle wzrost planowanej wydajności będący jednym z elementów wpływających na wysokość planowanego funduszu płac. Z tych też względów zadania stawiane przed bankową kontrolą funduszu płac będą wymagały bardziej mobilizującego podejścia aparatu bankowego do wykonywanej kontroli.

W celu właściwego wypełnienia zadań na odcinku kontroli funduszu płac w roku 1951, tj. w drugim roku realizacji planu sześcioletniego, należy już na początku roku podejść do zagadnienia tej kontroli z całą świadomością jej wagi w realizacji założeń planu i bezwzględnie dążyć, aby kontrola funduszu płac posiadała charakter kontroli jak najbardziej bieżącej.

Brak bowiem zdecydowanego podejścia niektórych oddziałów do zagadnienia kontroli i stosowanych sankcji jak również występujące — w jednostkach objętych kontrolą — tendencje ukrywania przed aparatem bankowym powstałych przekroczeń przez nieskładanie planów funduszu płac i sprawozdań z ich wykonania we właściwych terminach nadaje jej charakter kontroli ex post. Stosowanie sankcji ze znacznym opóźnieniem nie tylko uniemożliwia wcześniejsze usunięcie przyczyny występujących przekroczeń, lecz również przez skumulowanie przekroczeń niepotrzebnie zaostrza stosowane sankcje w formie wstrzymania znacznych kwot — osiągających nieraz wysokość całomiesięcznego funduszu płac. Z tych też względów w drugim roku realizacji planu sześcioletniego musimy bezwzględnie zwalczać wszelkie tendencje opóźniające wykonanie kontroli funduszu płac i stwarzające niebezpieczeństwo niewykonania przez nią postawionych zadań.

MIECZYSŁAW KUCHARSKI

FINANSOWANIE NORMATYWNYCH ŚRODKÓW OBROTOWYCH

KREDYTY NORMATYWNE

W poprzednim artykule*) omawialiśmy zasady wyposażania przedsiębiorstw w fundusze własne na pokrycie normatywów, obecnie zaś rozpatrzymy zasady udzielania przez Bank kredytów normatywnych oraz przypadki w jakich kredyty te mogą być stosowane. Przedtem jednak wypada słów parę poświęcić tzw. pasywom stałym, one bowiem również uczestniczą w finansowaniu normatywnych środków obrotowych obok funduszów własnych przedsiębiorstw oraz kredytów normatywnych. Ponieważ w ustalaniu pasywów stałych nie zachodzą w bieżącym roku żadne zasadnicze zmiany, nie poświęcamy im osobnego miejsca, przypominamy tylko, że w pierwszym rzędzie zmniejszają one wysokość wyposażenia przedsiębiorstwa w fundusze własne, a nie wysokość kredytów normatywnych. Jeśli przeto normatyw wynosi np. 100, a pasywa stałe 20, przedsiębiorstwu zaś przysługuje 50% pokrycia normatywów funduszami własnymi, wówczas finansowanie normatywnych środków obrotowych przedstawiać się będzie następująco:

fundusze własne	30
pasywa stałe	20
kredyt normatywny	50
	100

Ilekroć więc w dalszej części artykułu będziemy mówić o funduszach własnych przedsiębiorstwa, niedoborze lub nadwyżce funduszów własnych itp. będziemy zawsze na równi z tymi funduszami traktować pasywa stałe, tak jakby zaliczane one były do tych funduszów.

Dla przedsiębiorstw państwowych kredyty normatywne powinny być udzielane w zasadzie tylko wówczas, gdy danemu przedsiębiorstwu nie przysługuje pełne pokrycie normatywów funduszami własnymi. Wiemy jednak, że niedobór tych funduszów może powstać jeszcze z innych przyczyn, nie uregulowanych przepisami lub nawet nieprzewidzianych w planach przedsiębiorstw. W poprzednim artykule przedstawiliśmy właśnie przypadki w jakich powstają nadwyżki lub niedobory funduszów własnych na tle przebiegu rozliczeń z budżetem oraz na tle odchyleń od planu. Obecnie zajmiemy się zestawieniem przypadków, w których może nastąpić niedobór funduszów własnych przedsiębiorstw na pokrycie normatywów. Są nimi następujące przypadki:

1) gdy granica wyposażenia przedsiębiorstwa w fundusze własne w obrocie została ustalona poniżej kwoty normatywu,
2) gdy dotacja, przysługująca przedsiębiorstwu na podstawie obliczonego normatywu, nie została przewidziana w planie,
3) gdy dotacja, przysługująca przedsiębiorstwu na podstawie obliczonego normatywu, nie została udzielona pomimo, że została przewidziana w planie.
4) gdy zysk przedsiębiorstwa nie osiąga wysokości planowej (wg planu rocznego) i nie wystarcza wskutek tego na uzupełnienie funduszów własnych do wysokości przysługującego przedsiębiorstwu pokrycia normatywów,
5) gdy zysk przedsiębiorstwa wystarcza wprawdzie na uzupełnienie funduszów własnych przedsiębiorstwa do wysokości przysługującego przedsiębiorstwu pokrycia normatywów — jednakże jest on mniejszy od zysku planowego, w związku z czym może powstać w przedsiębiorstwie przejściowy niedobór funduszów własnych, wynikający z zasad i trybu rozliczeń z budżetem Państwa, z tytułu wpłat z zysków,

*) Wiadomości Narodowego Banku Polskiego nr 2 (1951) str. 85.

6) niedobór funduszów własnych spowodowany nieudzieleniem przedsiębiorstwu dotacji na pokrycie planowych strat,
7) niedobór funduszów własnych spowodowany ponoszeniem nieplanowych strat.

Rozpatrzmy teraz w jakich z wymienionych przypadków bank może udzielić kredytu normatywnego na pokrycie niedoborów funduszów własnych.

Pierwszy przypadek, jak to już podkreśliliśmy, jest przypadkiem zasadniczym i udzielanie przez bank kredytu nie ulega tu wątpliwości. Kredyt udzielany jest wówczas do wysokości części normatywu nie zakwalifikowanej do pokrycia funduszami własnymi przedsiębiorstwa.

Drugi przypadek powinien być czymś wyjątkowym i może dotyczyć chyba tylko przedsiębiorstw objętych budżetem terenowym. W bieżącym roku bowiem, z uwagi na zupełnie nową konstrukcję budżetu wyniknąć mogły pewne trudności na odcinku zaplanowania we właściwym czasie wydatków tych budżetów na finansowanie środków obrotowych przedsiębiorstw. W takich przypadkach bank będzie mógł przyjść przedsiębiorstwu z pomocą w formie kredytu normatywnego, udzielanego do wysokości brakujących funduszów własnych.

Natomiast trzeci przypadek nie może zobowiązywać banku do nieograniczonego w czasie pokrywania niedoborów przedsiębiorstwa. Skoro bowiem w planie przedsiębiorstwa została przewidziana dotacja z budżetu Państwa, przedsiębiorstwo powinno domagać się z właściwego źródła przysługujących mu środków finansowych. Wymaga tego zasada rozgraniczenia finansowania przedsiębiorstw ze środków budżetu Państwa od finansowania z kredytów bankowych. Przy nieprzestrzeganiu tej zasady przedsiębiorstwa oraz ich organa nadrzędne mogłyby nie wykazywać dostatecznych starań w kierunku uzyskiwania dotacji we właściwej wysokości i właściwych terminach, co pociągałoby za sobą pośrednie finansowanie budżetu przez bank. Dlatego wydaje się rzeczą celową co najmniej ograniczyć udzielanie kredytu normatywnego w omawianym przypadku np. tylko na okres jednego miesiąca. Po tym terminie podlegałby on spłacie z rachunku operacyjnego lub przeksięgowaniu na kredyt przeterminowany, ze wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z tego dla przedsiębiorstwa.

W przypadku czwartym bank udziela kredytu normatywnego bez ograniczeń. Można by wprawdzie wysunąć zastrzeżenia, że nieuzyskanie przez przedsiębiorstwo zysku planowego jest jego winą i powstały w wyniku tego brak środków finansowych powinien być konsekwencją tego, zmuszając tym samym przedsiębiorstwo do poczynienia koniecznych oszczędności w celu podniesienia rentowności, lub do utrzymania zapasów poniżej normatywów. Za takim rozumowaniem przemawia dużo racji, wydaje się jednak, że w naszych warunkach nie czas jeszcze na tak dalekie zaostrzanie warunków kredytowych dla przedsiębiorstwa. Zmiany bowiem w systemie finansowym, organizacji przedsiębiorstw (decentralizacja) oraz dość częste zmiany w strukturze cen i kosztów, z przyczyn od przedsiębiorstwa niezależnych, utrudniają planowanie rentowności oraz ocenę czy odchylenia od planu powstały z winy przedsiębiorstwa, czy też z przyczyn zewnętrznych. Toteż w omawianym przypadku kredyt normatywny udzielany jest do wysokości różnicy między zyskiem planowym a zyskiem faktycznie osiągniętym lub obliczanym w kwartalnych planach finansowania. Nie należy przy tym zapominać, że osiągnięcie przez przedsiębiorstwo zysku mniejszego od planowego może być spowodowane albo w ogóle niższą rentownością od planowej, albo innym od planowego rozłożeniem sprzedaży w poszczególnych kwartałach, przy tej samej rentowności przedsiębiorstwa. Na przykład:

plan	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	Razem
realizacja	120	130	110	150	510
zysk	12	13	11	15	51
wykonanie					
realizacja	80	140	140	150	510
zysk	8	14	14	15	51

Powinno się więc zawsze porównywać nie tylko zysk planowy i osiągany, ale przede wszystkim zysk w stosunku do realizacji w okresie sprawozdawczym oraz zysk do realizacji w okresie objętym planem. W przeciwnym razie moglibyśmy błędnie ocenić zwiększenie funduszów przedsiębiorstwa z zysku a tym samym błędnie zaplanować kredyt normatywny i niewłaściwie na tej podstawie finansować przedsiębiorstwo.

Przypadek piąty jest najbardziej skomplikowany, może on występować w związku z omawianymi już w poprzednim artykule zasadami i trybem rozliczeń przedsiębiorstw z budżetem Państwa. Mianowicie przedsiębiorstwo obowiązane jest dokonywać zaliczkowych wpłat na poczet wpłat z zysku w wysokości wpłat planowych, a dopiero na podstawie bilansu kwartalnego przedsiębiorstwo albo otrzymuje zwrot nadpłaconej kwoty (o ile zysk okazał się mniejszy) albo dokonuje dodatkowej wpłaty z zysku ponadplanowego. Ponieważ system ten obowiązuje w ciągu całego roku, przeto np. w III kwartale będzie już można z góry ustalić ile przedsiębiorstwo nadpłaci lub niedopłaci w ciągu kwartału, ponieważ rentowność przedsiębiorstwa jest już wiadoma na podstawie bilansów za I kwartał. Przypuśćmy, że plan roczny przedsiębiorstwa przewiduje zysk w III kwartale w wysokości 30, wzrost normatywów tylko o 10, a więc wpłatę z zysku do budżetu 20*).

W III kwartale wiemy już jednak, że faktyczna rentowność przedsiębiorstwa jest mniejsza i dlatego przy sporządzaniu planu finansowania na III kwartał przyjmujemy zysk tylko w wysokości 20. Ponieważ normatyw rośnie o 10, wobec tego przedsiębiorstwo powinno zatrzymać połowę zysku (10), tymczasem przepisy wymagają od niego całej zaliczkowej wpłaty planowanej, a więc 20. Wskutek tego powstałby lub wzrósłby w przedsiębiorstwie niedobór o 10. Niedobór ten będzie zapewne zmniejszony przez to, że w III kwartale nastąpi ostateczne rozliczenie za II kwartał i przedsiębiorstwo powinno otrzymać zwrot nadpłaconej kwoty w II kwartale. Niemniej jednak w tej sytuacji niedobór powstały w I kwartale, przy równomiernie rozłożonej realizacji w ciągu roku ,powinien się utrzymywać do końca roku (zwiększa się on bowiem o nowe nadpłaty, a zmniejsza o zwroty nadpłat w każdym kwartale). Powstaje teraz pytanie, czy bank powinien w omawianych przypadkach finansować przedsiębiorstwa kredytem normatywnym bez ograniczeń. Przed daniem odpowiedzi na to pytanie należy zdać sobie sprawę, że działanie obowiązującego systemu rozliczeń z budżetem jest dwustronne, a więc, że w pewnych przedsiębiorstwach, (które nie osiągają zysku planowego) powodować będzie wzrost kredytów, w innych zaś przedsiębiorstwach (które osiągają zysk ponadplanowy), spadek kredytów. Ponadto nawet w tym samym przedsiębiorstwie mogą być kwartały, w których przedsiębiorstwo nie osiąga zysku planowego, w innych uzyskuje zysk ponadplanowy i wobec tego raz zaciągnie kredyt a następnie spłaci go. Nie byłoby więc rzeczą celową stosowanie w tych przypadkach ograniczeń kredytowych, tym więcej, że dopiero doświadczenia bieżącego roku w zakresie rozliczeń z budżetem wykażą po jakiej linii powinny iść usprawnienia w finasowaniu normatywnych środków przedsiębiorstw, czy po linii ulepszeń techniki rozliczeń z budżetem Państwa, czy po linii „wygładzania" kredytem niedociągnięć technicznych przy przeprowadzaniu tych rozliczeń.

Przypadki wymienione w p. 6 i 7 nie mogą uzasadniać udzielenia kredytu normatywnego, ponieważ równałoby się to finansowaniu przez bank strat, co w żadnym razie nie może nastąpić, nawet na okres przejściowy.

Reasumując powyższe uwagi stwierdzamy, że w czterech przypadkach (1, 2, 4, 5) niedobór funduszów własnych przedsiębiorstw może być pokryty przez bank bez ograniczeń, w jednym przypadku (3) tylko na ściśle określony czas, w dwóch zaś przypadkach (6, 7) nie może być w ogóle finansowany z kredytu.

Wydaje się, że wymieniliśmy wszystkie zasadnicze przypadki, w których rozważane może być udzielenie przedsiębiorstwu kredytu normatyw-

*) Pomijamy dla uproszczenia pasywa stałe oraz odprowadzenia na fundusz zakładowy i przyjmujemy, że przedsiębiorstwu przysługuje 100% pokrycia normatywów funduszami własnymi.

nego z tym, że przyczyny omawianego przez nas niedoboru funduszów własnych przedsiębiorstw mogą ponadto nie występować oddzielnie lecz łącznie, a więc może np. zachodzić kombinacja przypadku 1-go i 4-go, tzn. że przedsiębiorstwu przysługuje tylko 50% pokrycia normatywów funduszami własnymi, zysk przedsiębiorstwa nie osiąga jednak kwoty zaplanowanej i nie wystarcza nawet na zwiększenie funduszów własnych do wysokości odpowiadającej połowie normatywów. Nie zmienia to jednak faktu, że zasadniczych przyczyn niedoborów funduszów własnych jest siedem, a przypadków wynikających z kombinacji tych przyczyn może powstać tyle ile wyłoni ich życie.

Znacznie mniej może być przyczyn występowania kredytu normatywnego poniżej obowiązującego pokrycia normatywów kredytem bankowym. Są nimi:

a) osiągnięcie przez przedsiębiorstwo zysku ponadplanowego i związany z tym przywilej zatrzymania 30% tego zysku w obrocie (w ciągu danego roku),

b) przejściowe zatrzymanie w obrocie, z uwagi na obowiązujący tryb rozliczeń, tej części zysku ponadplanowego, która podlega wpłacie do budżetu,

c) utrzymywanie przez przedsiębiorstwo zapasów poniżej wyznaczonych normatywów.

Po poprzednich uwagach obecnie wymieniony przypadek pierwszy i drugi wyjaśnień nie wymagają, trzeci zaś jest oczywisty, wynika bowiem z przyspieszenia obiegu środków obrotowych.

O ile przedsiębiorstwu przysługuje pełne pokrycie normatywów funduszami własnymi, uzyskane z powyższych źródeł „luzy" finansowe nie mogąc zmniejszać kredytu normatywnego, którego w tym przypadku nie ma, będą natomiast wpływały albo na obniżenie innych kredytów, albo na powiększenie stanu rachunku operacyjnego przedsiębiorstwa.

FINANSOWANIE ŚRODKÓW OBROTOWYCH PRZY NORMATYWIE OPERATYWNYM

W dotychczasowych naszych rozważaniach pominęliśmy rozmyślnie zagadnienie ustalenia normatywu operatywnego, jego wpływu na rozliczenia z budżetem i wysokość kredytu normatywnego, nie chcieliśmy bowiem od razu komplikować tych spraw, które nawet na płaszczyźnie normatywu z planu rocznego przedsiębiorstwa wyglądają nie tak prosto jak w roku ubiegłym.

Teraz jednak, gdy uporaliśmy się już z finansowaniem normatywnych środków obrotowych w granicach normatywu z planu rocznego, możemy przystąpić do rozpatrzenia finansowania przedsiębiorstwa po ustaleniu normatywu operatywnego.

Zbadajmy naprzód, czy i jakie to może mieć konsekwencje w rozliczeniach z budżetem. W przypadku ustalenia normatywu operatywnego na **poziomie wyższym** od normatywu z planu rocznego **rozliczenia z budżetem nie ulegają zmianie,** przedsiębiorstwo nie może bowiem dostać większej dotacji ani też zmniejszyć wpłaty z zysku planowego, wpłaty zaś z zysku ponadplanowego są zawsze pomniejszane o 30% tego zysku niezależnie od wysokości normatywu operatywnego. Natomiast przy ustalaniu normatywu **na poziomie niższym** od normatywu z planu rocznego, **w zakresie rozliczeń z budżetem mogą nastąpić** zmiany, a mianowicie: a) przez zmniejszenie planowej dotacji na finansowanie środków obrotowych, b) przez zwiększenie planowej wpłaty nadwyżki funduszów własnych lub dokonanie wpłaty ponadplanowej. Ponieważ obniżenie normatywu operatywnego może być spowodowane głównie przyspieszeniem obiegu środków obrotowych, przeto wydaje się rzeczą słuszną nie dokonywać w tych przypadkach dodatkowej wpłaty z zysków lecz zwiększyć wpłaty lub zmniejszyć dotacje z tytułu nadwyżek lub niedoborów funduszów własnych. Zmiana bowiem tych rozliczeń odpowiadać będzie treści zmian dokonanych w przedsiębiorstwie, które polegają w danym przypadku na wygospodarowaniu większej nadwyżki lub zmniejszeniu niedoboru z tytułu gospodarowania środkami obrotowymi.

Przykład:

Podstawa obliczeń		Początek roku	I kw.	II kw.	III kw.
Plan roczny	1) normatyw	100	110	115	120
	2) zysk 2)	x	25	55	90
	3) wpłaty z zysku 2)	x	15	40	70
	4) wpłata nadwyżek funduszów własnych	x	—	—	—
Kwartalny plan finansowania (wariant I)	1) normatyw operatywny	100	110	105	110
	2) zysk 2)	x	25	55	90
	3) wpłaty z zysku 2)	x	15	40	70
	4) wpłata nadwyżek funduszów własnych	x	—	10	10
Kwartalny plan finansowania (wariant II)	1) normatyw operatywny	100	110	105	120
	2) zysk 2)	x	25	55	90
	3) wpłaty z zysku 2)	x	15	40	70
	4) wpłata nadwyżek funduszów własnych	x	—	10	—

W wariancie drugim tego przykładu należy zwrócić uwagę na to, że normatyw operatywny tylko w II kwartale został ustalony poniżej normatywu z planu rocznego, natomiast w III kwartale ponownie ma zastosowanie normatyw z planu rocznego. Przypadek taki jest możliwy aczkolwiek zapewne będzie on przypadkiem rzadkim, niemniej może być uzasadniony bądź zmianą warunków gospodarowania środkami obrotowymi, które spowodowały przyjęcie niższego normatywu, bądź zwiększeniem produkcji lub obrotów ponad plan. Rzecz jasna, że w tym przypadku przedsiębiorstwu musi przysługiwać zwrot dokonanych w II kwartale nieplanowych wpłat nadwyżek funduszów własnych. Tak więc dzięki temu, że zarządzenia w sprawie rozliczenia przedsiębiorstw z budżetem Państwa przewidują zwroty nadpłat lub zaliczenie ich na poczet przyszłych wpłat, przedsiębiorstwo może zawsze zwiększyć fundusze własne do wysokości przyjętej w planie rocznym, jeśli okazałoby się, że normatyw operatywny ustalony na poziomie niższym należy podnieść w następnym okresie.

Zmniejszenie pokrycia normatywów funduszami własnymi, do poziomu wynikającego z normatywu operatywnego może nastąpić przez wpłatę nadwyżki funduszów własnych do budżetu jeszcze w tym przypadku, gdy przyczyną ustalenia normatywu operatywnego była zmiana cen; wówczas jednak wpłata taka nie powinna przekroczyć sumy wynikającej z przeszacowania remanentów. Warto zwrócić przy tym uwagę na to, że nadwyżka funduszów własnych powstanie raczej przy ustaleniu normatywu operatywnego z powodu podwyżki cen, a więc na poziomie wyższym od normatywu z planu rocznego niż przy ustalaniu tego normatywu na poziomie niższym. Zwykle bowiem przedsiębiorstwa posiadają różnego rodzaju zapasy ponadnormatywne i wskutek tego przeszacowanie remanentów będzie w tych przypadkach przekraczać podwyższony normatyw operatywny. Przypuśćmy, że normatyw wynosi 100 i tyle samo fundusze własne, natomiast zapasy wynoszą 150. Wskutek podwyższenia cen np. o 20% normatyw operatywny wyniesie 120, zapasy natomiast 180, a więc z tytułu przeszacowania remanentów fundusze własne wzrosną o 30, wskutek czego powstanie nadwyżka na sumę 10 (fundusze 130, normatyw 120).

Dotychczas omawialiśmy przedsiębiorstwa, którym przysługuje i które posiadają pełne pokrycie normatywów funduszami własnymi. W przedsiębiorstwach, którym nie przysługuje takie pokrycie, lub którym udzielono kredytu normatywnego w przypadkach podanych w rozdziale I p. 2, 3, 4, 5, ustalenie normatywu operatywnego na poziomie niższym musi w pierwszym rzędzie spowodować obniżenie kredytu normatywnego, a dopiero w przypadku całkowitej likwidacji tego kredytu może nastąpić zmniejszenie dotacji lub zwiększenie wpłaty nadwyżek z tytułu finansowania środków obrotowych. Normatyw operatywny jest bowiem przede wszystkim instrumentem finansowania i kontroli przez bank; dlatego wynikłe z jego ustalenia zwiększenie lub zmniejszenie potrzeb finansowych powinno być w pierwszym rzędzie regulowane przez kredyt. Dochodzimy w ten sposób do ostatniego zagadnienia w niniejszych rozważaniach, jakim jest stosowanie kredytu normatywnego w przypadku ustalenia normatywu operatywnego. Po uwzględnieniu naszych uwag dotyczących rozliczeń z budżetem, rozwiązanie tego zagadnienia jest proste. W przypadku ustalenia normatywu operatywnego na poziomie wyższym od normatywu z planu rocznego, udzielenie lub zwiększenie (gdy występuje on już w przypadkach określonych w rozdziale I p. 1—5) kredytu normatywnego może nastąpić:

1) gdy przedsiębiorstwo nie osiąga zysku ponadplanowego — w wysokości różnicy między wymienionymi normatywami,
2) gdy przedsiębiorstwo osiąga zysk ponadplanowy — o ile część zysku ponadplanowego (30%) oraz przejściowo zatrzymana w obrocie dalsza część zysku ponadplanowego (z uwagi na obowiązujący tryb rozliczeń) nie wystarcza na pokrycie różnicy między wymienionymi normatywami.

W przypadku ustalenia normatywu operatywnego na poziomie niższym od normatywu z planu rocznego, kredyt normatywny powinien zostać zmniejszony o różnicę między wymienionymi normatywami niezależnie od tego, jakie są powody występowania tego kredytu. Jeśli więc przedsiębiorstwu przysługuje pokrycie funduszami własnymi normatywu z planu rocznego w wysokości 50%, to ustalenie niższego normatywu operatywnego nie powinno powodować dodatkowej wpłaty z zysków lub zmniejszenie dotacji z budżetu, lecz obniżenie kredytu normatywnego poniżej ustalonego stosunku.

Przykład:

Podstawa obliczenia		Początek roku	I kw.	II kw.
Plan roczny	1) normatyw	100	110	120
	2) zysk 2)	x	20	40
	3) wpłata z zysku 2)	x	15	30
	4) fundusz własny	50	55	60
	5) kredyt	50	55	60
Kwartalny plan finansowania	1) normatyw operatywny	100	110	100
	2) zysk 2)	x	20	40
	3) wpłata z zysku 2)	x	15	30
	4) fundusz własny	50	55	60
	5) kredyt	50	55	40

Należy zaznaczyć, że instrukcja kredytowa (część B p. 46) podaje inne rozwiązanie, a mianowicie ustala ona, że zmniejszenie lub zwiększenie pokrycia normatywów do wysokości normatywu operatywnego powinno powodować zmianę rozliczeń z budżetem Państwa oraz zmianę wysokości kredytów w stosunku uzależnionym od stopnia przysługującego przedsiębiorstwu pokrycia normatywów funduszami własnymi. Przepis ten nie wydaje się jednak właściwy w świetle ostatnio projektowanych zasad rozliczeń z budżetem Państwa (które przy pisaniu instrukcji nie były jeszcze znane) i wymaga naszym zdaniem zmiany.

Rozliczenia te, w przeciwieństwie do rozliczeń z rachunku sum obrotowych, nie leżą obecnie w gestii banku i dlatego bieżące regulowanie stosunku kredytu normatywnego do funduszów

własnych przedsiębiorstw nie będzie możliwe, a ponadto byłoby zbyt skomplikowane. Wreszcie fakt, że normatyw operatywny jest — jak to już podkreśliliśmy — instrumentem działania aparatu bankowego, usprawiedliwia w pełni nasze stanowisko.

Poświęciliśmy dość dużo miejsca zagadnieniu finansowania normatywnych środków obrotowych, co wydaje się nam usprawiedliwione poważnymi zmianami, jakie na tym odcinku występują, większymi niż na pozór by się zdawało. Toteż może się raczej okazać, że tematu nie wyczerpaliśmy zupełnie lub nie udało nam się usunąć wszystkich wątpliwości nasuwających się przy jego roztrząsaniu. Byłoby jednak rekompensatą tych braków, gdyby udało nam się spowodować szerszą dyskusję w poruszonej przez nas sprawie.

KREDYT W KAPITALIZMIE I JEGO WYKORZYSTANIE PRZY BUDOWIE SOCJALIZMU*)

Natura i rola kredytu oraz banków uwarunkowana jest charakterem społecznego sposobu wytwarzania, klasową strukturą społeczeństwa, postacią dłużnika i wierzyciela, pożyczającego i kredytodawcy. Stosunki te przesądzają funkcje i formy kredytu, strukturę systemu kredytowego, politykę kredytową banków oraz organizację działalności kredytowej.

W warunkach kapitalistycznego sposobu wytwarzania system kredytowy ma dwojaki charakter. Przyspiesza on rozwój sił produkcyjnych kapitalizmu, przyspiesza tworzenie się spółek akcyjnych na podstawie kredytu, sprzyja kolosalnemu powiększeniu rozmiarów wytwórczości i przedsiębiorstw, rozmiarów niedostępnych dla indywidualnego kapitalisty. System kredytowy przyspiesza proces koncentracji i centralizacji kapitału, sprzyja wzmocnieniu wielkich przedsiębiorstw, likwidowaniu i rujnowaniu małych wytwórców, producentów. System kredytowy daje kapitalistom możliwość rozporządzania się cudzą własnością i cudzą pracą. Kredyt i banki czynią kapitał bardziej ruchliwym, zdolnym do bardziej elastycznego i szybkiego przenoszenia się do gałęzi przemysłu przynoszących największy zysk.

Przyspieszając proces obiegu kapitałów, będąc progresywną dźwignią nadprodukcji towarów i nadzwyczajnej spekulacji w handlu — **system kredytowy** przyspiesza kryzysy, zaostrza sprzeczności kapitalistycznego sposobu wytwarzania, wzmacnia elementy jego rozkładu.

> „... system kredytowy przyspiesza materialny rozwój sił wytwórczych i powstanie rynku światowego, doprowadzenie których, jako materialnych podstaw nowej formy wytwórczości, do pewnego stopnia rozwoju, stanowi historyczne zadanie kapitalistycznego sposobu wytwarzania. Jednocześnie kredyt przyspiesza gwałtowne wybuchy tej sprzeczności — kryzysy, i tym samym wzmaga elementy rozkładu starego sposobu wytwarzania.
>
> Właściwy systemowi kredytowemu dwojaki charakter — z jednej strony rozwijanie sił poruszających (napędowych) kapitalistycznej wytwórczości, wzbogacenie się eksploatatorów cudzej pracy aż do najczystszego i najkolosalniejszego systemu ryzyka i oszustwa, zmniejszanie coraz to bardziej liczby nielicznych eksploatujących bogactwo społeczne; z drugiej strony stwarzanie przejściowej formy nowego sposobu wytwarzania — ta właśnie dwoistość nadaje głównym głosicielom kredytu od Law'a do Izaaka Pereire specyficzny im, mieszany charakter oszusta i proroka". [1])

*) Opracowany stenogram wykładu prof. W. Ikonnikowa.

[1]) K. Marks: Kapitał, T. III rozdz. 27, str. 392 wyd. ros.

Określając dwoisty charakter kredytu w kapitalizmie i wykazując, że system kredytowy stanowi przejściową formę do nowego sposobu wytwarzania, Marks miał na uwadze, że bankowość stanowi formę buchalterii i dystrybucji środków wytwarzania w skali społecznej, podkreślając przy tym, że ona (bankowość) stanowi „tylko formę".

Kapitalistyczny system kredytowy zakłada prywatną własność środków społecznej wytwórczości oraz prywatne przywłaszczanie i w wyniku tego staje się on formą właściwą kapitalistycznemu sposobowi wytwarzania.

Bankowość stanowi formę ogólnej buchalterii i dystrybucji środków produkcji w skali społecznej dlatego, że bankowość wyrywa z rąk prywatnych kapitalistów i lichwiarzy dystrybucję kapitału, jako funkcję społeczną.

Bankowość tylko unicestwia prywatny charakter kapitału, ale nie usuwa samego kapitału. Dzięki temu, wskazuje Marks, system kredytowy staje się w tym samym czasie najsilniejszym środkiem wyprowadzającym kapitalistyczną produkcję za jego własne granice i jednym z najsilniejszych ognisk kryzysów i spekulacji. W epoce imperializmu, zrastania się kapitału bankowego z kapitałem przemysłowym, w epoce tworzenia się kapitału finansowego i finansowej oligarchii — dwoista rola kredytu przejawia się ze specjalną siłą.

Nowa rola banków w epoce monopolistycznego kapitalizmu wzmaga zaostrzenie sprzeczności między społecznym charakterem wytwarzania a prywatną formą przywłaszczania. Wzrostowi aparatu wytwórczego, przy stosunkowym kurczeniu się popytu o zdolnościach płatniczych ze strony ludności, towarzyszą kryzysy w formach burzliwych i niszczących.

„Panowanie kapitału finansowego w przodujących krajach kapitalizmu i emisja papierów wartościowych jako najważniejsza operacja kapitału finansowego; wywóz kapitału do źródeł surowca, jako jedna z podstaw imperializmu; wszechmoc oligarchii finansowej jako rezultat panowania kapitału finansowego — wszystko to ujawnia ordynarnie pasożytniczy charakter monopolistycznego kapitału, czyni sto razy więcej dotkliwym ucisk kapitalistycznych trustów i syndykatów, wzmaga wzrost oburzenia klasy robotniczej przeciwko podstawom kapitalizmu, podprowadza, przybliża masy do rewolucji proletariackiej, jako jedynego ocalenia". [1])

Dopóki nadal istnieje kapitalistyczny sposób wytwarzania, kredyt i banki nadal służą kapitalistom, będąc w ich rękach narzędziem ekonomicznego panowania eksploatatorów i politycznego ucisku mas pracujących.

Utopijne i reakcyjne są „teorie" i poglądy propagujące możliwość istnienia zorganizowanego kapitalizmu, możliwość „socjalizacji — poprzez kredyt i banki, wytwórczości i obiegu, usunięcia kryzysów i innych sprzeczności kapitalistycznej gospodarki. W epoce kapitalizmu przemysłowego Saint-Simon i jego następcy uważali , że w drodze organizacji banków branżowych, ześrodkowaniu w nich obsługi rozrachunkowej i kredytowej poszczególnych przedsiębiorstw i gałęzi przemysłu oraz połączeniu tych banków z bankiem centralnym kraju, można zorganizować ruch kapitałów, uniknąć anarchii produkcji i obiegu towarów oraz usunąć kryzysy.

Drobnomieszczański socjalista Prudhon, który, według określenia Marksa, próbował gorszą część doktryny Saint - Simona przykryć maską ekscentrycznej oryginalności, uważał, że w drodze organizacji banku pracy i bezpłatnego kredytu można zorganizować „sprawiedliwą wymianę" między producentami odpowiednio do wydatkowanej pracy a przez połączenie drobnych wytwórców w towarzystwa kredytowe zapobiec wypieraniu drobnej produkcji przez wielki kapitał. W tym celu Prudhon i jego zwolennicy w roku 1849 zorganizowali we Francji „Towarzystwo Banku Ludowego", który był powołany do udzielania swym członkom bezprocentowego kredytu i przeprowadzania sprzedaży ich wytwórczości na zasadzie „sprawiedliwej wymiany". Dostarczenie „bezpłatnego" kredytu miało się dokonywać w drodze emitowania nie pokrytych i niewymiennych na złoto biletów bankowych (znaków banku). Idee „sprawiedliwej wymiany" i „bezpłatnego kredytu były na tyle kuszące dla drobnych producentów, że Prudhonowi udało się wciągnąć do organizowanego przezeń towarzystwa 12.500 członków.

Te fantastyczne idee drobnomieszczańskiego socjalizmu obliczone na zachowanie wytwórczości towarowej i jednocześnie na unicestwienie pieniądza w drodze zamiany go na dziwoląga „bez-

[1]) J. Stalin: Dzieła, t. VI, str. 93.

płatnego" kredytu rozbiły się o działanie prawa towarowości kapitalistycznego gospodarstwa. [1])

Bank Ludowy Prudhona nie przetrwał trzech miesięcy i został zlikwidowany, nie mogąc zwrócić swoim członkom wniesionych przez nich członkowskich wkładów.

Liberalni narodnicy w Rosji wysuwali identyczne projekty organizacji rozmaitego rodzaju kredytowych stowarzyszeń, licząc na wstrzymanie przez nie wypierania i rujnowania drobnych producentów. Złudzenia drobnomieszczańskich socjalistów co do cudownej roli kredytu i banków w sprawie pokojowego przekształcenia społeczeństwa wynikały z pełnego niezrozumienia przez nich wytwórczości kapitalistycznej i zagadnienia kredytu, jako jednej z jego form.

> „Właśnie we Francji w sam czas (tj. dla finansowych machinacji Ludwika Bonaparte) powstała szkoła Saint-Simona, która zarówno przy swym pojawieniu się jak i w okresie swego upadku, zwodziła siebie marzeniem o tym, że wszystkie klasowe sprzeczności powinny zniknąć, zastąpione powszechnym dobrobytem, dzięki ponownie wynalezionemu planowi kredytu społecznego. Istniał też Prudhon, który próbował gorszą część saint-simonowskiej doktryny przykryć maską ekscentrycznej oryginalności". [2])

Taka już była ironia losu: fantastyczne idee saint - simonistów obróciły się na korzyść wielkiej burżuazji.

Trzeba zaznaczyć, że utopijni socjaliści występowali ze swoimi projektami we wczesnym stadium kapitalizmu, w warunkach, gdy kapitalistyczne sprzeczności nie rozwinęły się w pełni i gdy jeszcze nie wystąpiła na arenę walka klasowa jako siła samodzielna. Socjaliści utopijni stawiali sobie za zadanie przekształcenie społeczeństwa w myśl zasad socjalistycznych i szukali form przejściowych dla tego przekształcenia. Dlatego też w szeregu przypadków ich iluzje okazały pewny pozytywny wpływ na rozwój socjalizmu. Inny już charakter miały drobnomieszczańskie iluzje Prudhona i liberalnych narodników, które ignorowały rozwiniętą w tych czasach walkę klasową proletariatu i próbowały odciągnąć klasę robotniczą z drogi rewolucyjnej na drogę reform.

Krytykując wywody liberalnych narodników o tym, że poprzez uspółdzielczanie chłopów, w tej liczbie i poprzez towarzystwa kredytowe, można zapobiec rozwojowi kapitalizmu i zrujnowaniu chłopstwa, W. I. Lenin pisał... „ludzie troszczą się o to nie mniej niż drobni burżuje". [1])

Jawnie oportunistyczny, reakcyjny charakter w epoce imperializmu mają apologetyczne teorie Hilferdinga, Rennera, Bauera, De Mana i innych socjal - demokratycznych przywódców, twierdzących, że przy pomocy systemu kredytowego można usunąć anarchię kapitalistycznej wytwórczości i urzeczywistnić „zorganizowany kapitalizm" bez kryzysów i walki klasowej. Te „teorie" obliczone na odciągnięcie klasy robotniczej od walki o rewolucyjne obalenie kapitalizmu są obliczone na oszukanie klasy robotniczej tezą, że „parlamenty demokratyczne" zdolne są jakoby kontrolować rządy i działalność banków.

Określając faktyczny charakter kontroli w krajach kapitalistycznych, Stalin w rozmowie z pierwszą amerykańską delegacją robotniczą mówił:

> „Ja wiem, że cały szereg rządów kapitalistycznych jest kontrolowany przez największe banki, nie bacząc na istnienie „demokratycznych" parlamentów. Parlamenty wiedzą, że rzeczywiście one kontrolują rządy. A faktycznie zdarza się, że skład rządów wyznaczony jest, a działalność ich jest kontrolowana przez największe konsorcja finansowe. Komuż nie jest znane, że ani w jednym z kapitalistycznych państw nie może być stworzony gabinet wbrew woli asów finansowych. Trzeba tylko przeprowadzić nacisk finansowy a ministrowie lecą ze swoich stanowisk jak ogłuszeni. To jest faktyczna kontrola banków nad rządami, wbrew rzekomej kontroli parlamentów". [1])

Stalin wyśmiewał „różne teorie" i projekty, obliczone na zaradzenie kryzysom, w tej liczbie i na wykorzystanie „systemu rezerwy federalnej" banków w USA, która była przewidziana na to, ażeby „opanować" światowe kryzysy ekonomiczne, które jednakże przejawiają się w całej swojej rujnującej sile.

Tak przedstawia się sprawa z możliwościami wykorzystywania systemu kredytowego dla pokojowego przekształcenia społeczeństwa w myśl socjalistycznych podstaw.

Możliwość „pokojowego wrastania" kułaka w socjalizm poprzez organizacje kredytowe pro-

[1]) Archiwum Marksa — Engelsa, t. IV., str. 21. Partizdat, Moskwa 1935.
[2]) Marks — Engels: Dzieła zbiorowe, t. XI, str. 26—28.

[1]) Lenin: Dzieła, wydanie radzieckie 4 e, str. 339.
[1]) J. W. Stalin: Dzieła, t. X, str. 100—101.

pagował, w celu restauracji kapitalizmu w ZSRR, zdemaskowany renegat Bucharin.

Kredyt i banki mogą być postawione na służbę socjalizmu tylko w warunkach pochwycenia przez proletariat władzy politycznej i dokonania zmiany społecznego sposobu wytwarzania.

„Nie ulega żadnej wątpliwości, że system kredytowy posłuży jako potężna dźwignia w okresie przejścia od kapitalistycznego sposobu wytwórczości do uspołecznionej pracy — jednak tylko jako jeden z elementów w związku z innymi wielkimi organicznymi przewrotami w samym sposobie wytwarzania". [1])

Wychodząc z tych zasadniczych założeń marksistowsko - leninowska teoria socjalistycznej rewolucji przewiduje koncentrację banków i monopolizację bankowości w rękach państwa z tym, ażeby łącznie z innymi środkami skierowanymi na rewolucyjne wtargnięcie w prawo kapitalistycznej własności przekształcić banki w potężne dźwignie przemiany społecznego sposobu wytwarzania i realizowania socjalizmu.

Formułując środki rewolucji socjalnej Karol Marks w „Manifeście Komunistycznym Partii" w 1848 roku wysuwał żądanie centralizacji kredytu w rękach państwa w drodze stworzenia centralnego banku z wyłącznym monopolem państwa w zakresie kredytu. W opublikowanym w tymże 1848 r. memorandum Centralnego Komitetu Komunistycznej Partii Niemieckiej, Marks pisał:

„... Na miejsce wszystkich banków prywatnych występuje Bank Państwa, którego banknoty mają kurs legalny, kurs prawny. To zarządzenie daje możność regulowania wszelkiego kredytu w interesach całego narodu i w ten sposób podrywa panowanie wielkich pieniędzy prywatnych". [2])

Historia ruchu rewolucyjnego potwierdziła słuszność przytoczonych zasad założycieli socjalizmu naukowego.

Władza rewolucyjna Komuny Paryskiej powstała w wyniku powstania paryskich komunistów w 1871 roku, które Marks i Lenin ocenili jako najwyższy wzór największego ruchu proletariackiego XIX wieku, nie urzeczywistniła „wywłaszczenia wywłaszczycieli" i w szczególności, nie wzięła w swoje ręce Banku Francuskiego, nie wykorzystała go dla poderwania władzy burżuazji i dla dokonania rewolucji finansowej.

[1]) K. Marks: Kapitał, t. III, rozdz. 36, str. 537.
[2]) Marks — Engels: Dzieła, t. V., str. 586.

Engels, analizując błędy Komuny Paryskiej w przedmowie do książki Marksa „Wojna domowa we Francji" pisał:

„Najbardziej trudno oczywiście teraz zrozumieć jej respekt, z jakim ona z pełnym szacunkiem stanęła pod drzwiami Banku Francuskiego. Było to wielką omyłką polityczną. Bank w rękach Komuny miał większe znaczenie niż 10.000 zakładników. To zmuszało całą francuską burżuazję do okazania nacisku na rząd wersalski w interesie pokoju z Komuną". [1])

Błędy Komuny Paryskiej, przede wszystkim w dziedzinie jej ekonomicznych przedsięwzięć, objaśniają się wpływem drobnomieszczańskich socjalistów, zwolenników prudhnowskich „teorii" „sprawiedliwej wymiany", którzy bali się rewolucyjnego wmieszania się w sfery własności kapitalistycznej.

W. I. Lenin 18 marca 1908 r. na Międzynarodowym Mityngu w Genewie, poświęconym 37 rocznicy Komuny Paryskiej, mówił:

„Proletariat zatrzymał się w połowie drogi: zamiast tego, ażeby przystąpić do „wywłaszczenia wywłaszczycieli", dał się pociągnąć mrzonkom o zaprowadzeniu wyższej sprawiedliwości w kraju, służącej ogólnonarodowemu zadaniu. Takie np. instytucje, jak bank nie zostały wzięte, teorie prudhonistów na temat sprawiedliwej wymiany itp. panowały jeszcze wśród socjalistów". [2])

W. I. Lenin, rozwijając teorie naukowego socjalizmu, wychodząc z bogatego doświadczenia rewolucyjnej walki proletariatu i przedstawionej przez niego analizy nowej roli banków w warunkach imperializmu, jeszcze przed Wielką Rewolucją Październikową wysunął zasadę konieczności nacjonalizacji banków w rewolucji socjalistycznej. Kwietniowe tezy Lenina, decyzje kwietniowej konferencji partii bolszewickiej (w 1917 roku), leninowski projekt programu partii i rezolucji zjazdu partii po wykładzie Stalina, zawierały w sobie żądanie nacjonalizacji banków i monopolizacji bankowości w rękach państwa.

Październikowa socjalistyczna rewolucja, zapewniając rewolucyjne przejście władzy państwowej w ręce proletariatu, urzeczywistniła „wywłaszczenie wywłaszczycieli", zajęcie Banku Państwa, nacjonalizację banków prywatnych i przekształciła system kredytowy w jedno z narzędzi budowy socjalizmu.

[1]) K. Marks: Utwory wybrane w dwóch tomach, wyd radzieckie, t. II, str. 353.
[2]) W. I. Lenin: Dzieła, wyd. 4e, t. XIII., str. 438.

Program WKP(b) w dziedzinie bankowości głosi:

„Unikając błędów Komuny Paryskiej, władza radziecka w Rosji, natychmiast zajęła Bank Państwa, przeszła następnie do nacjonalizacji prywatnych banków handlowych, przystąpiła do połączenia znacjonalizowanych banków, kas oszczędności i kas skarbowych z Bankiem Państwa, tworząc w ten sposób trzon (szkielet) jedynego ludowego banku republiki radzieckiej i przekształcając bank z centrum ekonomicznego panowania kapitału finansowego i narzędzia politycznego panowania eksploatatorów w narzędzie władzy robotniczej i dźwignię przewrotu ekonomicznego".

Wychodząc z tego założenia, program WKP(b) zawiera następujące zasady:

„1. Monopolizacja całej bankowości w rękach państwa".

2. Radykalna zmiana i uproszczenie operacyj bankowych w drodze przekształcenia aparatu bankowego w aparat jednolitej rachunkowości i ogólnej buchalterii republiki radzieckiej w miarę organizacji planowego gospodarstwa społecznego. To doprowadzi do zaniknięcia banku i przekształcenia go w centralną buchalterię społeczeństwa komunistycznego.

ORGANIZACJA i TECHNIKA FINANSOWA

Jan Litwiniuk

ANALIZA REKLAMACJI W DRUGIM PÓŁROCZU 1950 r.

Uchwała Rady Państwa i Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 1950 r. w sprawie rozpatrywania i załatwiania odwołań, listów i zażaleń ludności oraz krytyki prasowej, ogłoszona w Monitorze Polskim Nr A-1 z dnia 12 stycznia rb. mówi nam, jak wielką wagę przywiązują najwyższe w Państwie Ludowym czynniki do pogłębienia sprawności obsługi obywateli przez organa władzy państwowej na wszystkich szczeblach.

W uzasadnieniu uchwały czytamy, co następuje:

„W celu wzmocnienia praworządności ludowej, skutecznego zwalczania wypaczeń biurokratycznych, usuwania nadużyć, uchybień i braków w pracy aparatu państwowego, drogą sprawnego badania i załatwiania skarg i zażaleń oraz krytyki prasowej, niezbędne jest ulepszenie organizacji przyjmowania, rozpatrywania i załatwiania przez ludność w związku z działalnością organów państwowych".

Uchwała nakłada obowiązek współdziałania w zakresie właściwości w realizacji postanowień uchwały na organa kontroli wewnętrznej w poszczególnych resortach oraz zobowiązuje do pociągania winnych zaniedbań do surowej odpowiedzialności służbowej.

* * *

Narodowy Bank Polski od dawna doceniał znaczenie sprawnej obsługi swych klientów i jak najbardziej dokładnego i sumiennego załatwiania wszelkich czynności związanych z obsługą. Toteż jeszcze w czerwcu roku ubiegłego został wydany okólnik (nr 76/50) zawierający przepisy ścisłego ewidencjonowania wszelkiego rodzaju reklamacyj. W nr 11 Wiadomości Narodowego Banku Polskiego omówiliśmy szczegółowo tryb załatwiania reklamacyj oraz metodę

zwalczania wszelkiego rodzaju błędów, które powodują reklamacje i które powstają wskutek braku dostatecznie wnikliwej kontroli wewnętrznej. Podkreśliliśmy mocno szkody gospodarcze i społeczne, jakie powstają dla gospodarstwa narodowego w konsekwencji popełniania błędów. Podaliśmy metodę analizowania ujawnionych błędów i skutecznego wyciągania wniosków organizacyjnych. Podaliśmy szereg praktycznych rad i wskazówek.

Wydział Inspekcji i Kontroli prowadzi szczegółową ewidencję reklamacyj, poczynając od lipca ubiegłego roku. Bada ich treść, śledzi odpowiedzi, w sprawach ważniejszych żąda wyjaśnień, daje wskazówki, wysyła upomnienia, przeprowadza kontrolę, lub dochodzenia. Prowadzi analizę cyfrową i jakościową stanów reklamacyj w poszczególnych oddziałach z miesiąca na miesiąc porównując zmiany, jakie w stanach tych zachodzą. Zbierany w sposób systematyczny przez Wydział Inspekcji i Kontroli materiał informacyjny stanowi ciekawą ilustrację niedociągnięć w pracy oddziałów oraz cenny przyczynek do stanu organizacji kontroli wewnętrznej w danym oddziale; jest również bardzo pożyteczny i instruktywny przy układaniu planów kontroli.

W związku z przekazaniem, w wyniku decentralizacji, szeregu czynności oddziałom wojewódzkim zaszła logiczna konieczność przekazania opieki nad organizacją pracy w oddziałach terenowych — oddziałom wojewódzkim.

W związku z tym musiały uledz zmianie przepisy o trybie sprawozdawczości oddziałów terenowych na odcinku reklamacyj. Wydany w dniu 20 stycznia roku bieżącego okólnik nr 15 zawiera nowe przepisy w przedmiocie nadsyłania odpisów reklamacyj i sprawozdań miesięcznych przez oddziały terenowe.

Przepisy w nowym ujęciu przewidują pośrednictwo oddziałów wojewódzkich nie tyle w celu uproszczenia pracy ewidencyjnej, ile raczej w celu systematycznego zapoznawania oddziałów wojewódzkich ze stanem reklamacyj w oddziałach terenowych w poszczególnych okręgach — aby na tej drodze oddziały wojewódzkie mogły przedsiębrać odpowiednie kroki zaradcze. Wydział Inspekcji i Kontroli będzie ograniczał się do analizowania i porównywania zmian ilościowych i jakościowych — tylko w wypadkach szczególnie ważnych.

* * *

Przechodzimy do omówienia wyników analizy reklamacyj za drugie półrocze ubiegłego roku. Na wstępie kilka słów o metodzie obliczeń.

Ilość reklamacyj obliczyliśmy dla poszczególnych okręgów wojewódzkich. Podział taki przyjęliśmy dlatego, aby poszczególnym okręgom dać możność porównania wskaźników na tle wyników nie poszczególnych oddziałów, lecz całych okręgów. Podział taki uważamy za słuszny z tego względu, że dyrektorzy oddziałów wojewódzkich ponoszą odpowiedzialność za gospodarkę i pracę wszystkich oddziałów terenowych, położonych w obrębie danego województwa i powinni się orientować, co się w terenie dzieje. Dla oddzielnego porównania wyników w samych tylko oddziałach wojewódzkich, co może być interesujące nie tylko dla oceny tych oddziałów, ale również dla oceny stosunku tych wyników do wyników pozostałych oddziałów terenowych w poszczególnych województwach — sporządziliśmy oddzielne zestawienie dla oddziałów wojewódzkich.

Za podstawę do obliczenia wskaźników, ilustrujących natężenie ilościowe, przyjęliśmy sumę wykonanej pracy, objętej wykazami czynności, przeliczonej na punkty według zasad podanych w załączniku do okólnika nr 96/50. Za przyjęciem tej zasady przemawiała ta okoliczność, że między ilością dokonanej pracy manipulacyjnej, a ilością popełnianych błędów powodujących reklamacje zachodzi wyraźny związek przyczynowy.

Wyliczony na podanej podstawie wskaźnik oznacza ilość reklamacyj przypadającą na każde 100.000 punktów.

Dla porządku wspomnieć należy, że czynności związane z finansowaniem i kontrolą przedsiębiorstw nie są objęte wykazem czynności, nie znajdują one przeto odzwierciedlenia w podanych punktach. Zresztą czynności te nie mają większego wpływu na ilość rejestrowanych przez nas reklamacyj.

Obliczone powyższą metodą wskaźniki przedstawiają się następująco:

dla poszczególnych okręgów wojewódzkich

Nazwa okręgu	Ilość punktów (w tysiącach)	Ilość reklamacyj	Wskaźnik (ilość reklamacji na 100.000 punktów)
Białostocki	4717	865	18
Bydgoski	13878	1632	11
Gdański	12480	1603	13
Katowicki	40433	3899	9
Kielecki	6201	629	10
Koszaliński	4082	608	14
Krakowski	13447	1803	13
Lubelski	4578	673	14
Łódzki	19305	3304	17
Olsztyński	4713	934	19
Opolski	6246	764	12
Poznański	17623	2625	14
Rzeszowski	5493	668	12
Szczeciński	5920	869	14
Warszawski	19611	5508	26
Wrocławski	21980	3952	17
Zielonogórski	4019	772	19

dla oddziałów wojewódzkich

Białystok	2423	519	20
Bydgoszcz	2982	268	9
Gdańsk	3247	430	13
Katowice	5360	602	11
Kielce (bez grudnia)	1557	217	14
Koszalin	1106	137	12
Kraków	5900	789	13
Lublin	3302	339	10
Łódź	7994	1520	19
Olsztyn	2466	370	15
Opole	1691	232	13
Poznań	6279	1222	19
Rzeszów	1997	310	15
Szczecin	4014	644	16
Warszawa	10467	3989	38
Wrocław	4603	1224	26
Zielona Góra	1040	167	16

dla oddziałów terenowych (z wyłączeniem oddziałów wojewódzkich)

Nazwa okręgu	Ilość punktów (w tysiącach)	Ilość reklamacyj	Wskaźnik (ilość reklamacji na 100.000 punktów)
Białostocki	2294	346	15
Bydgoski	10896	1366	12
Gdański	9232	1173	13
Katowicki	35072	3297	9
Kielecki	4644	412	9
Koszaliński	2976	471	15
Krakowski	7547	1014	13
Lubelski	1276	334	26
Łódzki	11311	1784	16
Olsztyński	2248	564	25
Opolski	4555	532	12
Poznański	11344	1403	12
Rzeszowski	3495	358	10
Szczeciński	1906	225	12
Warszawski	9144	1519	17
Wrocławski	17377	2728	16
Zielonogórski	2978	605	20

zestawienie porównawcze wskaźników

Województwo	Oddziały wojewódzkie	Oddziały terenowe	Oddziały okręgowe (oddziały wojewódzkie i terenowe)
Białostockie	20	15	18
Bydgoskie	9	12	11
Gdańskie	13	13	13
Katowickie	11	9	9
Kieleckie	14	9	10
Koszalińskie	12	15	14
Krakowskie	13	13	13
Lubelskie	10	26	13
Łódzkie	19	16	17
Olsztyńskie	15	25	19
Opolskie	13	12	12
Poznańskie	19	12	14
Rzeszowskie	15	10	12
Szczecińskie	16	12	14
Warszawskie	38	17	26
Wrocławskie	26	16	17
Zielonogórskie	16	20	19

Przyjrzyjmy się ostatniemu zestawieniu, poczynając od pierwszej rubryki. Rubryka ta zawiera wskaźniki oddziałów wojewódzkich. Najwyższy wskaźnik posiada oddział warszawski, po czym kolejno idą: wrocławski, białostocki, łódzki, poznański. Wszystkie te oddziały z wyjątkiem oddziału białostockiego należą do pierwszej kategorii, a więc do oddziałów wykazujących najwyższą ilość czynności. Z tej kategorii oddzia-

łów tylko dwa, a mianowicie Katowice i Kraków wyróżniają się korzystnie. Pozostałe oddziały wojewódzkie większych rozpiętości nie wykazują. Wyjątkowo korzystną pozycję osiągnął oddział wojewódzki w Bydgoszczy, wykazując najniższy wskaźnik. Można na podstawie tych wyników wyrazić, jeżeli nie wniosek, to co najmniej pogląd, że po przekroczeniu pewnego optimum rozwojowego wyraźnie zaczyna szwankować kontrola wewnętrzna, a w ślad za tym rosną reklamacje.

Rubryka następna wykazuje również poważne rozpiętości, mniejsze jednak niż rubryka poprzednia. Rażące odchylenia na swą niekorzyść wykazują oddziały terenowe w dwóch okręgach: w lubelskim i w olsztyńskim. Widać z tego, że oddziały terenowe w tych okręgach wykazują poważne braki, popełniają wiele błędów — stąd też oddziały wojewódzkie (komórki OKP) powinny niezwłocznie bliżej zainteresować się stanem organizacyjnym placówek terenowych i przyjść im z wydatną pomocą instrukcyjną. Podobne uwagi nasuwają się również w odniesieniu do okręgu zielonogórskiego. Oddziały terenowe w okręgu katowickim i kieleckim zajmują zdecydowanie miejsca przodujące. Jest rzeczą charakterystyczną, że oddziały terenowe w większości wypadków wykazują stosunkowo niższe wskaźniki, niż wielkie oddziały wojewódzkie. Jaskrawo odmienne wypadki w województwach lubelskim, olsztyńskim i zielonogórskim, a szczególnie w dwóch pierwszych można wytłumaczyć tym, że oddziały te w przeważającej liczbie zostały zorganizowane pod koniec czwartego kwartału — stąd też, przy niedostatecznej jakościowo obsadzie personalnej — musiały powstać we wstępnym okresie ich organizacji większe uchybienia.

Rubryka trzecia jest wypadkową dwóch pierwszych. Ze zrozumiałych przyczyn występują tu mniejsze rozpiętości, niż w dwóch pierwszych — aczkolwiek i tu są dość poważne. Rubrykę tę umieściliśmy z tego głównie względu, aby bliżej zorientować dyrektorów oddziałów wojewódzkich w stanie i rozmiarach niedociągnięć występujących w terenie i pobudzić ich do współzawodnictwa o najniższy wskaźnik w ramach okręgów. Jak widzimy palma pierwszeństwa za okres minionego półrocza przypada okręgowi katowickiemu. Konkuruje tu wyraźnie okręg bydgoski, tym bardziej, że okręg ten na odcinku oddziału wojewódzkiego wybił się w tym okresie na pierwsze miejsce. Szereg okręgów nie pozostaje w tyle i ma wszelkie szanse, by w najbliższym okresie poprawić wskaźnik dotychczasowy.

Podane zestawienia (pierwsze i drugie) kuszą do wysuwania dalszych wniosków. Interesujące byłoby porównanie sumy pracy wyrażonej w punktach w poszczególnych okręgach. Ciekawy również byłby analogiczny stosunek pracy w oddziałach wojewódzkich do pracy w oddziałach terenowych. Wystarczy porównać choćby takie okręgi jak katowicki (40433 p.) i następny, największy z kolei wrocławski (21980 p.) z okręgiem najmniejszym, zielonogórskim (4019 p.); albo oddział wojewódzki (główny) w Warszawie (10467 p.) z oddziałem w Zielonej Górze (1040 p.). Byłyby to niewątpliwie wnioski bardzo ciekawe, jednak rozważanie ich wybiegałoby poza temat i przekraczałoby ramy artykułu.

* * *

Czy na podstawie przytoczonych danych można już obecnie pokusić się o sprecyzowanie jakiegoś ścisłego poglądu na temat występujących w oddziałach reklamacyj i wysokości dopuszczalnego, dającego się tolerować wskaźnika? Byłoby to zdaniem naszym dość trudne, mimo, że mamy już poza sobą okres prawie półroczny (dane za październik zostały pominięte, gdyż w listopadzie, w związku z wymianą, nieliczne tylko oddziały nadesłały nam dane za miesiąc poprzedni, nasze zestawienia obejmują jedynie okres za pięć miesięcy). Byłoby to przedwczesne również z tego względu, że oddziały w dalszym ciągu sporządzają sprawozdania miesięczne niedokładnie i nieterminowo. Mamy wiele danych by sądzić, że nadal, mimo licznych wyjaśnień wysyłanych do oddziałów — oddziały nie odróżniają pojęcia reklamacji od informacji, lub wyjaśnienia. Nie zawsze też oddziały rejestrują dokładnie reklamacje zgłaszane ustnie, lub telefonicznie. Gdybyśmy naprawdę otrzymali z oddziałów ścisłe dane, to prawdopodobnie wskaźniki inaczej by wypadły, inna byłaby z tego tytułu klasyfikacja i inne mogłyby być wysunięte wnioski.

Dopóki dyrektorzy i kierownicy oddziałów oraz podległy im personel kierowniczy nie wyzbędą się fałszywego wstydu, dopóki nie nastąpi powszechne zrozumienie, że w warunkach naszej pracy ujawnianie w stosunku do siebie i do władz centralnych Banku reklamacyj stanowi rodzaj samokrytyki, dopóki metoda krytyki i samokrytyki nie zostanie powszechnie uznana za jedyny, najbardziej skuteczny oręż walki z przejawami niedomagań, błędów, bezradności i niedołęstwa — tak długo nie możemy być pewni, czy dane, jakimi operujemy do wysnuwania wniosków

będą rzetelne i dokładne, tak długo nie będziemy pewni, czy wnioski nasze będą w pełni słuszne.

I tak na przykład niektóre oddziały podają w sprawozdaniach, że nie miały ani jednej reklamacji, natomiast ilość przeprowadzonych storn była stosunkowo znaczna. Przede wszystkim trudno nam pogodzić się z myślą, by większy oddział w ciągu całego miesiąca nie otrzymał ze strony klientów ani jednej reklamacji, a już tym bardziej nie można zrozumieć co było powodem dokonania licznych storn. Stąd powstaje przypuszczenie, że jednak reklamacje były, i że one właśnie stanowiły ten powód. Zdarzają się również wypadki, że oddział terenowy podaje inny stan, a oddział wojewódzki z tego samego oddziału terenowego — inny. A już wręcz do gorszących zjawisk zaliczyć należy notoryczne opóźnianie się ze sprawozdawczością. Nie ma takiego miesiąca, by nie zachodziła potrzeba upominania się o nadesłanie raportu. Pod koniec stycznia roku bieżącego 59 oddziałów nie nadesłało sprawozdań za grudzień. Do niektórych trzeba było zwracać się z przynagleniem parokrotnie. Oddział wojewódzki w Kielcach, mimo dwukrotnego przypominania, raportu za grudzień dotychczas nie przysłał.

Tego rodzaju postępowanie nie budzi zaufania do obiektywności danych zawartych w raportach, a ponadto dowodzi, że niektóre oddziały w dalszym ciągu nie doceniają wagi zagadnienia i nie wyciągają dla samych siebie właściwych wniosków.

Jeżeli mówimy na temat jakiegokolwiek, pozostającego w ramach tolerancji wskaźnika, to okres sprawozdawczy nie może być dla takiej oceny miarodajny również z tego względu, że w listopadzie i w grudniu ilość reklamacyj była znacznie wyższa, niż w miesiącach poprzednich. Wzrost ten był skutkiem wymiany pieniędzy, wyjątkowy i w dużym stopniu usprawiedliwiony. Oczywiście pociągnęło to za sobą poważny wzrost wskaźnika. O ile bowiem w ciągu lipca, sierpnia i września zauważyliśmy wyraźny spadek ilości reklamacyj — przy czym w niektórych oddziałach spadek ten był bardzo duży — o tyle w ostatnich dwóch miesiącach zaznaczył się znaczny wzrost. Można więc z dużą dozą słuszności przyjąć, że gdyby praca w oddziałach nie doznała poważnego wstrząsu, wywołanego akcją wymiany, to spadek ten zaznaczyłby się również w dalszych miesiącach i w rezultacie wskaźnik byłby znacznie niższy.

Jedno należy z uznaniem podkreślić: liczne oddziały wykazują coraz większe uczulenie zarówno na błędy własne, jak i błędy stwierdzane w oddziałach. Dowodem tego jest żywa wymiana korespondencji między oddziałami, oraz centralą i oddziałami, zmierzającej do szybkiego i wyczerpującego załatwienia sprawy w sposób prawidłowy. Jest to zjawisko dodatnie; metoda taka oddziałuje mobilizująco na zainteresowanych pracowników i zmierza do poprawienia jakości pracy. Jedynie do wypadków odosobnionych zaliczyć można takie, gdy zainterpelowany oddział zwleka z odpowiedzią, albo też w odpowiedzi swej daje wyraz niezadowoleniu z powodu zwrócenia mu uwagi. Takie postępowanie jest niesłuszne — ponieważ jednak występuje sporadycznie — nie będziemy go bliżej omawiać.

Należy tu również wytknąć występujący niekiedy brak operatywności ze strony kierownictwa. Zdarzają się bowiem, na szczęście rzadko, wypadki, że oddział bardzo dokładnie prowadzi rejestr reklamacji, terminowo wysyła sprawozdania, natomiast nie analizuje bliżej, lub nie analizuje wcale, przyczyny powstania błędu, nie poucza tych pracowników, którzy błąd popełnili, nie wyciąga w stosunku do winnych żadnych konsekwencyj. Takie postępowanie przypomina znane powiedzenie „sztuka dla sztuki"; nie potrzeba uzasadniać, że jest ono niecelowe i nie przynosi żadnych korzyści.

Nie chcemy tu bliżej omawiać szczegółowych wytycznych dla ewidencjonowania i systematycznego analizowania reklamacyj. Zostały one wyczerpująco omówione w artykule „Dobra kontrola rękojmią wykonania planu" (Nr 11 „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego" za rok 1950). Ograniczamy się tu jedynie do uwypuklenia i pokreślenia niektórych ważniejszych momentów, które poprzednio nie były poruszone.

* * *

Okres na przełomie 1950/51 należał do okresów najtrudniejszych dla naszej instytucji. W czasie tym trzeba było likwidować różne błędy w rozliczeniach, powstałe w dniach gorączkowej, wymagającej nadludzkich wysiłków pracy z okresu wymiany. W listopadzie i grudniu zorganizowaliśmy 103 nowe oddziały. Na koniec grudnia przypadały, jak corocznie, dodatkowe czynności związane z zakończeniem roku obrachunkowego. Z dniem pierwszego stycznia objęliśmy obsługę kasową budżetu państwa. Od nowego roku obowiązuje nowa instrukcja kredytowa uwzględniająca rozległe zmiany, jakie zaszły w związku z wprowadzeniem w życie nowego systemu budżetowego. To wszystko nie mogło pozostać bez wpływu na tok naszej pracy, na jej sprawność, wydajność i jakość.

Możemy już teraz powiedzieć, że przez ten najtrudniejszy okres Bank przebrnął szczęśliwie, bez większych zakłóceń.

Wchodzimy w nowy okres, w drugi rok realizacji planu sześcioletniego, w okres poważnej stabilizacji na odcinku organizacyjnym. Zadania jakie mamy do

spełnienia wymagają od całego aparatu bankowego dużego wysiłku. Przede wszystkim będziemy musieli poprawić dotychczasowy poziom naszej pracy zawodowej. Musimy podnieść wydajność i jakość pracy. Jeżeli dotychczas niedociągnięcia w pracy mogliśmy tłumaczyć wyjątkowymi okolicznościami, i tłumaczenia nasze w opinii publicznej mogły być przyjmowane ze zrozumieniem, to na przyszłość argument taki nie będzie mógł być uważany za dostateczny. Najgorsze już minęło. Przed nami stoją duże i ważne zadania. Musimy je dobrze wypełnić. Nie możemy dopuścić do tego by na szpaltach prasy pojawiały się krytyczne uwagi pod adresem Banku. Unikniemy tego, jeżeli nie damy ku temu powodów. Nie dopuścimy do wystąpień prasowych, jeżeli będziemy czynności nasze załatwiać bezbłędnie i sprawnie, jeżeli na każdą pretensję natychmiast odpowiemy, jeżeli na odcinku reklamacyj wykażemy się pełną operatywnością.

Będziemy nadal pilnie obserwować i analizować wszelkie zmiany w rejestrach reklamacyj. Będziemy wyniki analizy publikować w Wiadomościach Narodowego Banku Polskiego. Poszczególne okręgi będą mogły porównywać zachodzące w stosunku zarówno do okresów poprzednich, jak i w stosunku do innych okręgów — zmiany. Nie wątpimy, że każdy dyrektor oddziału wojewódzkiego, każdy kierownik oddziału, każdy kierownik komórki organizacyjnej, dołoży wszelkich starań, aby na odcinku tej szczególnie nieprzyjemnej dla Banku statystyki osiągnąć najniższy wskaźnik.

Koła związkowe znajdą tu wdzięczne pole do współdziałania z kierownictwem Banku, narady pracy mają interesujący temat do podejmowania zobowiązań.

Oczekujemy ciekawych, a dla Banku i Kraju pożytecznych wyników.

Teodor Czerwiński

ORGANIZACJA FINANSOWA PAŃSTWOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW HANDLOWYCH

W wykonaniu ramowych postanowień uchwały Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych, objętych budżetem centralnym, Ministerstwo Finansów wydało szczegółowe przepisy dotyczące zasad organizacji finansowej państwowych przedsiębiorstw handlowych. Przedmiotem niniejszego artykułu jest omówienie i podkreślenie ważniejszych zmian w organizacji finansowej państwowych przedsiębiorstw handlowych.

I.

W strukturze organizacyjnej handlu państwowego istnieją dwie zasadnicze grupy jednostek:

1) jednostki organizacyjne budżetowe;

2) przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym.

Do pierwszej grupy należą przede wszystkim zarządy central handlowych nazywane w ubiegłym roku naczelnymi dyrekcjami, spełniające funkcje kierownictwa, kontroli i nadzoru w stosunku do podległych im przedsiębiorstw działających na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym. Jednostki organizacyjne budżetowe nie mają charakteru przedsiębiorstw, są one ściśle powiązane z budżetem państwa. Dochody tych jednostek są dochodami budżetowymi, a ich wydatki pokrywane są z budżetu państwa. Nie mają one prawa korzystać z kredytów bankowych, ponieważ mogą wydatkować jedynie w granicach kwot przewidzianych w budżecie. Z budżetu państwa utrzymywane będą również centrale zaopatrzenia, które powinny stopniowo likwidować swą działalność operatywną. Podległe centralom zaopatrzenia składy będą zorganizowane na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym. Na równi z zarządami central handlowych utrzymywane będą z budżetu państwa centralne laboratoria i zakłady badawcze, istniejące przy zarządach niektórych central handlowych (np. Centralne Laboratorium przy Centrali Produktów Naftowych, Zakład Badawczy przy Zarządzie Centrali Ogrodniczej), jeżeli jednostki te wykonują prace i usługi o charakterze ogólnym a nie na rzecz konkretnego przedsiębiorstwa.

Do drugiej grupy jednostek należą przedsiębiorstwa działające na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym. Przepisy szczegółowe wprowadzają jednolitą nomenklaturę dla jednostek organizacyjnych podległych zarządom central handlowych. Ponieważ zarządy central handlowych objęte są budżetem pań-

stwa, podległe im składnice, hurtownie, sklepy detaliczne zorganizowane będą na zasadzie wewnętrznego pełnego lub ograniczonego rozrachunku gospodarczego. Tak np. poszczególne składnice, hurtownie, domy włókiennicze Centrali Tekstylnej działają na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym, skutkiem czego posiadają pełną samodzielność operatywną. Zorganizowanie jednostek podległych zarządom central handlowych na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym nie zawsze będzie możliwe lub celowe. W tych przypadkach jednostki podległe zarządom central handlowych powinny być zorganizowane w biura terenowe. Organizacja biur terenowych może być trojaka:

a) branżowa, jeśli obejmuje ona wszystkie np. sklepy detaliczne danej centrali handlowej na terenie całego kraju (np. Biuro Handlu Detalicznego Centrali Tekstylnej;

b) terenowa, jeśli obejmuje np. wszystkie hurtownie danej centrali handlowej w danym województwie (np. Wojewódzkie Biuro Hurtu Centrali Rybnej);

c) branżowo - terenowa, jeśli obejmuje ona różnego rodzaju jednostki danej centrali handlowej na danym terenie, bez względu na szczebel działalności handlowej (np. Biuro Wojewódzkie Centrali Odzieżowej, skupiające hurtownie, sklepy detaliczne oraz domy odzieżowe).

Biura terenowe działają na zasadzie wewnętrznego pełnego rozrachunku gospodarczego z tym, że w ramach tych biur poszczególne jednostki (składnice, hurtownie) powinny stopniowo przechodzić na wewnętrzny ograniczony rozrachunek gospodarczy.

Wszystkie jednostki handlowe, działające na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym sporządzają samodzielne bilanse. Ekspozytury obejmujące jednostki niższych pionów działalności sporządzać będą bilanse łączne dla każdego pionu (a więc dla składnic, hurtowni itd.). Zarządy central handlowych sporządzają jeden łączny bilans dla całokształtu działalności podległych jednostek organizacyjnych, a ponadto bilanse łączne dla poszczególnych pionów działalności bankowej (zbyt, hurt, detal).

II.

Przedsiębiorstwa handlowe pokrywają koszty obrotu towarowego i zysk z marży handlowej, którą realizują w cenie sprzedaży. W bieżącym roku obowiązuje zasada kalkulacji łącznej marży obejmującej łączny koszt obrotu oraz łączny zysk wszystkich szczebli dystrybucji, a więc zbytu, hurtu i detalu. Łączną marżę ustala się w formie procentowego narzutu na cenę zbytu danego towaru, grupy towarów lub też wszystkich towarów będących przedmiotem obrotu, niezależnie od liczby jednostek handlowych uczestniczących w dystrybucji. Wprowadzenie łącznej marży handlowej służy pogłębieniu rozrachunku gospodarczego przez przyspieszenie obiegu towarowego, drogą wyeliminowania zbędnych ogniw obrotu. Łączna marża handlowa ulega podziałowi na poszczególne szczeble dystrybucji (zbyt, hurt, detal). Marża składowa pokrywa koszty obrotu towarowego i zysk składnic, marża hurtowa koszty obrotu i zysk hurtowni, a marża detaliczna koszty obrotu i zysk punktów sprzedaży detalicznej. Suma marż poszczególnych szczebli dystrybucji nie może przekraczać łącznej marży ustalonej dla danego towaru lub grupy towarów. Istnieją różne sposoby ustalania marż handlowych. W zależności od potrzeb, marża handlowa może mieć formę narzutu do ceny zbytu lub też formę rabatu od ceny detalicznej. Najczęściej stosuje się system odliczania rabatów od ceny hurtowej lub detalicznej. Narzuty i rabaty są określane procentowo lub też w postaci sztywnej stawki w cyfrze absolutnej.

Przedsiębiorstwa skupu, przedsiębiorstwa importowe i eksportowe pokrywają koszty obrotu towarowego i zysk z ryczałtów (ryczałt skupu, ryczałt importowy i ryczałt eksportowy).

III.

W ramach aparatu dystrybucyjnego stosowane są następujące ceny sprzedaży: detaliczne, hurtowe i składowe. Cena detaliczna pomniejszona o marżę detaliczną stanowi cenę hurtową. Cena hurtu pomniejszona o marżę hurtu równa się cenie składowej. Cena składowa pomniejszona o marżę składową daje cenę zbytu. Różnica więc między ceną detaliczną a ceną zbytu stanowi łączny koszt obrotu i łączny zysk wszystkich szczebli dystrybucji od składnicy do detalu. Przejście z ceny detalicznej lub hurtowej na cenę zbytu następuje przez odliczanie marż handlowych poszczególnych szczebli dystrybucji. Zakup towarów odbywa się po cenie właściwej dla dostawcy a sprzedaż po cenie przysługującej sprzedawcy. Zakup towarów od przemysłu państwowego, centrali importowych i central skupu następuje po cenie zbytu.

Obrót towarowy może mieć charakter obrotu magazynowego, tranzytowego (organizowanego lub rozliczanego) bądź też obrotu bezpośredniego. Obrót magazynowy polega na sprzedaży towarów z własnych magazynów. W tym przypadku jednostka handlowa realizuje przysługującą jej marżę handlową w cenie sprzedaży. Przy obrocie tranzytowym dostawa towaru następuje na zlecenie składnicy lub hurtowni bezpośrednio od wytwórcy do odbiorcy, przy czym dostawca fakturuje towar na odbiorcę. Składnica lub hur-

townia, która zleciła dostawę towaru otrzymuje od odbiorcy prowizję w wysokości części marży od sumy faktur wystawionych przez dostawcę. Przy stosowaniu obrotu tranzytowego - rozliczonego fakturowania dostaw dokonuje jednostka handlowa (składnica, hurtownia), która inkasuje w cenie sprzedażnej przysługującą jej marżę handlową. Obrót bezpośredni polega na bezpośrednim zakupie towarów przez odbiorcę u wytwórcy lub przedsiębiorstwa importowego bez pośrednictwa centrali handlowej i bez doliczania kosztów obrotu handlowego. W tym przypadku dostawca fakturuje bezpośrednio na odbiorcę. Zaznaczyć trzeba, że odbiorcą uprawnionym do bezpośrednich zakupów w przedsiębiorstwach wytwórczych mogą być także przedsiębiorstwa handlowe (zarówno hurt jak i detal). Uprawnieni do bezpośrednich zakupów będą odbiorcy wymienieni w specjalnych listach zatwierdzonych przez władze nadrzędne. Lista odbiorców wskazywać będzie także ilości towarów, których zakup dopuszczalny jest bezpośrednio od wytwórcy.

Wspomniane na wstępie przepisy szczegółowe do uchwały Rady Ministrów z dnia 17. 4. 1950 r., ustalają również zasady fakturowania na i przez przedsiębiorstwa handlowe.

Zakłady wytwórcze przemysłu kluczowego oraz przedsiębiorstwa importowe fakturują dostawy na rzecz przedsiębiorstw handlowych:

— w zakresie towarów objętych cennikiem cen detalicznych — po cenach detalicznych pomniejszonych o marżę detaliczną, hurtową i ewentualnie składową (o ile szczebel zbytu wchodzi w rachubę);

— w zakresie towarów objętych cennikiem cen hurtowych — po cenach hurtowych pomniejszonych o marżę hurtową i ewentualnie składową.

Po potrąceniu z cen detalicznych lub hurtowych marż aparatu dystrybucyjnego kwota faktury obejmować będzie wartość dostaw w cenie zbytu.

Składnice i hurtownie ewidencjonują w rachunkowości zakupione towary bądź po cenie hurtowej, bądź po cenie detalicznej, w zależności od tego czy faktura dostawcy wystawiona była po cenie hurtowej, czy też po cenie detalicznej. Dla towarów ewidencjonowanych po cenie hurtowej i detalicznej składnice i hurtownie rezerwują w księgowości odpowiednie marże (hurtową i detaliczną). Towary zakupione poza przemysłem kluczowym składnice i hurtownie ewidencjonują po cenie zakupu. Punkty sprzedaży detalicznej ewidencjonują zakupione towary w cenie detalicznej a przedsiębiorstwa skupu po cenie zakupu.

Składnice i hurtownie fakturują obroty po cenach właściwych dla danego szczebla dystrybucji z potrąceniem przysługujących marż (np. składnica wystawia fakturę na rzecz hurtowni po cenie detalicznej, pomniejszonej o marżę detaliczną i hurtową). Przy sprzedaży towaru przez hurtownie dalszym dystrybutorom hurtowym marża handlowa podlega odpowiedniemu podziałowi między nabywcę a sprzedawcę.

IV.

Na zakończenie przeglądu ważniejszych zmian zaszłych w organizacji finansowej państwowych przedsiębiorstw handlowych wspomnieć należy o stosunku tych przedsiębiorstw do budżetu państwa.

Jak już poprzednio zaznaczono zarządy central handlowych powiązane są z budżetem państwa przez włączenie do niego ich pełnych wydatków i dochodów. Natomiast przedsiębiorstwa podległe zarządom central handlowych, działające na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym, połączone są z budżetem państwa niektórymi tylko elementami działalności. Pomijając odcinek działalności inwestycyjnej jednostki podległe zarządom central handlowych, działające na pełnym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym będą rozliczały się z budżetem państwa z tytułu:

1. zysków i strat;
2. nadwyżek i niedoborów środków obrotowych;
3. różnic wyrównawczych cen.

Rozliczenia z tytułu zysków będą dokonywane osobno z tytułu zysków planowych i osobno z tytułu zysków ponadplanowych. Wpłaty z tytułu zysku planowego dokonywane będą na podstawie rocznych planów finansowych,a zysku ponadplanowego na podstawie okresowych zamknięć rachunkowych. Odprowadzenie nadwyżek środków obrotowych może dotyczyć w zasadzie tylko nadwyżki istniejącej w przedsiębiorstwie na początek roku, ponieważ wygospodarowane w ciągu roku środki odprowadzane są w formie wpłat z tytułu zysku planowego lub ponadplanowego. Dotacje z budżetu na finansowanie strat i na pokrycie niedoborów środków obrotowych mogą być udzielane zasadniczo tylko w wysokości przewidzianej w budżecie. Rozliczenie przedsiębiorstw handlowych z tytułu różnic wyrównawczych cen może obejmować:

a) różnice wyrównawcze wynikłe ze stosowania cen planowo - rozliczeniowych;

b) różnice wyrównawcze powstałe w wyniku stosowania cen skupu;

c) różnice wyrównawcze cen importowe i eksportowe, z tytułu obrotów z zagranicą.

Rozliczenia przedsiębiorstw handlowych z budżetem z tytułu zysków i strat, nadwyżek i niedoborów

środków obrotowych nie będą dokonywane bezpośrednio, lecz za pośrednictwem specjalnych rachunków rozliczeń zarządów central handlowych. Na rachunki rozliczeń przelewane będą wpłaty podległych jednostek z wyżej wymienionych tytułów. Z tego też rachunku wyrównywane będą niedobory środków obrotowych i straty przewidziane w planach finansowych podległych jednostek. Wpłaty do budżetu i dotacje z budżetu rozliczane będą z rachunkiem rozliczeń zarządów central handlowych.

Zasada i technika rozliczania różnic wyrównawczych z budżetem państwa nie jest jeszcze ustalona. Propozycje Banku idą w kierunku rozliczania różnic wyrównawczych cen z budżetem państwa za pośrednictwem rachunków rozliczeń zarządów central handlowych.

Ludwik Gerlicz.

ZOBOWIĄZANIA STAŁE Z TYTUŁU DOSTAW

Stwierdzić należy, że nie jest jeszcze ustalony jednolity pogląd na sposób obliczania zobowiązań stałych z tytułu dostaw towarowych. Różnicę zdań na ten temat spotykamy także i na łamach Wiadomości Narodowego Banku Polskiego. Doskonale i wyczerpująco napisany, jeśli chodzi o stałe i inne zobowiązania, artykuł M. Kucharskiego w numerze 10/50 r. Wiadomości NBP, nie usunął wątpliwości nasuwających się przy ustalaniu zobowiązań stałych z tytułu dostaw.

Autor, nie wdając się bliżej w analizę tego zagadnienia, wyraził pogląd, że wskaźnik „W" wyraża się sumą dnia respira bankowego plus jeden dzień na manipulacje.

Na odmiennym stanowisku stanął J. Sztwiertnia, wyrażając w numerze 11/50 Wiadomości NBP następujący pogląd „zobowiązania stałe z tytułu dostaw materiałów, surowców, towarów itp., oblicza się nie w stosunku do długości respira bankowego, lecz w stosunku do okresu dzielącego dzień otrzymania towaru, surowca, materiału, od dnia zapłaty".

Warto sprawie tej poświęcić trochę więcej uwagi, tym bardziej, że jedynie prawidłowo ustalone zobowiązania stałe gwarantować mogą prawidłowe wyposażenie przedsiębiorstwa w środki własne.

Należy przeto stwierdzić prosty, lecz znamienny fakt, że faktura dostawy może być wystawiona dopiero po wysłaniu, w najlepszym zaś wypadku równocześnie z wysłaniem towaru. Wyjątek z tej reguły ma jedynie miejsce wtedy gdy towar postawiony do dyspozycji nie został odebrany. W praktyce jednak ta okoliczność zachodzi raczej rzadko.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami (komentarz do JPK dla przedsiębiorstw przemysłowych) odbiorca obowiązany jest w zasadzie fakturę dostawy rejestrować w księgowości pod datą wpływu do banku na inkaso tj. pod datą zawiadomienia (aviz) bankowego.

W związku z powyższą zasadą mogą zachodzić jedynie trzy następujące wypadki:

1. W momencie księgowania faktury, towar nią objęty już się znajdował w magazynie przedsiębiorstwa;
2. W momencie księgowania faktury, przyszedł jednocześnie towar;
3. W momencie księgowania faktury towar jeszcze nie nadszedł.

W przypadku pierwszym aktywa przedsiębiorstwa zostały zwiększone już w dniu otrzymania towaru. Przyjęta partia od tej chwili finansowana jest pozycją „towary niefakturowane", z chwilą otrzymania zawiadomienia bankowego pozycja ta niknie a zastępują ją „dostawcy", ta ostatnia natomiast niknie dopiero po upływie okresu czasu respira bankowego, a to kosztem zmniejszenia najbardziej płynnych (wykup faktury) aktywów przedsiębiorstwa.

Z powyższego wynika, że dodatkowe źródło finansowania biegło od momentu przyjęcia towaru do momentu dokonania przelewu bankowego z tytułu przyjętej dostawy. Jeżeli przyjmiemy dalej, że następne dostawy otrzymuje przedsiębiorstwo w przybliżeniu również o tę samą ilość dni wcześniej niż zawiadomienie bankowe, czyli, że stan taki nie ma charakteru sporadycznego, wówczas wskaźnik ustalający zobowiązania stałe będzie się wyrażał ilością dni dzielących otrzymanie towaru od efektywnej regulacji jego równowartości.

W drugim przypadku otrzymanie zawiadomienia bankowego zbiega się w czasie z otrzymaniem towaru. Wskaźnik przeto będzie się wyrażał długością respira bankowego.

Wreszcie w przypadku trzecim, powstaje przez

okres respira bankowego dodatkowe źródło finansowania — „dostawcy" — mające odpowiednik w aktywach „towary w drodze". Niknie ono z chwilą uregulowania zobowiązania. Wskaźnik w tym wypadku będzie się pokrywał z długością respira bankowego.

Z powyższego wynika, że kształtowanie się właściwego wskaźnika dla zobowiązań stałych z tytułu dostaw, zależy przede wszystkim od współzależności w czasie jaka istnieje między efektywnie otrzymaną dostawą, awizem bankowym oraz długością respira.

Wydaje się, że prawidłowe ustalenie zobowiązań z tytułu dostaw towarowych, może jedynie być dokonane na podstawie obserwacji pozwalającej na ustalenie właściwego wskaźnika, który w pewnych warunkach może ale nie musi odpowiadać długości respira.

Dodatkowe źródło finansowania aktywów przedsiębiorstwa z tytułu dostaw powstaje już z chwilą otrzymania towaru.

Natomiast zobowiązanie finansowe sensu stricto powstaje zgodnie z obowiązującą uchwałą KERM z dnia 25. 5. 1947 r., dopiero z chwilą otrzymania faktury za zamówione dostawy. To zaś nieuregulowane zobowiązanie przy wykonywaniu zamówienia stwarza, na równi z kredytem bankowym, dodatkowe środki finansowe.

Jasne jest, że do zobowiązań stałych w świetle naszych rozważań zaliczyć można tylko takie, które wypływają z techniki dostaw i rozliczeń, a nie są planowanymi nieprawidłowościami.

ARTYKUŁ SZKOLENIOWY

OPERACJE KASOWE NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

Obowiązujący system bezgotówkowych rozrachunków w skali ogólnych obrotów pieniężnych pozostawia w liczbach absolutnych względnie niewiele miejsca dla operacji kasowych. Jednakże operacje te, przez powiązanie ich z podstawowymi procesami gospodarczymi — obrotem towarowym, zarobkami pracującej ludności, emeryturami i płatnościami za produkty rolne nabywane u chłopów, posiadają doniosłą wagę przy planowaniu zasadniczych strumieni gotówki w obiegu.

Rola regulowania masy gotówki w obiegu przypada planowi kasowemu, którego omawianie przekracza ramy niniejszego artykułu. Należy jednak pamiętać, że obowiązująca w gospodarce uspołecznionej zasada planowości stanowi zasadniczą cechę charakterystyczną wszelkich operacji kasowych NBP. Operacje te nie mogą i nie są pozostawiane przypadkowi; wszystkie przyjmowane wpłaty państwowych i spółdzielczych przedsiębiorstw, instytucji i urzędów, przedsiębiorstw prywatnych i ludności oraz wszystkie wypłaty, które na ich rzecz Bank dokonuje — są dokonywane i regulowane zgodnie z planem.

Właściwe załatwianie czynności kasowych, wobec masy gotówki obracającej się w Banku, wymaga ogromnej dbałości o zachowanie ścisłego porządku i o zapewnienie należytego bezpieczeństwa gotówkowych zasobów Banku. Wszelkie więc kasowe operacje Banku charakteryzuje specyficzna na każdym kroku dbałość o wykluczenie omyłek i nadużyć oraz kontrola, konieczna dla zapewnienia zaufania społeczeństwa, że gotówka wpłacana do Banku lub wypłacana przez Bank wchodzi lub wychodzi z rąk, które potrafią zapewnić należytą ochronę uspołecznionej własności.

Organizacja aparatu kasowego.

Na szczeblu centralnym wszystkie sprawy emitowania środków gotówkowych, planowania i organizowania operacji kasowych, ochrony zapasów gotówki oraz kontroli wykonania planu kasowego należą — jak wiadomo*) — do Departamentu Emisyjnego. Istniejący zaś w tym Departamencie, na szczeblu wydziału, Skarbiec Emisyjny — jest główną przechowalnią zapasów gotówki, z której rozchodzą się i do której wpływają zasiłki i nadmiary gotówkowe poszczególnych jednostek operacyjnych, tj. oddziałów.

Bezpośrednie operatywne zaopatrywanie organizacji gospodarczych i innych w środki gotówkowe należy do zadań oddziałów. W związku z tym w każdym oddziale istnieje komórka kasowa, na szczeblu „działu", „grupy" lub co najmniej „referatu", zależnie od wielkości oddziału i istotnych potrzeb**). W oddziałach wojewódzkich z reguły komórka kasowa sta-

*) patrz artykuł p. t. „Struktura NBP na tle jego zadań", Wiadomości NBP nr 11 z r. 1950.

**) patrz artykuł p. t. „Struktura wewnętrzna oddziału NBP", Wiadomości NBP nr 12 z r. 1950.

nowi „dział kasowy“, wchodzący w skład „Wydziału Operacyjnego“.

Wykonywane w komórce kasowej czynności powodują jej dalszy wewnętrzny podział organizacyjny na: skarbiec, kasy i sortownie. W małych oddziałach wszystkie czynności związane z prowadzeniem skarbca, kas i sortowni spełniają zwykle te same osoby, zgrupowane w referacie kasowym. W oddziałach większych czynności te są wyraźnie organizacyjnie wyodrębnione, w formie istnienia odpowiednich oddzielnych referatów lub grup w komórce kasowej.

Skarbiec jest zwykle w oddziale tylko jeden i jest on podstawową przechowalnią zapasów gotówki i innych wartości w oddziale. Kas natomiast w większym oddziale może być kilka (w dużych oddziałach nawet kilkanaście), w zależności od zakresu i charakteru działalności oddziału. W tym przypadku, przyjmując zasadę rzeczowego podziału pracy, istnieją następujące rodzaje kas:

— kasy wpłat, przyjmujące gotówkę;
— kasy wypłat, dokonujące wypłat gotówki;
— kasy wymiany, dokonujące wymiany drobniejszych odcinków biletów bankowych lub rodzajów bilonu na bilety opiewające na wyższe kwoty oraz odwrotnie, wymieniające bilety bankowe, opiewające na wyższe kwoty na inne bilety lub bilon.

Wspomniane kasy z reguły są czynne w lokalu oddziału. Oprócz jednak tych kas oddziały, na terenie objętym swą działalnością (tzw. okręgi bankowe), prowadzą również kasy wpłat i wypłat lub ogólne, czynne poza ich lokalami, w innych bankach i przy wydziałach finansowych prezydiów powiatowych i miejskich rad narodowych. Kasy te również podlegają komórce organizacyjnej czynności kasowych, istniejącej przy terenowo właściwym oddziale i oznacza się je symbolami literowymi (A, B, C, K, M) według rodzaju instytucji przy której kasa istnieje.

Prowadzenie przez oddziały kas w lokalach innych instytucji uzasadnia się dążeniem do realizacji socjalistycznej zasady jedności kasy, w myśl której centralny bank państwowy powinien być ośrodkiem kasowym dla całej gospodarki narodowej. Koncentracja taka bowiem ułatwia oparcie obrotu gotówkowego na mocnej podstawie narodowego planu gospodarczego i bezpośrednie regulowanie licznych krzyżujących się strumieni gotówki.

Wszystkie wspomniane kasy tzw. „kasy dzienne“, czyli kasy czynne podczas dnia pracy w ściśle określonych „godzinach kasowych“ (w większości oddziałów od 8-ej do 13-ej), obowiązuje zasada, że ich obroty powinny być w tym samym dniu zaksięgowane w oddziale na właściwych kontach, z wyjątkiem obrotów kas znajdujących się poza miejscowością, będącą siedzibą oddziału, wówczas bowiem doręczenie oddziałowi w tym samym dniu dowodów do zaksięgowania jest niemożliwe.

Przy tych oddziałach, w których wpłaty gotówkowe są tak duże, że nie mogą być przeliczone przez kasjera, tworzy się sortownie. W związku z tym sortownie są pomocniczymi komórkami wewnątrz podstawowej komórki kasowej, powołanymi do przeliczania większych ilościowo wpłat oraz wysortowywania biletów bankowych lub bilonu, nie nadających się do ponownego wypuszczenia w obieg z powodu zniszczenia lub innych przyczyn.

Zasada wpłacania do banku czasowo wolnych środków gotówkowych, obowiązująca przedsiębiorstwa i organizacje w uspołecznionym systemie finansowym, wymaga od Banku organizacji służby kasowej ułatwiającej wykonanie tego obowiązku. W związku z tym oddziały prowadzą specjalne kasy wieczorowe, czynne w oznaczonych godzinach po zamknięciu sklepów i innych zakładów handlowych, przyjmujące wpłaty ich dziennych utargów. Jeżeli warunki techniczne na to pozwalają, w miejsce kas wieczorowych oddziały prowadzą skarbce nocne, tj. specjalne urządzenia pozwalające klientom na wrzucanie do banku gotówki, po normalnych godzinach kasowych, bez komunikowania się z pracownikami banku.

Niezależnie od powyższego, dla ułatwienia i przyśpieszenia odsyłania do banku gotówki z utargów, w miarę możliwości stosuje się inkaso utargów przez inkasentów Banku, objeżdżających przedsiębiorstwa handlowe.

Kierownictwo komórki kasowej oddziału spoczywa w ręku wyznaczonego pracownika, którym jest zwykle jeden ze skarbników. Pracownik ten w zakresie powierzonych mu obowiązków, zgodnych z przepisami Banku, odpowiada za całość organizacji i ścisłego porządku czynności gotówkowych wykonywanych przez wszystkie organa komórki kasowej. W związku z tym jest on jednocześnie przełożonym kierowników i pracowników: sortowni, kas w oddziale i kas poza oddziałem.

Kasy dzienne.

Kasą dzienną nazywa się kasę czynną w ciągu dnia podczas określonych godzin kasowych. Operacje (wpłaty i wypłaty) kasy dziennej powinny być zasadniczo w tym samym dniu zaksięgowane na właściwych kontach bilansowych.

Kasy dzienne dla ułatwienia klienteli dokonywania wpłat i wypłat znajdują się przeważnie w pobliżu komórek księgujących odnośne wpłaty i wypłaty. Obowiązuje przy tym przepis, że każda kasa powinna posiadać oddzielne, ogrodzone pomieszczenie z okien-

kiem zamykanym od wewnątrz oraz drzwiami wejściowymi z zamkiem zatrzaskowym.

Czynności kasjerskie wykonuje w kasie j e d e n pracownik — kasjer. Kasjer odpowiada materialnie za wszelkie straty powstałe przy wykonywanych przez niego czynnościach, w związku z czym inni pracownicy mogą wchodzić do kasy tylko z wiedzą i w obecności kasjera. Poza tym nawet, jeżeli za zgodą kasjera, dopuszczalną w wyjątkowych przypadkach, dopomaga mu przy zestawianiu pozostałości kasowych jeden z pracowników, nie zwalnia to kasjera od osobistej odpowiedzialności za zgodność kasy.

Kasy ogólne (wpłat i wypłat) lub kasy tylko wypłat, otrzymują w miarę potrzeby ze skarbca zasiłki na podstawie wystawionych przez kasjerów zapotrzebowań (na formularzu 4868). Zasiłek kasjer przyjmuje sumarycznie (bez szczegółowego przeliczania zawartości paczek biletów bankowych, worków, torebek lub rulonów z bilonem). Kasjer jest obowiązany szczegółowo przeliczyć paczkę, torebkę lub rulon tylko w razie konieczności wypłaty z nich pojedynczych biletów lub monet.

Wszystkie dokumenty, na podstawie których kasjer dokonuje przyjęcia i wypłaty gotówki, są obowiązkowo doręczane do kasy przez pracowników Banku a nie przez klientów i posiadają odpowiednią akceptację operacji przez właściwych pracowników.

Na wszystkich dowodach wpłat klienci są obowiązani zestawiać (na odwrotnej stronie dowodu) ilość i rodzaj odcinków lub sztuk wpłacanej gotówki.

Kasjer przelicza przyjmowaną gotówkę zasadniczo w obecności wpłacającego, odkreśla każdą pozycję zestawienia oraz sprawdza prawidłowość sumowania. Po przyjęciu gotówki i porównaniu sumy zestawienia z sumą dowodu wpłaty, kasjer wydaje klientowi podpisane przez siebie pełnym nazwiskiem pokwitowanie (kopię dowodu), zaopatrzone w odcisk stempla dziennego, tj. specjalnego stempla metalowego z nazwą oddziału oraz datą.

Celem przyśpieszenia odebrania przez kasjera wpłacanej gotówki, posiadacze rachunków w oddziale, dokonujący większych wpłat, składają „zobowiązania" (formularz 4863), upoważniające Bank do szczegółowego przeliczania wpłat w ich nieobecności i do wyrównywania stwierdzonych różnic przez uznanie lub obciążenie rachunku.

Wpłaty klientów, którzy złożyli takie zobowiązania kasjer przyjmuje tylko sumarycznie (bez szczegółowego sprawdzania poszczególnych paczek, worków lub rulonów) i wydaje wpłacającemu pokwitowanie.

Przyjętą gotówkę kasjer łączy z gotówką już znajdującą się w kasie dopiero po stwierdzeniu zgodności danej wpłaty.

Klienci podejmujący gotówkę otrzymują — od pracownika tzw. likwidatury — kartki z kontrolnymi numerkami kasowymi, których odcinki przyczepia dany pracownik do dowodów wypłat. Kasjer po otrzymaniu odnośnego dowodu (czek lub asygnata rozchodowa) wywołuje posiadacza numerku kasowego, sprawdza identyczność przedłożonego numerku z kuponem dołączonym do dowodu oraz sprawdza zgodność kwoty dowodu wyrażonej słownie — z kwotą liczbową i zgodność tej kwoty z oświadczeniem podejmującego gotówkę. Ponadto kasjer sprawdza akceptację (podpisy) dyspozycji wypłaty przez właściwych pracowników.

Na dowodzie wypłaty kasjer notuje rodzaj, ilość sztuk i sumę wypłaconej gotówki oraz przedkłada dowód klientowi do podpisania się obok tego zestawienia. Kasjer jest obowiązany do szczególnie dokładnego przestrzegania tego przepisu, gdyż w razie omyłek notatki te ułatwiają umiejscowienie błędu.

Wypłaty w pełnych wiązkach, paczkach, workach lub rulonach kasjer dokonuje wyłącznie z zasiłków otrzymanych ze skarbca. Gotówki sformowanej w dniu wypłaty w kasie wypłacać nie wolno, gdyż przed ponownym wypuszczeniem jej w obieg powinna być ona sprawdzona przez innych pracowników.

Każdy kasjer prowadzi „książkę kasową", lub w razie większej ilości operacji w ciągu dnia, oddzielne arkusze, na których notuje przyjęte i wypłacone kwoty, pod numerami właściwych kont bilansowych.

Przyjęcie wpłaty lub dokonanie wypłaty kasjer stwierdza umieszczając na dowodzie swój podpis. Ponadto na dowodach wypłaty kasjer odbija stempel „wypłacono". Po dokonaniu tych czynności kasjer przekazuje dowody właściwym komórkom operacyjnym.

Każdy kasjer posiada kasetkę do przechowywania gotówki. W kasetce tej mogą pozostać na dzień następny tylko resztki niepełnych paczek biletów bankowych lub worków z bilonem. W związku z tym, tak gotówkę przyjętą od klientów, jak i podjętą ze skarbca w formie zasiłku dla kasy a nie wypłaconą, kasjer w pełnych paczkach i workach oddaje do skarbca lub sortowni, przy czym kwoty gotówki oddawanej do sortowni wpisuje do posiadanej „książki rozrachunkowej między kasą a sortownią". Pracownik odbierający gotówkę z kasy potwierdza odbiór w tej książce pełnym podpisem.

Po zakończeniu godzin kasowych kasjer porównuje końcowe sumy obrotów na poszczególnych kontach z wynikami odnośnych komórek księgujących i na znak zgodności umieszcza skrót swego podpisu na zestawieniach sporządzanych przez te komórki. Następnie kasjer wpisuje w „książce kasowej" atramentem, po stronie „Przychód", pozostałość gotówki w kasie

z dnia poprzedniego, sumy wpływów na poszczególne konta bilansowe oraz ogólną kwotę podjętych ze skarbca zasiłków, a po stronie „Rozchód“ sumy wypłat z poszczególnych kont, ogólną kwotę odesłanej do sortowni lub skarbca gotówki i ogólną kwotę resztek pozostających w kasie na dzień następny. Ogólne sumy przychodów i rozchodów muszą być sobie równe, co jest dowodem zgodności kasy.

Kasetę z resztkami gotówki, pozostającymi w kasie na dzień następny, przechowuje się po godzinach urzędowych w skarbcu.

Sortownie.

Sortownie istnieją w tych oddziałach, w których wpłaty są tak duże, że nie mogą być przeliczane przez kasjera. Do liczenia w sortowni oddaje się zasadniczo tylko pełne paczki biletów bankowych oraz worki lub rulony i torebki z bilonem.

Sortownia otrzymuje gotówkę do liczenia od kasjera lub ze skarbca. W wyjątkowych przypadkach sortownia przyjmuje gotówkę bezpośrednio od klienta, lecz tylko za wiedzą kasjera, przy czym odnośną wpłatę przeprowadza się przez „książkę kasową“ i przez „książkę rozrachunkową między kasą a sortownią“.

Pracą w sortowni kieruje wyznaczony kierownik. Ilość pracowników zatrudnionych przy liczeniu nie może być mniejsza od dwóch osób z uwagi na obowiązującą zasadę k o m i s y j n e g o liczenia. W związku z tym liczenie i sprawdzanie gotówki zawsze odbywa się ten sposób, że co najmniej dwóch pracowników zajmuje miejsce przy odpowiednim stole, w sposób umożliwiający wzajemną kontrolę wykonywanych czynności.

W sortowni, o większej ilości pracowników liczących, tworzy się wewnętrzne mniejsze grupy, kierowane przez kierowników grup, podlegających kierownikowi sortowni.

W miarę lokalnych potrzeb (dla ułatwienia kasjerom szybkiego sprawdzania większych wpłat) oprócz właściwej sortowni mogą istnieć sortownie pomocnicze przy poszczególnych kasach. W sortowni pomocniczej zatrudnia się przy liczeniu również co najmniej dwóch pracowników, jednakże pracami ich kieruje właściwy kasjer.

Każda sortownia mieści się w pomieszczeniu odgrodzonym od reszty lokalu bankowego. Prawo wstępu do sortowni podczas godzin pracy mają tylko osoby związane służbowo z jej czynnościami.

Pracownicy liczący gotówkę otrzymują ją od kierownika sortowni lub grupy i odbiór jej kwitują mu sumarycznie w prowadzonej przez niego „książce sortowni“. Jednocześnie każdy licznik prowadzi własną „książkę rozrachunkową“, do której wpisuje sumy otrzymane do liczenia i sumy zwróconej gotówki.

Przy liczeniu gotówki przepisy bankowe wymagają ścisłego przestrzegania szeregu przepisów szczegółowo regulujących tok kolejnych czynności, od momentu otrzymania gotówki do liczenia — do momentu zwrócenia jej przez licznika właściwemu przełożonemu. Każdy z tych na pozór drobiazgowych przepisów ma istotne znaczenie dla zachowania bezpieczeństwa liczonej gotówki, ochrony interesów klienta oraz dla umożliwienia stwierdzenia osoby odpowiedzialnej za ewentualne straty.

Do szczególnych obowiązków kierowników sortowni i grup liczących n a l e ż y c z u w a n i e, b y w e w n ę t r z n e p r z e p i s y B a n k u o p r a c y w s o r t o w n i b y ł y l i c z n i k o m z n a n e i p r z e s t r z e g a n e.

Skarbiec.

Skarbiec prowadzą wyznaczeni pracownicy zwani skarbnikami i tylko im dozwolony jest dostęp (komisyjny — we dwóch) do wartości przechowywanych w skarbcu, przy czym obowiązuje bezwzględny przepis, że nigdy w skarbcu przebywać nie może tylko jeden pracownik.

W skarbcu przechowuje się przede wszystkim zapasy gotówki. Zapasy te wykazuje się w „księdze zapasu gotówki“ według wartości (nie ilości) biletów bankowych i bilonu z podziałem na poszczególne rodzaje. W książce tej codziennie systemem drabinkowym odejmuje się od stanu dnia poprzedniego wydane zasiłki i dodaje przyjęte odwózki z kas lub sortowni.

Oprócz gotówki przechowuje się w skarbcu ewentualnie znajdujące się w oddziale pieniądze zagraniczne, złoto, depozyty i inne wartości, wykazywane w następujących księgach, zwanych z tego powodu „skarbcowymi“: książka zapasu walut, książka zapasu złota, książka depozytów na przechowanie, książka depozytów tymczasowych oraz tzw. „główna książka kontroli“, wykazująca stany poszczególnych wartości (z wyłączeniem gotówki) przechowywanych w skarbcu.

Gotówkę skarbnicy wydają do kasy lub do liczenia w sortowni każdorazowo na podstawie specjalnego dowodu „zapotrzebowanie gotówki“ (formularz 4868). Wydanie gotówki ze skarbca bez sporządzenia tego dowodu nie powinno mieć miejsca, chyba, że w specjalnym przypadku sporządza się inny dowód, jak np. przy wysyłaniu transportów gotówki do innych oddziałów.

Przy przyjmowaniu gotówki skarbnicy zawsze potwierdzają odbiór i to, odbierając ją z sortowni — kwitują odbiór w książce rozrachunkowej sortowni, zaś odbierając ją wprost z kasy — kwitują bezpośrednio w książce kasowej.

S. S.

(Ciąg dalszy w następnym numerze).

DZIAŁ instrukcyjny

DEPARTAMENT OGÓLNY

FORMULARZ NR 4707 – JEGO ROLA W MOBILIZACJI REZERW ŚRODKÓW OBROTOWYCH W GOSPODARCE USPOŁECZNIONEJ

Narodowy Bank Polski przejął z dniem 1. 8. 1950 r. przedsiębiorstwo „Kasa Targowa Spółka z Ograniczoną Odpowiedzialnością w Warszawie" oraz kompetencyjnie należne Bankowi, z tytułu sprawowania kontroli i finansowania branży mięsnej, dokonywanie od dnia 1. 8. 1950 r., rozliczeń pomiędzy uczestnikami obrotów towarowych tej branży.

Przejęcie czynności Kasy Targowej nastręczało NBP znaczne trudności z uwagi na charakterystyczne cechy gospodarki mięsnej, jak również brak doświadczenia w przeprowadzaniu tych operacji.

Biorąc pod uwagę charakterystyczne cechy rynku mięsnego należało wyeliminować inkaso faktur w trybie normalnym i zastosować dla rozrachunków w tej branży specjalny przyspieszony tryb.

Zagadnienie to zostało rozwiązane przez przyjęcie zasady, że bank podawcy uznaje rachunek dostawcy sumą faktury w dniu jej złożenia do zainkasowania, w ciężar prowadzonego na miejscu rachunku odbiorcy lub — o ile odbiorca posiada rachunek w innym oddziale Banku, w ciężar konta bilansowego 131 „obciążenia w drodze" względem oddziału prowadzącego rachunek odbiorcy towaru.

Podstawą rozrachunku jest faktura wystawiona przez dostawcę i złożona przy specjalnym formularzu nr 4707 „zestawienie faktur do zainkasowania w trybie przyspieszonego systemu rozliczeń". Formularz ten łączy w sobie cechy listy inkasowej (formularz nr 9001), cechy formularza nr 4406 „zawiadomienie o obciążeniu — obciążenia w drodze" oraz formularzy nr 4190 i 4190/I „dowód memoriałowy".

Zespolenie w dziedzinie likwidacji rozrachunków gospodarczych cech wyżej wymienionych trzech podstawowych formularzy, w jednym formularzu 4707, jego niezwykła elastyczność w stosowaniu wszędzie tam, gdzie postulat szybkiego rozładowania wzajemnych rozliczeń między jednostkami gospodarki uspołecznionej występuje nieraz w sposób żywiołowy jak to ma miejsce np. w branży mięsnej, typuje go jako jeden z instrumentów realizujących w znacznej mierze intencję zarządzenia przewodniczącego PKPG z dnia 12. 4. 1950 r., w sprawie mobilizacji rezerw drogą przyspieszonego obiegu środków obrotowych w gospodarce uspołecznionej.

Zestawienie faktur do zainkasowania (formularz 4707) jest synoninem przyspieszonego systemu rozliczeń pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej. Jest on jednym z najbardziej obecnie popularnych formularzy na terenie państwa, docierającym i pożądanym przede wszystkim przez najdalej wysunięte takie jednostki, jak Gminne Spółdzielnie „Samopomoc Chłopska", Państwowe Gospodarstwa Rolne, Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne, Delegatury Centrali Mięsnej

Zestawienie faktur do zainkasowania w trybie przyspieszonego systemu rozliczeń (formularz 4707) obowiązuje zgodnie z treścią „Uwagi" zamieszczoną na tym formularzu dla każdego płatnika i uznanego oddzielnie. Sporządzanie tego zestawienia jest obowiązkowe przy tym trybie inkasa, bez względu na ilość składanych faktur do zainkasowania.

Dostawca towaru (GS, PGR, RSP, Delegatura Centrali Mięsnej i inne) sporządza fakturę na podstawie potwierdzenia odbioru towaru przez odbiorcę, wypełnia zestawienie formularza 4707 i wraz z załączonym potwierdzeniem odbioru towaru składa do zainkasowania we właściwym dla niego banku. Bank przyjmujący fakturę do zainkasowania uznaje podawcę faktury lub wskazaną przez niego na formularzu 4707 jednostkę nadrzędną właściwą dla podawcy, kwotą złożonej do zainkasowania faktury na podstawie części B zestawienia (formularz 4707) w dniu złożenia dokumentu do zainkasowania — w ciężar rachunku płatnika prowadzonego na miejscu lub konta bilansowego 131 „obciążenia w drodze" względem oddziału, który prowadzi rachunek płatnika.

Uznanie rachunku podawcy sumą faktury w dniu jej złożenia do zainkasowania przez bank podawcy i obciążenie rachunku płatnika bez pięciodniowego respira przewidzianego uchwałę KERM z dnia 20. 5. 1947 r., ma swoje uzasadnienie w potwierdzeniu odbioru towaru przez odbiorcę przy odbiorze towaru, co powoduje, że odbiorca nie może złożyć jednego z dwóch zastrzeżeń przewidzianych wyżej wspomnianą uchwałą KERM.

Przyjrzyjmy się temu formularzowi formatu A5 oraz naniesionym elementom, które warunkują jego niepowszednią zdolność bezpośredniego rozładowywania rozliczeń pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej, wróżąc mu jednocześnie szerokie zastosowanie w życiu gospodarczym państwa:

Zestawienie faktur do zainkasowania
w trybie przyspieszonego systemu rozliczeń
Równowartością
obciążyć: .....
(nazwa i adres)
uznać: .....
(nazwa i adres)

Nr kol. ..... (egz. dla Oddziału obciążającego) **A**
data .....

nr r-ku..... w O/NBP w.....
nr r-ku..... w O/NBP w.....

L. p.	Data faktury	Nr faktury	Wystawca faktury	Suma faktury zł
1				
2				
3				
4				
5				
			Razem	

Uwagi:
Zestawienie należy sporządzać dla każdego płatnika i uznanego oddzielnie. Sporządzanie zestawienia obowiązuje bez względu na ilość składanych faktur do zainkasowania.

Stempel dzienny
O/NBP

R-k obciążono

(Stempel firmowy podawcy)

Form. 4707

Zestawienie faktur do zainkasowania
w trybie przyspieszonego systemu rozliczeń
Równowartością
obciążyć: .....
(nazwa i adres)
uznać: .....
(nazwa i adres)

Nr kol. ..... (egz. do wyciągu z r-ku obciążonego) **D**
data .....

nr r-ku..... w O/NBP w.....
nr r-ku..... w O/NBP w.....

L. p.	Data faktury	Nr faktury	Wystawca faktury	Suma faktury zł
1				
2				
3				
4				
5				
			Razem	

Uwagi:
Zestawienie należy sporządzać dla każdego płatnika i uznanego oddzielnie. Sporządzanie zestawienia obowiązuje bez względu na ilość składanych faktur do zainkasowania.

Stempel dzienny
O/NBP

R-k obciążono

(Stempel firmowy podawcy)

Form. 4707

Zestawienie faktur do zainkasowania
w trybie przyspieszonego systemu rozliczeń
Równowartością

Nr kol. .....
data .....

(egz. dla Oddziału uznającego) **B**

obciążyć: ..... nr r-ku..... w O/NBP w.....
(nazwa i adres)

uznać: ..... nr r-ku..... w O/NBP w.....
(nazwa i adres)

L. p.	Data faktury	Nr faktury	Wystawca faktury	Suma faktury zł
1				
2				
3				
4				
5				
			Razem	

Uwagi:

Zestawienie należy sporządzać dla każdego płatnika i uznanego oddzielnie. Sporządzanie zestawienia obowiązuje bez względu na ilość składanych faktur do zainkasowania.

Stempel dzienny

O/NBP

R-k uznano

(Stempel firmowy podawcy)

Form. 4707

Zestawienie faktur do zainkasowania
w trybie przyspieszonego systemu rozliczeń
Równowartością

Nr kol. .....
data .....

(egz. do wyciągu z r-ku uznanego) **C**

obciążyć: ..... nr r-ku..... w O/NBP w.....
(nazwa i adres)

uznać: ..... nr r-ku..... w O/NBP w.....
(nazwa i adres)

L. p.	Data faktury	Nr faktury	Wystawca faktury	Suma faktury zł
1				
2				
3				
4				
5				
			Razem	

Uwagi:

Zestawienie należy sporządzać dla każdego płatnika i uznanego oddzielnie. Sporządzanie zestawienia obowiązuje bez względu na ilość składanych faktur do zainkasowania.

Stempel dzienny

O/NBP

R-k uznano

(Stempel firmowy podawcy)

Form. 4707

1. Formularz 4707 składa się z czterech części: A, B, C i D. Podział ten odpowiada przyjętemu przez komisję międzybankową podziałowi formularza 4182 — polecenie przelewu oraz innym formularzom jak 4406 „zawiadomienie o obciążeniu — obciążenia w drodze" stosowanym do uznania rachunku na miejscu i obciążania rachunku prowadzonego w innym oddziale oraz formularzom 4190 (A i D) i 4190/I (B i C), na podstawie których obciąża się rachunek na miejscu i uznaje rachunek prowadzony na miejscu lub w innym oddziale. Formularz 4707 posiada wszystkie wyżej wymienione właściwości wzmiankowanych formularzy odnośnie obciążenia rachunku prowadzonego na miejscu lub w innym oddziale oraz uznawania rachunku na miejscu lub w innej jednostce organizacyjnej NBP.

Zgodnie z zasadą przyjętą przez NBP, części A i D formularza 4707 drukowane są farbą czerwoną, jako części formularza obciążeniowe, części zaś B i C tego formularza farbą czarną, jako części uznaniowe.

Na podstawie części A zestawienia (formularz 4707) oddział obciąża rachunek płatnika faktury, prowadzony na miejscu, załączając część D zestawienia do wyciągu z rachunku obciążonego, lub — o ile rachunek płatnika prowadzi inna jednostka organizacyjna Banku — konto bilansowe 131 „obciążenia w drodze" względem oddziału, który prowadzi rachunek płatnika faktury, dołączając do awizu formularza 4407 części A i D zestawienia (formularza 4707). Oddział otrzymujący awiz obciąża natychmiast rachunek płatnika faktury na podstawie części A zestawienia (formularz 4707) i dołącza do wyciągu z rachunku części D zestawienia, uznając jednocześnie konto bilansowe 131 „obciążenia w drodze" względem oddziału, który nadesłał awiz wraz z dokumentami.

Na podstawie części B zestawienia (formularz 4707) oddział uznaje prowadzony na miejscu rachunek podawcy, lub — jeśli podawca jest jednostką niesamodzielną — rachunek jednostki nadrzędnej, właściwej dla jednostki niesamodzielnej, prowadzony na miejscu, lub konto bilansowe 130 „uznania w drodze" względem oddziału, który prowadzi rachunek jednostki nadrzędnej. Część C formularza 4707 oddział uznający rachunek załącza do wyciągu z rachunku jednostki uznanej.

Jak z tego wynika formularz 4707 łączy w sobie wszystkie cechy formularzy wyżej wymienionych, spełniając postulat właściwy lecz odrębny dla każdego z tych formularzy: możność obciążania rachunku na miejscu lub w oddziale zamiejscowym oraz uznania rachunku prowadzonego na miejscu lub w innej jednostce organizacyjnej Banku, przy pomocy jednego formularza z jednoczesnym dołączeniem dowodów obciążeniowych i uznaniowych do wyciągu z rachunku klienta.

2. W rubryce „obciążyć" formularza 4707 — podawca faktury wskazuje nazwę płatnika faktury, numer jego rachunku oraz oddział, który prowadzi jego rachunek osobowy. W przypadku gdy faktura składana do zainkasowania płatna jest w ciężar otwartej przez oddział akredytywy, podawca podaje w rubryce „obciążyć" formularza 4707 treść „wypłata z akredytywy nr....." następnie numer rachunku zleceniodawcy oraz nazwę oddziału NBP, który prowadzi rachunek osobowy zleceniodawcy akredytywy.

W rubryce „uznać" formularza 4707 — o ile podawca jest jednostką samodzielną — podaje własną nazwę przedsiębiorstwa, numer rachunku oraz oddział NBP, który prowadzi rachunek osobowy. O ile podawca jest jednostką niesamodzielną podaje w tej rubryce nazwę właściwej dla niego jednostki samodzielnej, numer rachunku i oddział NBP, który prowadzi rachunek osobowy jednostki nadrzędnej.

3. Formularz 4707, łączy w sobie cechy listy inkasowej (formularz 9001) stosowanej przy normalnym inkasie faktur na podstawie uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r. Ta część formularza 4707 zawiera następujące rubryki: liczba porządkowa (1 — 5), data faktury, numery faktury, wystawca faktury, suma faktury, razem zł....., stempel dzienny oddziału NBP obciążającego rachunek płatnika faktury oraz uznającego rachunek podawcy wskazany przez dostawcę rachunek jednostki nadrzędnej, numer kolejny zestawienia, datę wystawienia formularza 4707, które to elementy łącznie z rubrykami „równowartością obciążyć — uznać" ..... numer rachunku ..... w O/NBP ..... stanowią dane wymagane od listy inkasowej w dziale inkasa faktur, bez stosowania pięciodniowego respira inkasowego.

Zestawienie faktur do zainkasowania w trybie przyśpieszonego systemu rozliczeniowego (formularz 4707) przeznaczone początkowo dla dokonywania rozrachunków w branży mięsnej znalazło zastosowanie przede wszystkim w wypłatach należności plantatorów za dostawy rzepaku w 1950 r. — w ciężar akredytyw otwartych przez poszczególne cukrownie we właściwych dla nich oddziałach NBP.

Formularz 4707 znalazł zastosowanie również w finansowaniu dostaw przez plantatorów ziemniaków przemysłowych w roku 1950.

Na podstawie zdobytych przez Narodowy Bank Polski doświadczeń tj. od czasu dokonywania na nowych zasadach rozrachunków pomiędzy uczestnikami branży mięsnej należy stwierdzić, że:

1) wprowadzenie formularza 4707 jako innowacji w dziale inkasowym skróciło manipulację w dziale inkasa faktur do minimum, eliminując jednocześnie takie czynności, jak włączanie faktur do portfelu, kilkudniowy okres wykupu, wprowadzenie kartoteki należności, odkładanie list inkasowych i ewidencję listów przesyłkowych (formularz 9015);
2) inkaso faktur przy użyciu formularza 4707 zredukowało ilość reklamacji do zera, co przy normalnej manipulacji inkasowej jest nie do uniknięcia. Poza tym odpada całkowicie przewidywany uchwałą KERM z dnia 20. 5. 1947 r. cykl inkasowy, co przyczynia się do przyśpieszenia obiegu środków obrotowych;
3) wprowadzenie formularza 4707 ułatwiło i ulepszyło manipulację w dziale inkasa. Objęcie rozrachunków innych branż przy użyciu formularza 4707 dałoby jak najlepsze wyniki odnośnie skrócenia czasu manipulacji i przejrzystości rozrachunku w tych branżach. Przejęcie przez Narodowy Bank Polski rozrachunków pomiędzy jednostkami branży mięsnej spowodowało między innymi również zniesienie dotychczasowego potrącenia przez Bank prowizji na rzecz Kasy Targowej, od każdej wypłaty dla gminnych spółdzielni w wysokości 2%, co skróciło wydatnie czas zużyty przez Bank na te obliczenia;
4) wprowadzenie w życie formularza 4707 uprościło w znacznym stopniu technikę rozliczeń, gdyż jednocześnie następuje tak uznanie jak i obciążenie odpowiednich jednostek przez Bank, co powoduje odciążenie w dziedzinie dodatkowych księgowań;
5) wprowadzenie nowego formularza 4707 przyśpieszyło obieg środków obrotowych od 2 — 15 dni. Kasa Targowa bowiem, przeprowadzając rozrachunek za przerzuty towarowe dokonywane przez Centralę Mięsną, musiała czekać na wyrównanie salda niejednokrotnie do 15 dni;
6) wprowadzony z dniem 1 sierpnia 1950 r., automatyczny rozrachunek towarowy na rynku mięsnym przyczynił się do zmniejszenia zaległości w fakturowaniu w poszczególnych jednostkach branży mięsnej. Przedkładana do rozrachunku dokumentacja w postaci faktury i specyfikacji odbioru pozwala dokładnie ustalić, kiedy towar został odebrany, a następnie zafakturowany. Systematycznie prowadzona kontrola pozwala wyłonić jednostki pracujące z opóźnieniem i umożliwia przeprowadzanie właściwej interwencji;
7) wprowadzenie nowych zasad rozliczeń fakturowanych przy pomocy formularza 4707 przerzuciło podawcę na pracę wykonywaną dotychczas przez pracowników Banku, przy sporządzaniu not memoriałowych, przez co został zmniejszony w dużym stopniu czas do przeprowadzenia rozrachunku, co ma szczególne znaczenie przy wypłatach z akredytywy Centrali Mięsnej na rzecz gminnych spółdzielni, ze względu na ich masowość. Użycie tego formularza przynosi jak najekonomiczniejsze wykorzystanie czasu przy przeprowadzaniu rozrachunków o dużym nasileniu;
8) system inkasa faktur oparty na użyciu formularza 4707 daje pełną możność kontroli obrotów i likwiduje jednocześnie dotychczasowy zaciemniający rozrachunek w tej branży; jest on bezsprzecznie właściwy, a specjalnie odpowiadający potrzebom branży mięsnej. System ten jako zbliżony do rozrachunku w trybie uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r., daje pełną przejrzystość dokonanych obrotów, a zarazem zapewnia ich całkowitą kontrolę, przyśpieszając jednocześnie znacznie wpływ należności fakturowych.

St. Piątkowski.

WYCIĄGI Z PISM DEPARTAMENTU OGÓLNEGO

Wypłaty gotówkowe z rachunków nieuczestników obrotu bezgotówkowego.

Wszelkie wpłaty na rachunek i wypłaty z rachunku osoby prywatnej — nieuczestnika obrotu bezgotówkowego, posiadającej rachunek osobowy w oddziale, mogą być dokonywane w nieograniczonej wysokości. Kontrola obrotu bezgotówkowego, dotycząca rozrachunków osób prywatnych z uczestnikami obrotu bezgotówkowego, powinna być przeprowadzana przez właściwy bank kontrolujący uczestnika obrotu bezgotówkowego.

H. K.

GS/3/la, Warszawa, dnia 15. 1. 1950 r.

Przekraczanie limitów pogotowia kasowego przez jednostki handlu uspołecznionego.

Oddział zapytuje jakie ma zająć stanowisko w przypadkach ustalonego pogotowia kasowego dla jednostek handlu uspołecznionego na poziomie niższym od możliwości, jakie dają tym przedsiębiorstwom później wydane przepisy ok. 168/50, zezwalające na przetrzymywanie niepełnych paczek biletów dwuzłotowych i bilonu dla każdej wartości poniżej 50 sztuk. Wyjaśnia się, że zarządzenie wyżej powołanego okólnika wydane zostało oddziałom dla ułatwienia manipulacji kasowej, jak również z uwagi na konieczność posiadania przez sklepy detaliczne, z początkiem każdego dnia pracy, pewnych kwot na wydawanie reszty. Oddział może — nie zmieniając już raz ustalonych limitów pogotowia kasowego, zróżniczkowanego według potrzeb punktów sprzedaży — zezwolić na ich przekraczanie do kwoty posiadanego zapasu drobnych pieniędzy, w myśl obowiązujących przepisów ok. 168/50.

J. H.

GS/3/la, Warszawa, dnia 15. 1. 1951 r.

Wyjaśnienia do § 6 rozporządzenia ministra skarbu z dnia 6. 8. 1949 r.

Wyjaśnia się, że stwierdzone przekroczenie limitu pogotowia kasowego, ustalonego dla Zakładów Przemysłu Wełnianego . . . . . ., jeżeli wynikało z uzasadnionych potrzeb przedsiębiorstwa w oparciu o § 6 rozporządzenia ministra skarbu z dnia 6. 8. 1949 r., nie można kwalifikować jako naruszenie przepisów ustawy o obrocie bezgotówkowym. Przetrzymywanie środków pieniężnych, przewyższających ustalony limit pogotowia kasowego, powinno być zgłoszone zainteresowanemu oddziałowi NBP — z podaniem w jakich okresach to następuje, cel wypłaty i okres czasu likwidacji środków pobieranych z banku na z góry określone wypłaty, zgodnie z art. 8, ust. 1, pkt. 2, 3, 4.

Dokonanie wypłaty gotówkowej, przez wyżej wymienionego uczestnika obrotu bezgotówkowego, w wysokości zł 515,52, jakkolwiek mieszczącej się w granicach drobnych wpłat i wypłat (zł 900.—), jednak przewyższającej ustalony limit pogotowia kasowego zł 250.—, spowodowało nieodprowadzenie zasobów gotówkowych przewyższających górną granicę pogotowia kasowego (art. 2, ust. 1, pkt. 3). Wykorzystywanie uprawnień ustawowych przez uczestnika obrotu bezgotówkowego do uzupełniania pogotowia kasowego z wpływów bieżących nie może przekraczać granic ustalonych limitem pogotowia kasowego.

Wobec powyższego dopatrujemy się w powyższym przypadku naruszenia przez uczestnika obrotu bezgotówkowego przepisów ustawy z dnia 1. 7. 1949 r., o czym oddział powinien zawiadomić prokuratora powiatowego. Niezależnie od tego należy zastosować sankcję bankową, polegającą na wydaniu zakazu uzupełniania pogotowia kasowego z wpływów bieżących.

J. H.

GS/3/1c, Warszawa, dnia 23. 1. 1951 r.

Przyjmowanie czeków rozrachunkowych.

Zawiadamia się, że Dyrekcja Naczelna Powszechnych Domów Towarowych rozesłała do swych jednostek podległych zarządzenie nr 1 z dnia 17. 1. 1951 r. nakazujące bezwzględne przyjmowanie czeków rozrachunkowych od nabywców — uczestników obrotu bezgotówkowego, należących do grupy gospodarki uspołecznionej.

Poza tym dekret z dnia 21. 9. 1950 r. (Dz. U. R. P. nr 44/50) dostatecznie jasno ujmuje zagadnienie przyjmowania czeków rozrachunkowych w przypadkach jeśli uczestnik obrotu bezgotówkowego taki czek zaofiaruje.

Wszelka odmowa przyjęcia czeku rozrachunkowego stanowi przekroczenie ustawy o obrocie bezgotówkowym i w konsekwencji powinna spowodować wystąpienie do władz prokuratorskich.

H. K.

GS/3/la, Warszawa, dnia 23. 1. 1951 r.

Wypłata premii z pogotowia kasowego.

Jak wynika z nadesłanego w odpisie pisma oddziału do Powszechnej Robotniczej Spółdzielni Spożywców . . . . . ., spółdzielnia ta nie przestrzega przepisów ustawy o obrocie bezgotówkowym, wypłacając z pogotowia kasowego premie dla pracowników oraz przekraczając górną granicę pogotowia kasowego i górną granicę drobnych wpłat i wypłat.

Wobec stwierdzonych niewątpliwie naruszeń cytowanej ustawy, należy złożyć doniesienie karne do prokuratora powiatowego przeciwko winnym naruszenia przepisów art. 2, ust. 1, pkt. 2 i 3 oraz art. 8, ust. 2, pkt 1, ustawy z dnia 1. 7. 1949 r. o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym.

Poza tym należy zastosować wobec wymienionej spółdzielni sankcje bankowe w formie polecenia uzupełniania pogotowia kasowego przez pewien czas ze środków bankowych.

H. K.

GS/3/1c, Warszawa, dnia 29. 1. 1951 r.

Umieszczanie doniesień karnych, skierowanych przez inne banki do prokuratora, w wykazie do sprawozdania miesięcznego z obrotu bezgotówkowego.

W sprawozdaniu z obrotu bezgotówkowego za grudzień 1950 r., oddział podaje wzmiankę o skierowaniu przez Bank Rolny kilku spraw do prokuratora.

Przypominamy, że zgodnie z ok. 111/50 ust. 4, pkt. 3/b — oddział powinien również z materiałów dostarczonych przez inne banki sporządzić wykaz nr 2.

H. K.

GS/3/4a, Warszawa, dnia 29. 1. 1951 r.

Zakup w handlu nieuspołecznionym artykułów rozprowadzanych przez handel uspołeczniony.

W wykazie zezwoleń na wypłaty gotówkowe, udzielone w grudniu 1950 r. oddział wymienia jako uzasadnienie — zakup odzieży ochronnej dla szoferów i kożuchów dla konwojentów.

Ponieważ wymienione artykuły można nabyć w handlu uspołecznionym, a więc należność za nie pokryć w drodze bezgotówkowej, prosimy o wyjaśnienie, czy centrala spożywcza . . . . . — pobierając gotówkę na wymienione zakupy — dostatecznie umotywowała konieczność pokrycia należności gotówką (zaświadczenie Centrali Tekstylnej o nie posiadaniu na składzie omawianych artykułów oraz zezwolenie władz zwierzchnich na zakup tychże w sektorze nieuspołecznionym).

H. K.

GS/3/1e, Warszawa, dnia 19. 1. 1951 r.

Wyjaśnienie mylnie zakwalifikowanych przypadków naruszenia przepisów ustawy o obrocie bezgotówkowym.

Inne przypadki podane przez oddział nie stanowią przekroczeń przepisów ustawy, gdyż górna granica drobnych wpłat i wypłat (dawnych zł 30/m) została przewaloryzowana w stosunku 100 : 3 i wynosi obecnie zł 900.—. Oddział w piśmie do wymienionej spółdzielni powołał się na nie istniejące rozporządzenie ministra finansów, dotyczące przeliczenia górnej granicy drobnych wpłat i wypłat w stosunku 100 : 1 i wprowadził tym samym w błąd spółdzielnię.

Prosimy o sprostowanie błędnie udzielonej informacji.

Co się tyczy innych przypadków mylnie zakwalifikowanych przez oddział jako naruszenie przepisów ustawy — to spółdzielnia powinna była wyrównać płatności bezgotówkowo, jeżeli oddział udzielił takich wskazań, a niewykonanie poleceń oddziału będzie można uważać za naruszenie dyscypliny finansowej ze strony spółdzielni, co w konsekwencji narazić może ją na zastosowanie sankcji bankowych.

Oddział powinien zalecać stosowanie bezgotówkowego rozrachunku między uczestnikami obrotu bezgotówkowego nawet w przypadkach płatności poniżej zł 900.—, zwłaszcza przy dużej ich częstotliwości i na kwoty powyżej zł 50.— (orientacyjnie).

J. H.

GS/3/1c, Warszawa, dnia 29. 1. 1951 r.

Zezwolenie na przetrzymywanie kwot przewyższających pogotowie kasowe.

W sprawie podwyższenia pogotowia kasowego Towarzystwu Domów i Prewentoriów Dziecięcych w Polanicy wyjaśniamy, że przy zachowaniu dotychczasowego limitu pogotowia kasowego oddział może udzielić zezwolenia uczestnikowi obrotu bezgotówkowego na przetrzymanie kwot przewyższających pogotowie kasowe w oparciu o § 6 rozporządzenia ministra skarbu z dnia 6. 8. 1949 r., jeżeli warunki bezpieczeństwa na to pozwalają — na pokrycie przejściowe zwiększonych potrzeb gotówkowych (art. 8, ust. 1, pkt. 6).

Uczestnik obrotu bezgotówkowego powinien otrzymać powyższe zezwolenie na piśmie, w którym dokładnie będą wyznaczone okresy (dni) przetrzymywania kwot pobranych z Banku na z góry określone cele.

Przy tej sposobności zwracamy oddziałowi uwagę, że koszty przejazdu dzieci, jeżeli odbywają się zbiorowo, mają być pokrywane bezgotówkowo, a więc nie będą obciążać pogotowia kasowego ani rezerwy na wydatki specjalne.

J. H.

GS/3/1f, Warszawa, dnia 29. 1. 1951 r.

Wypłata z utargów dziennych wstrzymanej części wynagrodzeń.

W sprawie dokonanej przez Powszechną Spółdzielnię Spożywców . . . . . , wypłaty z utargów dziennych części wynagrodzeń, wstrzymanej przez oddział na skutek przekroczenia funduszu płac w październiku i listopadzie ubiegłego roku — upoważniamy oddział do złożenia doniesienia karnego do prokuratora powiatowego przeciwko winnym naruszenia przepisów art. 8, ust. 2, pkt. 1, ustawy z dnia 1. 7. 1949 r., o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym.

Poza przekroczeniem przepisów ustawy o obrocie bezgotówkowym, wymieniona spółdzielnia naruszyła również dyscyplinę finansową, w związku z czym należy zastosować wobec niej sankcję bankową w formie polecenia uzupełniania pogotowia kasowego ze środków bankowych.

J. H.

GS/3/1c, Warszawa, dnia 30. 1. 1951 r.

Przekroczenie pogotowia kasowego.

Wyjaśniamy, że

a) przekroczenie pogotowia kasowego w jednym tylko dniu, jeśli nadwyżka została odprowadzona w dniu następnym lub zużyta na wydatki pokrywane z pogotowia kasowego (w przypadku gdy prawo uzupełniania pogotowia kasowego z wpływów bieżących w myśl art. 2, ust. 1, pkt. 3 nie zostało uczestnikowi obrotu bezgotówkowego odebrane sankcją bankową) — nie może być uważane za naruszenie przepisów ustawy o uczestniczeniu w obrocie bezgotówkowym;

b) kwoty pobierane z Banku na wypłaty wymienione w art. 8, ust. 1, pkt. 2, 3, 4, 6 mogą przekraczać ustalone limity pogotowia kasowego, jeżeli warunki zabezpieczenia na to pozwalają i są oddzielnie rozrachowywane po okresie uzasadnionym rzeczywistą potrzebą ich przetrzymywania. Okres ten należy indywidualnie ustalać w zależności od odległości siedziby uczestnika obrotu bezgotówkowego od Banku, możliwości pobierania gotówki w krótkim okresie czasu itp. Ogólnie przyjmuje się okres likwidacji sum przeznaczonych na wypłaty funduszu płac 2 — 4 dni, zakupu wytworów gospodarstwa rolnego 2 — 3 dni — najdłuższy okres czasu, biorąc pod uwagę zbieg najniekorzystniejszych warunków, nie powinien przekraczać 10 dni.

c) zarządzenie ministra skarbu z dnia 27. 12. 1949 r., w drugiej części punktu 8 uzależnia wypłaty gotówkowe powyżej granic drobnych wpłat i wypłat (zł 900) od uzyskania przez uczestnika obrotu bezgotówkowego uznania przez NBP potrzeby wypłaty, za uzasadnioną gospodarczo. Są to przypadki szczególne, kiedy uspołeczniony uczestnik obrotu bezgotówkowego nabywa od nie uczestnika obrotu bezgotówkowego (osoby prywatnej) przedmioty, maszyny itp., których nie może zakupić w handlu uspołecznionym, niezbędnie mu potrzebnych do wykonywania zleconych zadań gospodarczych. Bank stwierdza uzasadnienie gospodarcze na podstawie przedkładanych przez zainteresowanego uczestnika obrotu bezgotówkowego dokumentów, z których najczęściej żądane są: stwierdzenie odpowiedniej centrali handlowej o niemożności dostarczenia żądanego artykułu, protokół konieczności, szacunek rzeczoznawców, zezwolenie władzy zwierzchniej na dokonanie zakupu. W poszczególnych przypadkach dokumentacja uzasadnienia gospodarczego może być różna, mniej lub więcej rygorystyczna, w zależności od wysokości kwoty na jaką wydaje się zezwolenie.

Powyższe zezwolenia nie muszą być wydawane na piśmie, wystarczy wyrażenie zgody na wypłaty gotówkowe przez zaparafowanie czeku przez pracownika do tego upoważnionego i odnotowanie w zeszycie, który służy do rejestrowania udzielonych zezwoleń. Odpisy dokumentacji powinny być włączone do akt oddziału.

J. H.

GS/3/1a, Warszawa, dnia 30. 1. 1951 r.

Wskazania przy ustalaniu pogotowia kasowego.

Wysokość pogotowia kasowego ma być dostosowana do niezbędnych potrzeb uczestników obrotu bezgotówkowego na okres 2 — 3 dni na pokrywanie drobnych wydatków gotówkowych i zaliczek na nagłe wyjazdy służbowe — przy czym nie mogą być opłacane z pogotowia kasowego wydatki, które można uregulować bezgotówkowo a więc wszelkie opłaty pocztowe, opłaty kolejowe, bilety zbiorowych przejazdów itp. Jako dolną granicę rozliczeń bezgotówkowych (czek rozrachunkowy, przelew bankowy) można przyjąć orientacyjnie, do czasu ustawowego ich zatwierdzenia — zł 30 — 50.

Z pogotowia kasowego nie mogą być wypłacane żadne kwoty na fundusz płac.

W oparciu o przepis § 6 rozporządzenia ministra skarbu z dnia 6. 8. 1949 r., może uczestnik obrotu bezgotówkowego pobierać z banku kwoty na cele wymienione w art. 8, ust. 1, pkt. 2, 3, 4, 6, przekraczające górną granicę pogotowia kasowego o sumy niez-

będne na dokonanie tych wypłat z prawem przetrzymania gotówki na okres uzasadniony rzeczywistą potrzebą.

Z powyższego przepisu należy skorzystać w przypadkach wypłat wyjątkowo uregulowanego zaliczkowania funduszu płac w Polskich Liniach Oceanicznych dla rodzin załóg pływających. PLO będzie okresowo rozliczać się z kwot pobranych w myśl § 6 cytowanego rozporządzenia w terminach ustalonych przez oddział w porozumieniu z PLO i osobno z sum pobranych na pogotowie kasowe.

Upoważniamy oddział do zatwierdzenia limitu pogotowia kasowego dla PLO na zasadach powyższych wskazań uzgodnionych z Departamentem Kredytowym.

Wysokość ostatecznie ustalonego limitu pogotowia kasowego dla PLO prosimy nam podać do wiadomości.

J. H.

GS/3/1f, Warszawa, dnia 30. 1. 1951 r.

Rozliczenia przedsiębiorstw branży mięsnej z Biurem Handlu Zagranicznego CZP Mięsnego.

..... wyjaśniamy, że na podstawie powielonego pisma Wydziału Finansowania Przemysłu Rolnego i Spożywczego Departamentu Kredytowego z dnia 29 września 1950 r., znak PS/4 rozesłanego przez ten wydział do oddziałów, poczynając od dnia 1 października 1950 r., faktury z tytułu wysyłek eksportowych wystawione przez poszczególne piony branży mięsnej na Biuro Handlu Zagranicznego CZP Mięsnego i kierowane w trybie normalnego inkasa bankowego do Wydziału Finansowania Przedsiębiorstw Handlu Zagranicznego są automatycznie wykupywane przez ten wydział w dniu wpływu odnośnej listy inkasowej, z rachunku operacyjnego BHZ.

Do faktur należy dołączyć specyfikacje wysyłkowe. Faktury te podawca powinien składać przy liście inkasowej F — 9001.

Faktury składane przy F — 4707 dotyczą rozliczeń fakturowych w trybie przyśpieszonym tj. polegającym na tym, że oddział uznaje natychmiast rachunek podawcy w ciężar konta bilansowego 131 „Obciążenia w drodze" względem oddziału, który prowadzi rachunek płatnika.

Zgodnie z powyższym, oddział zwracając podawcy fakturę złożoną przy F — 4707 płatną CZP Mięsnego Biuro Handlu Zagranicznego z żądaniem złożenia jej przy F — 9001 jako podlegającej trybowi normalnego inkasa, postąpił zgodnie z przepisami dotyczącymi tego działu czynności.

T. P.

TB/1/144 z dnia 30. 12. 1950 r.

Inkaso faktur.

..... informuje nas o trudnościach na jakie napotyka w związku z przyjmowaniem przez oddział do inkasa list inkasowych w których podawcy nie wypełnili rubryk „zamówienie — data — numer".

Takie postępowanie powoduje znaczne trudności ustalenia przez płatnika faktur, czy towar został zamówiony przez płatnika, tym samym pozbawia go możliwości złożenia w terminie zastrzeżenia przewidzianego w punkcie szóstym uchwały KERM z dnia 20. 5. 1947 r.

Wobec tego nie należy przyjmować do inkasa list inkasowych, których wszystkie rubryki nie zostały wypełnione przez podawcę.

T. P.

TB/1/144 z dnia 5. 1. 1951 r.

Technika obliczania odsetek zwłoki od spóźnionych wpłat inkasowych.

..... komunikujemy co następuje:

w przypadku niewykupienia faktury przez płatnika w ustalonym przez jego bank terminie, podawca faktury ma prawo żądać ustawowych odsetek zwłoki na podstawie art. 248 Kodeksu Zobowiązań.

Zgodnie z zarządzeniem Departamentu Finansowego byłego Ministerstwa Przemysłu i Handlu FN/III/B/119 z dnia 28. 2. 1948 r., odsetki zwłoki liczy podawca po upływie pięciu dni od daty zaawizowania, oznaczonej stemplem dziennym Banku Inwestycyjnego na liście inkasowej B, do dnia rzeczywistego inkasa oznaczonego w rubryce „Uwagi Banku" tej listy.

Okres pięciu dni przedłuża się automatycznie o przypadające w międzyczasie dni świąteczne.

Przykładowo odsetki zwłoki należy liczyć w sposób następujący:

faktura wpłynęła do banku płatnika dnia 28.10.1950 r.

29. 10. 1950 r. — święto
30. 10. 1950 r. — pierwszy dzień
31. 10. 1950 r. — drugi
1. 11. 1950 r. — święto
2. 11. 1950 r. — trzeci dzień
3. 11. 1950 r. — czwarty
4. 11. 1950 r. — piąty

Dzień 5. 11. 1950 r. (święto) jest pierwszym dniem, od którego biegną odsetki zwłoki.

Jak z powyższego wynika, nie dzień spełnienia świadczenia, lecz data zaawizowania płatnika przez jego bank o płatności faktury jest dniem, od którego należy liczyć odsetki zwłoki od niewykupionej w oznaczonym terminie faktury, przy czym jako pierwszy

dzień pięciodniowego okresu — jest dzień następny po dacie uwidocznionej w stemplu dziennym banku płatnika, na liście inkasowej B, oczywiście z uwzględnieniem przypadających w międzyczasie świąt.

T. P.

TB/1/144 z dnia 8. 1. 1951 r.

Blokowanie wierzytelności na rachunkach.

..... komunikujemy, że prośbę posiadacza rachunku w sprawie blokowania przez oddział na jego rachunku proponowanej sumy oddział powinien załatwić we własnym zakresie, tj. bez konieczności zwracania się w tej sprawie do Wydziału Techniki Bankowej o zezwolenie (IS Dz. IV/A § 56).

T. P.

TB/1/144 z dnia 10. 1. 1951 r.

Odwołanie akredytyw nieograniczonych CM w oddziałach powiatowych Banku Rolnego.

..... komunikujemy, że zgodnie z treścią punktu piątego załącznika nr 1 do ok. 98/50 — wypłaty z akredytywy CM dokonują zasadniczo oddziały NBP.

Tylko w tych miejscowościach, gdzie nie ma oddziału NBP omawiane wypłaty dokonują oddziały powiatowe Banku Rolnego, a w braku tychże — inne instytucje kredytowe (GKS), uprawnione przez Bank Rolny do dokonywania tych wypłat.

Jak z powyższego wynika, dokonywanie wypłat z akredytyw CM we wszystkich miastach powiatowych województwa ..... przejmują oddziały NBP od powiatowych oddziałów Banku Rolnego lub innych instytucji kredytowych (GKS) z chwilą ich uruchomienia.

T. P.

TB/1/144 z dnia 12. 1. 1951 r.

Potwierdzanie stanu faktur na ultimo ubiegłego roku.

Komunikujemy, że oddział ..... otrzymuje z całego szerego oddziałów Banku Rolnego pisma z prośbą o potwierdzenie stanu faktur na ultimo ubiegłego roku.

Z uwagi na to, że Instrukcja Służbowa Dział IV/D — Rozliczenia Fakturowe — obowiązująca wszystkie banki, przewiduje tylko bieżące potwierdzanie odbioru przesyłki faktur (F — 4708, dotychczasowy numer 9015), natomiast nie zarządza potwierdzeń zgodności stanu faktur w pewnym ściśle określonym okresie, omawiane listy oddziałów Banku Rolnego dotyczące potwierdzeń zgodności stanu faktur na ultimo ubiegłego roku należy pozostawić bez odpowiedzi.

T. P.

TB/1/144 z dnia 15. 1. 1951 r.

Rozliczenia za dostawy i usługi jednostek budżetowych.

..... komunikujemy, że Ministerstwo Finansów Departament Budżetu Państwa pismem z dnia 22. 1. 1951 r., nr BP 778/7/51 unieważniło instrukcję ministra skarbu z dnia 12. 6. 1948 r. (Dz. Urzędowy Ministerstwa Skarbu nr 67) w sprawie rozliczeń za dostawy i usługi między przedsiębiorstwami państwowymi lub pod zarządem państwowym a jednostkami budżetu państwowego.

Oddziały przeprowadzają od dnia 1. 1. 1951 r. rozliczenia jednostek budżetowych podlegające uchwale KERM z dnia 20. 5. 1947 r., na zasadach IS Dz. IV/D — Rozliczenia fakturowe oraz, w przypadku zablokowania otwartych kredytów budżetowych w oddziale na wniosek jednostki budżetowej na pokrycie faktury dostawcy — na zasadach TIS Dz. III — §§ 54 — 57 — Blokowanie Kredytów.

T. P.

TB/1/144 z dnia 1. 2. 1951 r.

DEPARTAMENT KREDYTOWY

WYCIĄGI Z PISM DEPARTAMENTU

Przejęcie spółdzielni pracy pod kontrolę Banku.

Zgodnie z punktem 19 I. Sł. Dz. VI część D § 3, przejęcie pod kontrolę Banku przedsiębiorstwa należącego do branży już przez Bank kontrolowanej wymaga zgody Departamentu Kredytowego.

Kontrola spółdzielczości pracy wymaga zachowania specjalnej czujności ze strony Banku, z uwagi na częste przypadki:

1) powstawania przedsiębiorstw spółdzielczych o zakresie działalności niezgodnym z rolą gospodarki spółdzielczej w państwie socjalistycznym;
2) przekształcania się przedsiębiorstw prywatnych na spółdzielnie pracy i organizowanie tym samym pseudo spółdzielni;
3) powstawania przedsiębiorstw spółdzielczych bez zapewnienia sobie pozyskania na członków odpowiedniego personelu administracyjnego i technicznego;
4) powstawania przedsiębiorstw spółdzielczych niedostatecznie przygotowanych technicznie i finansowo oraz prób przeniesienia na Bank całego ciężaru sfinansowania obrotu i inwestycji.

Wnioski oddziałów w sprawie przejęcia pod kontrolę nowoorganizowanych spółdzielni pracy oraz spółdzielni rzemieślniczych powinny zawierać materiał pozwalający na ustalenie czynników wymienionych w punktach 1 — 4.

Kredyt specjalny na towary pochodzące z importu.

Oddział zwrócił się do nas o wyjaśnienie wątpliwości nasuwających się na tle interpretacji przepisów służbowych dotyczących udzielania kredytu specjalnego na towary pochodzące z importu.

W związku ze wspomnianym zapytaniem komunikujemy, że według przepisów dawnej I. Sł. Dz. VI/2, część B 11 oraz nowej I. Sł. Dz. VI, część B § 8, tworzenie zapasów towarów przekraczających normatyw, o ile pochodzą one z importu, nie wymaga zgody jednostki nadrzędnej ani ministerstwa. Zgodnie natomiast z dawną I. Sł. Dz. VI/2, część B § 17 C, przedsiębiorstwo obowiązane było złożyć wniosek o przyznanie dodatkowego kredytu, poświadczony przez jednostkę nadrzędną, o ile zapotrzebowanie, związane ze sfinansowaniem zapasów towarów pochodzących z importu, przekraczało potrzeby wynikające z rocznego planu finansowania.

Jednocześnie wyjaśniamy, że zarządzenie Ministerstwa Finansów z dnia 24. 6. 1950 r., Nr D. B. 5145/9/1950 (vide n okólnik Nr 102 I A/35 z dnia 24 lipca 1950 r.) reguluje tryb postępowania przy rozpatrywaniu wniosków o zastosowanie ulgowej stopy procentowej, nie wynikającej z obowiązującej taryfy odsetek, prowizji i opłat, a nie tryb załatwiania wniosków kredytowych.

Kredyt inkasowy.

1) Zgodnie z przepisami ok. 57 K/50 termin do składania faktur do inkasa został generalnie skrócony z pięciu dni do trzech dni od daty wysyłki lub odbioru towaru (wykonania usługi) lub od upływu terminu wyznaczonego nabywcy do odbioru towaru. Wspomniany wyżej okólnik upoważnia oddziały wojewódzkie do wyznaczenia, na wniosek oddziału terenowego, terminu odpowiednio dłuższego;
2) Instrukcja Służbowa Dz. VI część B § 9 pkt. 80 ustala, że normalny cykl inkasowy powinien nie przekraczać 8 dni w obrocie miejscowym i 12 dni w obrocie zamiejscowym przy czym w uzasadnionych przypadkach oddziały mogą ten termin skrócić lub przedłużyć.

W tym stanie rzeczy oddział powinien dokładnie zbadać czy w odniesieniu do poszczególnych przedsiębiorstw zachodzi konieczność przedłużenia lub skrócenia omawianych terminów — załatwić sprawę tę w ramach własnej kompetencji lub jeśli chodzi o przedłużenie terminu składania faktur do inkasa — powinien wystąpić z wnioskiem do oddziału wojewódzkiego, który wniosek ten stosownie do przepisów ok. 57 K/50 powinien załatwić w ramach swoich uprawnień.

Zobowiązania przedsiębiorstwa, nad którym ustanowiono przymusowy zarząd państwowy.

W świetle dotychczasowych przepisów dekretu z dnia 16. 12. 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego sprawa regulowania zobowiązań przedsiębiorstwa, nad którym ustanowiony został zarząd państwowy, nie jest ani jasna ani zgodna z interesami państwa. Stan ten ulegnie zmianie po wprowadzeniu nowelizacji dekretu z 1918 r., do tego jed-

nak czasu obowiązujące przepisy dekretu w przedmiocie przymusowego zarządu powinny być tłumaczone i stosowane zgodnie z zasadami ustroju i celami Państwa Ludowego. Zgodnie z wypowiedzianą wyżej zasadą należy stanąć na stanowisku, że zarząd państwowy nie odpowiada za zobowiązania powstałe przed ustanowieniem tego zarządu i zarządca państwowy w zasadzie nie ma obowiązku spłaty tych zobowiązań. Z podanego wyżej stanowiska nie wynika jednak, że zarządca państwowy nie może płacić żadnych zobowiązań powstałych przed ustanowieniem zarządu państwowego. Przeciwnie, ważny interes państwowy albo ważne względy społeczne mogą przemawiać za tym, że zarządca państwowy powinien dokonać spłaty pewnych zobowiązań powstałych przed ustanowieniem zarządu państwowego i związanych bezpośrednio z prowadzeniem przedsiębiorstwa objętego w zarząd przymusowy: i tak mogą to być należności o charakterze publiczno - prawnym, zobowiązania przypadające na rzecz państwa, jednostek gospodarki uspołecznionej oraz instytucji i osób prawnych prawa publicznego, zobowiązania z umów o dostawę surowców, półfabrykatów i towarów do wysokości sumy nie przekraczającej wartości tych spośród powyższych surowców, półfabrykatów i towarów, które zostały przejęte przez zarządcę, należności pracowników z umów o pracę za okres bezpośrednio przed ustanowieniem zarządu państwowego i ewentualnie inne należności wymagające uregulowania ze względu na ważny interes państwowy lub społeczny. Natomiast nie powinny być płacone przez zarząd państwowy zobowiązania właściciela powstałe nie bezpośrednio w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, wszelkiego rodzaju grzywny, kary itp.

Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego zwraca uwagę, że ocena czy — i które należności powinny być uregulowane przez zarządcę państwowego, zależy od każdorazowego stanu faktycznego i powinna być dokonana przez władzę, która ustanowiła zarządcę państwowego. Zarządca państwowy może dokonywać spłaty jakichkolwiek należności jedynie za zezwoleniem władzy naczelnej, której podlega. Należy tu również zwrócić uwagę, że ustanowienie zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem nie stanowi przeszkody do poszukiwania należności przez wierzycieli z pozostałego majątku osoby, której przedsiębiorstwo zostało objęte w zarząd przymusowy.

Finansowanie w okresie przejściowym zarządów przedsiębiorstw (naczelnych dyrekcji) oraz biur sprzedaży, likwidujących swoją działalność operacyjną.

W związku z likwidacją własnej działalności operacyjnej przez zarządy przedsiębiorstw (naczelna dyrekcja), jak również z likwidacją działalności operacyjnej biur sprzedaży (które będą włączone w roku 1951 jako komórki organizacyjne do zarządów przedsiębiorstw), banki finansujące działalność eksploatacyjną przedsiębiorstw finansują w okresie przejściowym wyżej wymienione jednostki w ramach rzeczywistych skontrolowanych potrzeb — wyłącznie w odniesieniu do wydatków związanych z działalnością likwidacyjną jednostek operacyjnych. Nie ma to zastosowania do wydatków administracyjnych roku bieżącego, które to wydatki powinny być pokrywane bezwzględnie w trybie ustalonym w liście okrężnym nr 12/51 rozdział I.

Finansowanie przedsiębiorstw handlowych w okresie przejściowym, do chwili zatwierdzenia planów obrotu towarowego na rok 1951.

Ministerstwo Finansów wyjaśniło dodatkowo pismem z dnia 30 stycznia br. zn. FH—530/5/51, że przepisy zarządzenia ministra finansów z dnia 9. 12. 1950 r., w sprawie organiazcji finansowej i systemu finansowego państwowych przedsiębiorstw objętych budżetem centralnym i podległych ministrowi handlu wewnętrznego, jak również zarządzenia ministra finansów z dnia 29. 12. 1950 r., w sprawie finansowania przedsiębiorstw handlowych w okresie przejściowym, do chwili zatwierdzenia planów obrotu towarowego na rok 1951 — mają również zastosowanie do przedsiębiorstw objętych budżetem centralnym, a podległych innym ministerstwom resortowym.

MHD — koszty uruchomienia nowej sieci handlowej.

Wyjaśnia się, że wydatki organizacyjno - rozruchowe związane z uruchomieniem sieci handlowej już istniejącego przedsiębiorstwa powinny być przewidziane w jego planie finansowym i pokrywane ze środków obrotowych, zgodnie z założeniami tego planu. Wydatki o charakterze inwestycyjnym, związane z adaptacją i uruchomieniem nowych sklepów, mogą być finansowane wyłącznie ze źródeł inwestycyjnych, w granicach przyznanego na ten cel limitu.

Centralne Biuro MHD w uzasadnionych przypadkach na wniosek zainteresowanej dyrekcji MHD dokonuje przesunięć niewykorzystanych limitów inwestycyjnych pomiędzy podległymi sobie jednostkami.

C. S.

H/1/5, Warszawa, dnia 17 stycznia 1951 r.

Regulowanie zobowiązań jednostek MHD za pieczywo dostarczone przez spółdzielnie spożywców.

Spółdzielnie spożywców — jako przedsiębiorstwa handlu detalicznego — powinny inkasować swoje należności za sprzedane towary nie w trybie bankowego inkasa faktur, lecz gotówką lub czekami rozrachunkowymi. W związku z tym faktury spółdzielni spożywców za pieczywo, dostarczane poszczególnym sklepom MHD, powinny być przedstawiane do natychmiastowej zapłaty — tj. w dniu dostawy — bezpośrednio właściwym dyrekcjom MHD. *C. S.*

H/1/5, Warszawa, dnia 5 stycznia 1951 r.

Rozliczenia międzyoddziałowe „Spólnoty Pracy" Spółdzielni Organizacji Zbytu Drobnej Wytwórczości.

Bieżące rozliczenia międzyoddziałowe „Spólnoty Pracy" powinny być dokonywane drogą inkasa bankowego.

Przeprowadzenie rozliczeń zaległych z tego tytułu będzie dokonane w terminie późniejszym, o czym oddziały otrzymają informacje w odpowiednim czasie.

H/2/7, Warszawa, dnia 31 stycznia 1951 r. *I. T.*

Zakłady gastronomiczne — kredyt inkasowy.

Wyjaśnia się, że sprzedaż towarów w jednostkach handlu detalicznego, jak również w zakładach gastronomicznych, powinna być realizowana nie w trybie bankowego inkasa faktur, a wyłącznie czekiem rozrachunkowym lub za gotówkę i to bez względu na to czy dane towary przeznaczone są do bezpośredniej konsumcji, czy też do dalszej odsprzedaży. *C. S.*

H/1/6, Warszawa, dnia 4 stycznia 1951 r.

Koszty podróży i diet pracowników państwowych i spółdzielczych delegowanych przez organizacje społeczne i polityczne.

Poniżej podaje się w tej sprawie treść następujących pism:

1) Ministerstwa Finansów — Departament Budżetów Administracyjnych Nr Ba 7.706/1/50 z dnia 17 listopada 1950 r. do Ministerstwa Handlu Wewnętrznego:

„Na pismo z dnia 12 października 1950 r., Nr Z—III—E2—2266/Og/50 Ministerstwo Finansów oświadcza, że koszty podróży i diet pracowników państwowych delegowanych przez organizacje społeczne i polityczne powinny być pokrywane przez zainteresowane organizacje".

2) Ministerstwa Finansów — Departament Budżetów Administracyjnych Nr Ba 10389/1/50 z dnia 22 stycznia 1951 r. do Narodowego Banku Polskiego.

„Na pismo z dnia 23 grudnia 1950 r. Nr H/2/1, Ministerstwo Finansów komunikuje, że zasada pokrywania kosztów podróży i diet pracowników państwowych delegowanych do spraw społecznych i politycznych powinna być przez analogię stosowana również do pracowników spółdzielczych delegowanych w teren do tego rodzaju prac".

Obowiązek zakupu przez dystrybutorów w centrali odzieżowej 5% konfekcji niesezonowej.

Podaje się do wiadomości wyciąg z pisma Ministerstwa Handlu Wewnętrznego — Departament Artykułów Przemysłowych Nr P. VII. B. 22d/3 z dnia 25 stycznia br.:

„Departament Artykułów Przemysłowych M. H. W. komunikuje, że nie może zwolnić dystrybutorów od obowiązku zakupu w centrali odzieżowej 5% konfekcji niesezonowej.

Obowiązek ten został wprowadzony dlatego, że praktyka wykazała, iż konsumenci kupują w sklepach detalicznych konfekcje i inne towary włókiennicze (tkaniny) niesezonowe, co należy im ułatwić przez postawienie w sklepach detalicznych do ich dyspozycji odpowiedniego wyboru tych artykułów.

Dystrybutorzy mogą w porozumieniu z Centralą Odzieżową i Centralą Tekstylną odbierać z hurtowni artykuły niesezonowe (w ilości 5% w stosunku do czynionych przez nich bieżąco zakupów) nie w jednym lecz w wielu, wspólnie uzgodnionych, różnych artykułach. Zasada ta nie godzi w prawa i obowiązki dystrybutorów dotyczące walki o dobry asortyment, lepszą jakość towaru i terminowe wykonanie produkcji.

Odnośnie cen towarów „niechodliwych", z powodu złego wykonania, nieodpowiednich kolorów i fasonów względnie uszkodzonych podczas transportu i magazynowania w sklepach, placówki detaliczne — gdy zachodzi tego potrzeba — powinny zwracać się do swych władz nadzorczych z konkretnymi i uzasadnionymi wnioskami o obniżenie cen.

Departament zaznacza, że zarówno Centrala Odzieżowa jak i Centrala Tekstylna kontrolują przez swoich brakarzy przejmowane z przemysłu towary i kwalifikują do gatunków I — II — lub III, stosując odpowiednią bonifikatę na gatunkach niższych.

Zgodnie z cennikami wyżej wymienionych central bonifikatę tę otrzymują również dystrybutorzy i powinni ją stosować w stosunku do konsumeta".

WYCIĄGI Z KOMUNIKATÓW WEWNĘTRZNYCH ZWIĄZKU SPÓŁDZIELNI SPOŻYWCÓW

NUMER DWUDZIESTY CZWARTY z 1950 r.

1 *Rozliczanie się spółdzielni spożywców i spółdzielni pracy z odbiorcami.*

Przytacza się w dosłownym brzmieniu wyciąg z listu Departamentu Kredytowego N. B. P. do Departamentu Finansowego M. H. W. Nr H/2/1 z dnia 28. 11. 1950 r.:

„Propozycja ZSS regulowania zapłaty za dostawy spółdzielni spożywców dla zakładów użyteczności publicznej w trybie instrukcji ministra skarbu z dnia 12. 6. 1948 r., nie może — naszym zdaniem — mieć zastosowania do jednostek handlu uspołecznionego, wobec wejścia w życie dekretu z dnia 21. 9. 1950 r., (Dz. U. R. P. Nr 44/50, poz. 402) o zmianie ustawy o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym.

W związku z tym, powołując się na nasz list do Departamentu z dnia 24. 10. 1950 r. znak H/2/1 oraz na list Departamentu do ZSS z dnia 30. 10. 1950 r., Nr F—IV—D—3/8, prosimy uprzejmie o wydanie jednostkom handlu detalicznego zakazu udzielania w jakiejkolwiek formie kredytów towarowych bez względu na charakter odbiorcy i rodzaj dostawy oraz wyjaśnienie, że jedynym sposobem zapłaty w tym przypadku jest zapłata gotówką lub czekiem rozrachunkowym przy odbiorze towaru".

W związku z powyższym przypomina się jeszcze raz spółdzielnim o obowiązku bezwzględnego przestrzegania zakazu udzielania komukolwiek i w jakiejkolwiek formie kredytu towarowego. Zwracanie się spółdzielń do Biura Finansowego ZSS o zezwolenie na pewne odchylenia od tej zasady, nawet w przypadkach wyjątkowych, jest bezcelowe.

2 *Przyjmowanie czeków rozrachunkowych.*

Wprowadza się następującą poprawkę odnośnie przyjmowania czeków rozrachunkowych:

„Jeżeli nabywca, będący uczestnikiem obrotu bezgotówkowego zaofiarował zapłatę czekiem rozrachunkowym należy czek przyjąć, niezależnie od banku, na który czek został wystawiony oraz niezależnie od siedziby tego banku".

3 *Bezpośrednie transakcje handlowe z firmami prywatnymi.*

W związku z nieprzestrzeganiem przez niektóre powszechne spółdzielnie zarządzenia ministra handlu wewnętrznego w sprawie bezpośrednich zakupów artykułów spożywczych w firmach prywatnych, przypomina się spółdzielniom o powyższym zakazie ogłoszonym w Komunikacie Wewnętrznym Nr 14, str. 10.

4 *Sprzedaż ratalna.*

Zawiadamia się, że w sprawie udzielenia powszechnym spółdzielniom spożywców zezwolenia na sprzedaż ratalną artykułów przemysłowych, Ministerstwo Handlu Wewnętrznego zajęło stanowisko negatywne.

T. D.

DZIAŁ racjonalizacji

KOMUNIKATY GŁÓWNEJ KOMISJI PROJEKTÓW USPRAWNIENIA ADMINISTRACJI W NARODOWYM BANKU POLSKIM

W poprzednim numerze „Wiadomości NBP" zakomunikowano o przyjęciu kilku projektów do lokalnego zastosowania w niektórych oddziałach.

Poniżej zamieszczamy dokładne opisy dwóch projektów.

Projekt ob. BRONISŁAWA DROŻDŻA z O/Bielsko, dotyczący racjonalnej szafki do sortowania dowodów według rachunków osobowych.

W systemie zmechanizowanej księgowości przy dwufazowej organizacji pracy stosuje się specjalne szafki do sortowania dowodów według numerów rachunków osobowych.

Sortowanie to odbywa się już w godzinach porannych po uzgodnieniu pierwszych primanot, zaś największe nasilenie prac przy szafce występuje około godziny 12 — 13, kiedy przygotowuje się dowody do księgowania.

Pracownicy segregujący dowody do szafek są przy dotychczasowym układzie p o z i o m y m przegródek w szafce — na całej szerokości szafki w ruchu i nawzajem sobie przeszkadzają.

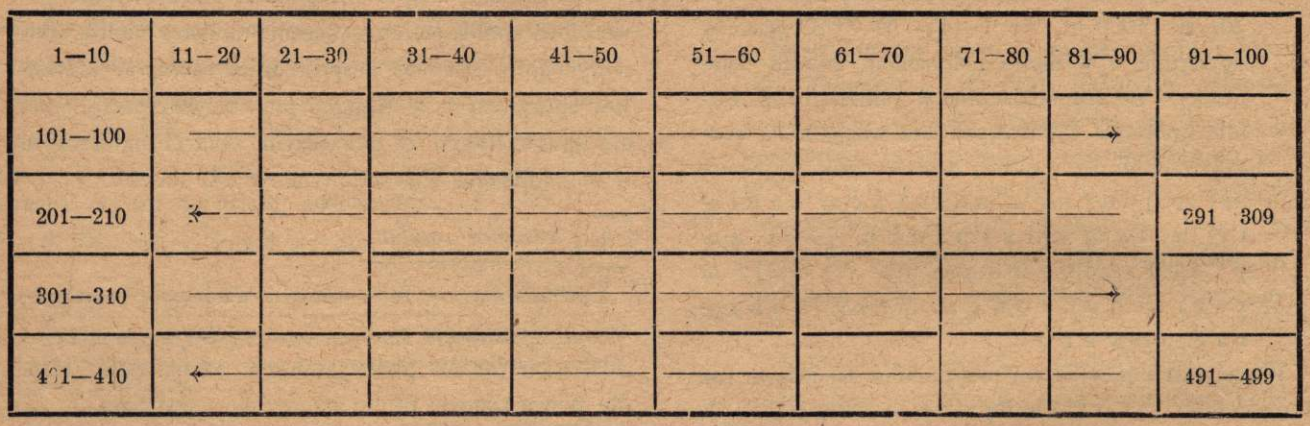

Według projektu ob. Bronisława Drożdża racjonalniejsze są szafki do sortowania dowodów w układzie p i o n o w y m.

Przy układzie pionowym przegródek pracownicy nie przeszkadzają sobie wzajemnie przy rozdzielaniu dowodów, a pracując spokojnie mogą się bardziej skupić i wykonać tę samą czynność szybciej i sprawniej.

Projekt szafki w układzie pionowym

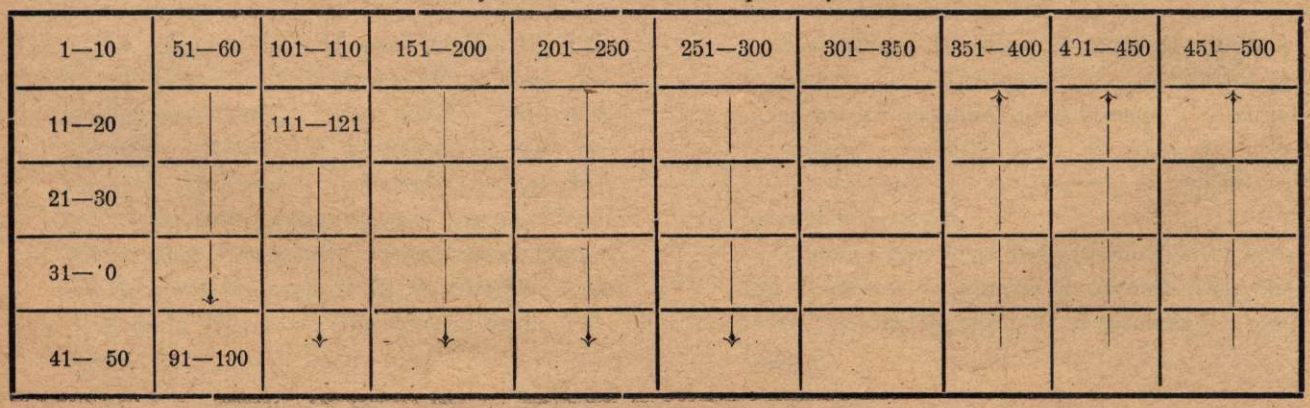

Prosimy uprzejmie o nadsyłanie spostrzeżeń odnośnie zmienionego układu szafki.

Projekt ob. BRONISŁAWA MACHELA, dotyczący racjonalnego rozmieszczenia miejsc pracy poszczególnych działów i stanowisk na sali manipulacyjnej O/Chojnice.

Rozmieszczenie miejsc pracy poszczególnych komórek było nieodpowiednie i powodowało dużo zamieszania na sali manipulacyjnej.

W związku z powyższym projektodawca zaproponował:

1) przeniesienie stanowiska komórki „planowania kasowego" do lady dostępnej dla klientów;
2) ustawienie biurek grupy rachunków osobowych tak, aby przy przekazywaniu dowodów księgowych przez jednego pracownika tej grupy do drugiego, nie zachodziła potrzeba wstawania od biurka.

Powyższe osiągnięto przez ustawienie biurek w następującej kolejności:

1) biurko likwidatora I opracowującego dowody memoriałowe;
2) biurko likwidatora II opracowującego dowody gotówkowe;
3) biurka kontystów;
4) biurko kontrolującego księgowania, prowadzącego tzw. „szafkę" oraz przekazującego dyspozycje wprost do kabiny kasowej, przez specjalne okienko.

Układ powyższy ogranicza do koniecznego minimum ruchy międzyoperacyjne pracowników i przyśpiesza obieg dokumentów.

Likwidator II załatwiający obrót gotówkowy przekazuje przyjęte od klientów dowody bezpośrednio do kontystek, które po zaksięgowaniu oddają je do kontroli, skąd są przekazywane bezpośrednio do kasy przez okienko przy biurku kontroli.

Przez to samo okienko są podawane potwierdzane przez kasjera dowody wpłaty do stołu kontystek, które również otrzymują je bez potrzeby wstawania od biurek.

Przez racjonalne rozmieszczenie miejsc pracy uzyskano sprawniejszą obsługę klienteli i przyspieszono proces księgowania, skutkiem czego grupa rachunków osobowych kończy prace dzienne w czasie normalnych godzin urzędowych.

W ten sposób zlikwidowano pracę w godzinach dodatkowych nie tylko grupy rachunków osobowych, lecz również stanowisk zależnych od zakończenia pracy tej grupy jak: księgowość i ekspedycja poczty.

Poniżej zamieszczony schemat obrazuje układ grupy rachunków osobowych w O/Chojnice:

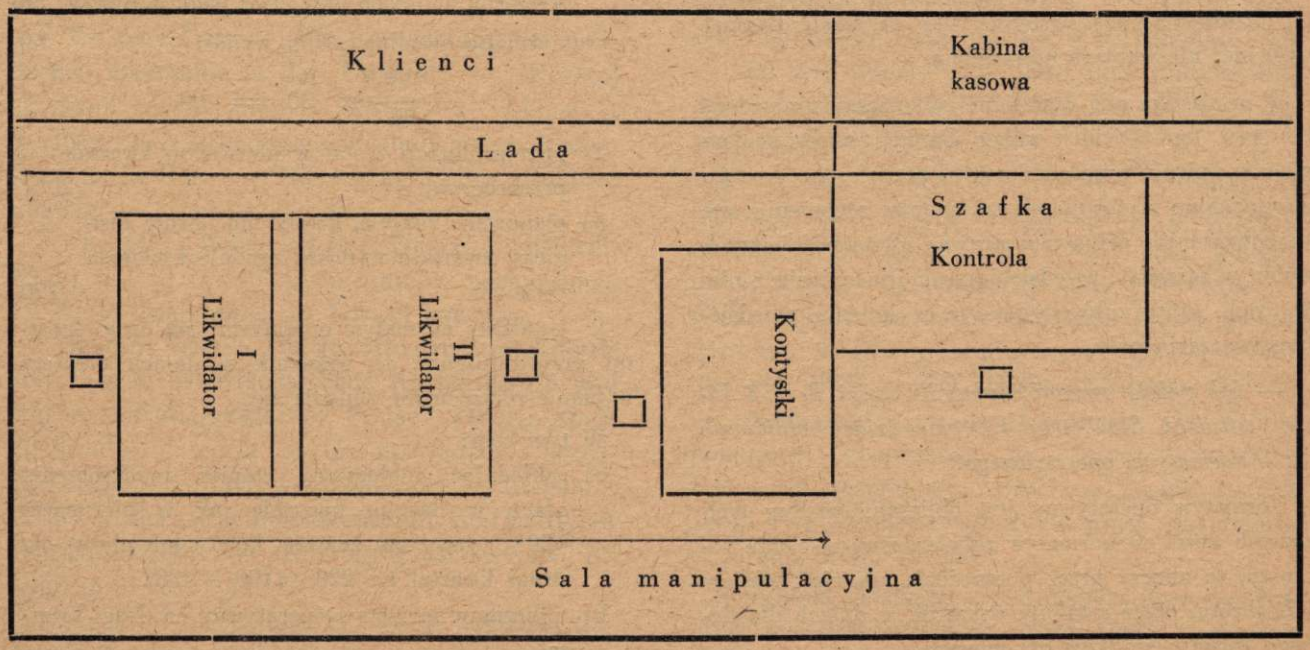

Prosimy uprzejmie o nadsyłanie uwag odnośnie powyższego rozmieszczenia stanowisk pracy.

Równocześnie proponujemy nadsyłanie opisów jeszcze racjonalniejszych rozmieszczeń stanowisk pracy, które byłyby następnie opublikowane w miesięczniku „Wiadomości NBP" i podane pod dyskusję czytelników.

Z. Ł.

Pytania i odpowiedzi

— *Czy umowy przyrzeczenia ustanowienia prawa zastawu oraz cesje na rzecz NBP złożone w roku ubiegłym są ważne w tym roku w ogóle oraz w razie zmiany składu zarządu spółdzielni?*

Umowa przyrzeczenia ustanowienia prawa zastawu na rzecz Narodowego Banku Polskiego zobowiązuje przedsiębiorstwo do ustanowienia na każde żądanie Banku prawa zastawu na swym majątku obrotowym lub jego poszczególnych składnikach dla zabezpieczenia wszelkich wierzytelności Banku z tytułu udzielonych kredytów. Umowa ta nie oznacza okresu na jaki została zawarta i dlatego też zgodnie z ogólnymi zasadami prawa należy ją uważać za zawartą na czas nieograniczony.

Wobec tego umowa przyrzeczenia ustanowienia prawa zastawu może obowiązywać przez okres dłuższy niż rok i nie wymaga corocznego odnawiania.

Podobnie cesja na rzecz Banku polisy ubezpieczającej majątek ruchomy przedsiębiorstwa z chwilą gdy raz została ustanowiona obowiązuje aż do odwołania jej (które mogłoby nastąpić tylko za zgodą Banku) i również nie wymaga odnawiania.

W przypadku gdy omawiane zobowiązania przedsiębiorstwa (spółdzielni) wobec Banku zostały zaciągnięte w imieniu przedsiębiorstwa, przez osoby do tego upoważnione w chwili ich zaciągania, zachowują one (zobowiązania) pełną moc prawną mimo późniejszych zmian w zarządzie przedsiębiorstwa i ustąpienia z niego osób, które zobowiązania te w imieniu przedsiębiorstwa zaciągnęły.

— *Jak należy rozumieć pkt. 38 części B, § 4 Instrukcji Służbowej VI omawiający obliczanie normatywu operatywnego?*

Normatywy operatywny jest obliczany według tych samych zasad co normatywy zatwierdzony w planie rocznym, to znaczy przez pomnożenie zużycia, kosztów lub obrotu, przez ustalony wskaźnik w dniach dla danego rodzaju środków obrotowych.

Normatywy ustalony w planie rocznym obliczany jest przez pomnożenie przyjętego w planie zużycia, kosztów lub obrotu, przez ustalony na podstawie założeń planu wskaźnik w dniach. Przy czym podkreślić należy, że wszystkie elementy służące do obliczenia tego normatywu ustalane są przy założeniu 100% wykonania planu.

Normatywy operatywny obliczany jest natomiast przez pomnożenie zużycia kosztów lub obrotów wynikających z przekroczenia planu przez właściwy, dla danego składnika środków obrotowych, wskaźnik w dniach. Normatywy ten jest instrumentem pozwalającym na regulowanie dopływu środków finansowych do przedsiębiorstw w ilości dostosowanej do stopnia wykonania przez nie planu.

Instrukcja pkt. 37 § 4 część B wylicza taksatywnie przypadki w których normatywy operatywny może być ustalony. Przypadki te są wynikiem bądź innego niż planowano kształtowania się zużycia, kosztów lub obrotów, przy zachowaniu zatwierdzonego w planie wskaźnika w dniach (pkt. 37 lit. a i b), bądź też zmiany wskaźnika w dniach przy zachowaniu zatwierdzonego w planie rocznym zużycia, kosztów lub obrotu (pkt. 37 lit. b). Ustalenie normatywu operatywnego może być jednak również spowodowane zmianą zarówno w zużyciu, kosztach czy obrocie jak i urealnieniem ustalonego w planie wskaźnika w dniach (pkt. 37 lit. c). Obliczanie normatywu operatywnego wyjaśnia następujący przykład:

Założenie:

1) plan roczny w rozbiciu na kwartały przewiduje na pierwszy kwartał zużycie, koszty lub obroty w wysokości 180
wskaźnik w dniach przyjęty z planu wynosi 30
normatywy według planu wynosi 60

$$\frac{180}{90} \times 30 = 60$$

2) plan produkcji został w pierwszym kwartale przekroczony o 20%

3) planowane zużycie, koszty lub obroty drugiego kwartału wynoszą zgodnie z planem rocznym 190

I. Ustalamy normatywy operatywny na drugi kwartał przy założeniu, że wskaźnik w dniach przyjęty w planie rocznym nie zmienia się.

W tym celu:

a) zakładając analogiczny stopień przekroczenia planu w drugim kwartale jak w pierwszym (20%) ustalamy zużycie, koszty lub obroty na drugi kwartał na 228 (190 + 38);

b) obliczamy normatywy operatywny na drugi kwartał

$$\frac{228}{90} \times 30 = 76$$

II. Ustalamy normatywy operatywny na drugi kwartał przy założeniu, że wskaźnik w dniach obniży się do 27, a stopień przekroczenia planu utrzyma się na po-

ziomie pierwszego kwartału (tj. 20%).

W tym celu:

przyjmujemy wysokość zużycia, kosztów lub obrót na drugi kwartał w wysokości 228 (wyliczenie jak wyżej) i stosujemy nowoustalony wskaźnik w dniach.

Normatyw operatywny wyniesie wówczas:

$$\frac{228}{90} \times 27 = 68{,}4$$

III. Ustalamy normatyw operatywny na drugi kwartał przy założeniu, że plan na pierwszy kwartał nie został przekroczony i wobec tego planowane zużycie, koszty lub obrót wyniosą w drugim kwartale zgodnie z planem 190, natomiast wskaźnik w dniach obniży się o 27.

Normatyw operatywny wyniesie wówczas:

$$\frac{190}{90} \times 27 = 57.$$

Podkreślić należy, że ustalenie normatywu operatywnego może być dokonywane jedynie w przypadku, gdy przekroczenie planu wynosi więcej niż 10%, przy czym wówczas uwzględnia się oczywiście całe przekroczenie a nie nadwyżkę przekroczenia ponad 10%.

— *Jak udziela się kredytu normatywnego w trybie pkt. 57 b części § 6 Instrukcji?*

Tryb udzielania kredytu normatywnego pod obrót zostanie ustalony przepisami szczegółowymi (pkt. 65 część B § 7 instrukcji). Do czasu ich wprowadzenia kredyt ten nie może być stosowany.

BIBLIOGRAFIA

WAŻNIEJSZE POZYCJE BIBLIOGRAFICZNE Z ZAKRESU FINANSÓW I RACHUNKOWOŚCI *)

(Wydawnictwa NRD)

A. KSIĄŻKI.

1. Behrens Fritz — „Die Entwicklung der politischen Ökonomie in der UdSSR" — (Rozwój ekonomii politycznej w ZSRR) — Leipziger Vorträge der Arbeitsgemeinschaft marxistischer Wissenschaftler — Bibliographisches Institut Leipzig — (1 Heft) str. 28.

Treść: 1) Wstęp. 2) O rewolucji październikowej. 3) Od rewolucji do planów pięcioletnich. 4) Plany pięcioletnie. 5) Uwagi końcowe.

2. Behrens Fritz—„Die Tneorie der Produktionspreise, betriebswirtschaftliche Kostentheorie und Gleichgewichtstheorie der Preise" (Teoria kosztów produkcji, teoria kosztów prowadzenia przedsiębiorstw i teoria równowagi cen) — Leipziger Vorträge der Arbeitsgemeinschaft marxistischer Wissenschaftler — Bibliographisches Institut Leipzig (3 Heft) str. 20.

Treść: 1) Wstęp. 2) Teoria kosztów produkcji. 3) Teoria kosztów prowadzenia przedsiębiorstw. 4) Teoria równowagi cen. 5) Uwagi końcowe.

3. Der Deutsche Zweijahrplan für 1949-50 (Niemiecki plan dwuletni 1949—1950) Der Wirtschaftsplan für 1948 und der Zweijahrplan 1949—1950 zur Wiederherstellung und Entwicklung der Friedenswirtschaft in der sowjetischen Besatzungszone Deutschlands.

Treść: 1) Walter Ulbricht — Gospodarka planowa jako środek zabezpieczenia przyszłości narodu niemieckiego. 2) Obrady nad planem dwuletnim — dyskusja. 3) Otto Grotewohl — Klasa robotnicza jako realizator planu gospodarczego. 4) Plan gospodarczy na rok 1948 i plan dwuletni 1949 — 1950. I) Gospodarcze i społeczne przemiany w strefie radzieckiej. II) Wyniki pokojowej gospodarki w strefie radzieckiej. III) Plan gospodarczy strefy radzieckiej na rok 1948. IV) Perspektywy rozwojowe gospodarki w latach 1949 — 1950.

4. Engels Friedrich — „Konspekt über das Kapital" — streszczenie z „Kapitału" — Verlag JHW Dietz Nachf. Berlin, str. 53.

Treść: Przedmowa. Rozdział I. Towar i pieniądz. 1) Towar jako taki. 2) Proces wymiany towarowej. 3) Obieg pieniądza i towaru. A) Miara wartości. B) Środki obiegu. C) Pieniądz. Rozdział II. Przemiana pieniądza w kapi-

*) Opracowane na podstawie księgozbioru biblioteki Wydziału Ekonomicznego NBP.

tał. 1) Ogólne formuły kapitału. 2) Sprzeczności w formach ogólnych. 3) Kupno i sprzedaż siły roboczej. Rozdział III. Powstanie absolutnej nadwyżki wartości. 1) Proces pracy i eksploatacji. 2) Kapitał stały i zmienny. 3) Stosunek nadwyżki wartości. 4) Dzień pracy. 5) Stosunek i masa nadwyżki wartości. Rozdział IV. Powstawanie relatywnej nadwyżki wartości. 1) Pojęcie relatywnej nadwyżki wartości. 2) Kooperacja. 3) Podział pracy i manufaktura. 4) Mechanizacja i wielki przemysł.

5) **Felske Karl. — „Die zivilrechtlichen Folgen der Währungsreform in der sowjetischen Besatzungszone Deutschlands"** — (Prywatno-prawne skutki reformy walutowej w sowieckiej strefie okupacyjnej Niemiec) — Deutscher Zentralverlag GMBH—Berlin, str. 16, Michaelkirchstrasse 17.

Treść: I. Uwagi wstępne. II. Podstawy prawne. B. Zasadnicze zagadnienia. I. Równość nowej i dawnej marki (RM — DM). II. Pewność i zaufanie. III. Korzyść dłużnika. IV. Korzyść wierzyciela. V. Korzyść wierzyciela i zawinione przez wierzyciela niewypełnienie należnych świadczeń. VI. Niesłuszne wzbogacenie. C. Zagadnienia szczegółowe. 1) Wypełnienie świadczeń. 2) Przedterminowe i częściowe płatności. 3) Ryzyko przesyłki. a) Płatność za pomocą czeku lub weksla. b) Przekazanie na konto bankowe lub czekowe. c) Pobranie. 4) Oddanie na skład. 5) Rozrachunek. 6) Ubezpieczenia. 7) Podatki, koszty, kary. d) Stosunek postanowień uchwały o reformie walutowej w sowieckiej strefie okupacyjnej do postanowień zachodnich władz okupacyjnych. 1) Radziecka strefa okupacyjna i wielki Berlin. 2) Radziecka strefa okupacyjna i strefy zachodnie.

6. **Glaeser Martin — „Das Rechnungswesen in Fertigungsbetrieben"** (Rachunkowość w przedsiębiorstwach wytwórczych) — Postdamer Verlagsgesellschaft. Postdam, str. 153.

Treść: 1) Wykaz cytowanych rozporządzeń. A) Wstęp. B. Zarys rozwoju rachunkowości. C. Cele i formy rachunkowości. D. Zasadnicze czynności. E. Księgowość. F. Jednolity plan kont. G. Ujęcie kosztów. H. Doliczanie kosztów. J. Wystawienie należytych dokumentów obrachunkowych. K. Wytyczne dla ustalenia kosztów w przedsiębiorstwach wytwórczych. 1) Ogólne zasady. 2) Rodzaje kosztów. a) Koszty w ogóle. b) Koszty szczegółowe. 3) Miejsca powstawania kosztów. 4) Ponoszący koszty. L. Wynik ostateczny prowadzenia gospodarki przedsiębiorstw. Wynik neutralny. Pokrywanie wydatków z zysku. Ostateczny wynik. M. Porównanie przedsiębiorstw. N. Przewidywanie wyników działalności. — Przykład I. Jednolity plan kont dla przemysłu. Przykład 2-a — Przykłady księgowania przy układzie jednolitego planu kont w przemyśle. (Zaszłości księgowe). — Przykład 2-b — Przykład księgowania przy układzie jednolitego planu kont w przemyśle. (Zilustrowanie księgowań).

7. **Hartwig Hans — „Die Kreditorganisation im Zweijahresplan"** (Organizacja kredytu w planie dwuletnim).

Scholbach Erick—„Verwaltungsrecht und Zweijahresplan" (Prawo administracyjne i plan dwuletni) Schriftenreihe des Rechts und Staatswissenschaftlichen Fakultät der Martin —Luther Universität Halle — Wittenberg Gebauer — Schwetschke Verlag Nacht—Jarger 1949, str. 39.

8. **Hilferding Rudolf — „Das Finanzkapital" — Eine Studie über die jüngste Entwicklung des Kapitalismus** (Kapitał finansowy — studium o ostatnim rozwoju kapitalizmu) Verlag JHW Dietz Nachf. Berlin, str. 518.

Treść: Słowo wstępne do nowego wydania. Wstęp. Część I. Pieniądz i kredyt. 1) Konieczność gospodarki pieniężnej. 2) Pieniądz w procesie obiegu. 3) Pieniądz jako środek płatniczy. Pieniądz kredytowy. 4) Obieg pieniądza w kapitale przemysłowym. 5) Banki i kredyt przemysłowy. 6) Stopa procentowa. Część II — Akumulacja kapitału. Kapitał fikcyjny. 7) Towarzystwo akcyjne. a) Dywidendy i zysk przedsiębiorstwa. b) Finansowanie towarzystw akcyjnych. Towarzystwo akcyjne i banki. c) Towarzystwo akcyjne a przedsiębiorstwo jednostkowe. d) Działalność emisyjna. 8) Znaczenie giełdy. a) Papiery giełdowe. 9) Giełdy towarowe. 10) Kapitał banku i zysk banku. Część III. Kapitał finansowy i ograniczenie wolnej konkurencji. 11) Przeszkody w wyrównywaniu stopy zysku oraz ich zwalczanie. 12) Trusty i kartele. 13) Monopole kapitalistyczne i handel. 14) Monopole kapitalistyczne i banki. Przemiana kapitału w kapitał finansowy. 15) Określenie ceny w monopolach kapitalistycznych. Historyczne tendencje rozwojowe kapitału finansowego. Część IV. Kapitał finansowy i kryzysy. 16) Ogólne warunki kryzysu. Warunki równowagi społecznych procesów reprodukcji. Warunki równowagi kapitalistycznych procesów akumulacji. 17) Przyczyny kryzysu. 18) Stosunki kredytowe w okresie koniunktury. 19) Kapitał pieniężny i kapitał produkcyjny w okresie depresji. 20) Zmiany w charakterze kryzysów. Kartele i kryzysy. Część V. Przyczynek do gospodar-

czej polityki kapitału finansowego. 21) Zmiany w polityce handlowej. 22) Eksport kapitału i walka o teren wpływów gospodarczych. 23) Kapitał finansowy a klasy. 24) Walka o umowy zbiorowe o pracę. 25) Proletariat i imperializm.

9. Kamałow O. M. — „Wege zur Senkung der Selbstkosten" — (Droga do obniżenia kosztów własnych) 1950 die Freie Gewerkschaft Verlagsgesellschaft MBH — Berlin, str. 31.

T r e ś ć: 1) Radziecki robotnik w przemyśle metalowym. 2) O wyższą wydajność pracy. 3) Środki produkcji i koszty produkcji oraz droga do ich obniżenia. 4) Ogólne rozchody przedsiębiorstwa. 5) Rentowność w przedsiębiorstwie. 6) Pomoc władz publicznych. 7) Nowe zadania zespołu pracowniczego „Sierp i Młot".

10. Lenz, M. A. Friedrich — „Wirtschaftsplanung und Planwirtschaft" — (Planowanie gospodarcze i gospodarka planowa) Akademie — Verlag, str. 82.

T r e ś ć: I Wstęp — Ekonomia polityczna. 2) Nauka o gospodarstwie indywidualnym. 3) Nauka o gospodarstwie społecznym. 4) Statystyka. 5) Nauka o finansach. 6) Plany i planowanie. II. Kategorie ogólne. 1) Planowanie ogólne a planowanie jednostkowe. Własność kolektywna a własność indywidualna. Gospodarka społeczna. 2) Ustrój polityczny. 3) Prymat społeczeństwa a prymat jednostki. 4) Gospodarka społeczna a gospodarka prywatna. 5) Społeczne podstawy prawne. III. Istotne cechy. 1) Kapitalizm i Socjalizm. Gospodarka mająca na celu zysk a gospodarka, której celem jest pokrywanie potrzeb. 2) Akcenty rozwojowe. 3) Zagadnienia struktury ustroju społecznego. 4) Zjawiska na platformie rynkowej a planowej. 5) Planowanie częściowe i ramowe. Wzajemne oddziaływanie pomiędzy gospodarką wewnętrzną i zagraniczną. 6) Formy mieszane, sektory gospodarcze, interwencje. 7) Planowanie i stosunki produkcyjne. 8) Uspołecznienie i upaństwowienie. 9) Tworzenie cen. 10) Reprywatyzacja. 11) Planowanie gospodarki wojennej i pokojowej. Gospodarka przy niedoborze i nadmiarze środków. 12) Planowanie spożycia. 13) Biurokracja a spółdzielczość. Formy prawne. 14) Scalanie i różniczkowanie. 15) Zagadnienie metodologii. 16) Powstawanie pojęcia. Konstelacja i pozycje. Wzajemne oddziaływanie teorii i praktyki.

11. Rumpf Willy — „Die Neue Finanzpolitik" — (Nowa polityka finansowa) — Vortrag auf der Sitzung des Parteivorstands der SED vom 4 und 5 Mai 1949 — (Referat wygłoszony na posiedzeniu kierownictwa partii w dniu 4 i 5 maja 1949 r.) — Dietz Verlag. Berlin 1950, str. 31.

T r e ś ć: Nowa polityka finansowa. 1) Z kapitalistycznego punktu widzenia plan produkcji i plan podziału produkcji hamują rozwój produkcji. 2) Według uzasadnień kapitalistycznych plan inwestycyjny powstrzymuje rozwój inwestycji. 3) Sprzeczność pomiędzy zaplanowanym towarem a niezaplanowanym pieniądzem. 4) Plany finansowe usuwają rozbieżności pomiędzy pieniądzem i towarem. Rozdział II. Położenie kresu monopolistyczno-kapitalistycznym metodom finansowym w przedsiębiorstwach uspołecznionych. 1) Bilanse kapitalistyczne zaciemniają faktyczny stan kosztów. Zaciemnianie bilansów jako funkcja gospodarcza. 3) Zagadnienie obniżenia kosztów własnych. 4) Rachunkowość środkiem pomocniczym przy obniżaniu kosztów własnych. 5) Zagadnienie polityki cen. Rozdział III. — Konieczność usunięcia pozostałości dawnej polityki finansowej. 1) Polityka podatkowa. 2) Podatki w rolnictwie. 3) Ukrywanie zysku. 4) Budżet państwa. 5) Dawne prusactwo. 6) Kontrola demokratyczna. Rozdział IV. — Nowa gospodarka finansowa w przedsiębiorstwach uspołecznionych. Uruchomienie ponadplanowych zapasów towarów. 2) Finansowanie środków produkcji. 3) Fundusze amortyzacyjne i kapitalne remonty. IV. Środki obiegu. 5) Zmiana charakteru kapitału w przedsiębiorstwach uspołecznionych. 6) Fundusz dyrektora. 7) Plany finansowe. 8) Nowa rachunkowość i kontrola. 9) Kontrola finansowa. 10) Polityka kredytowa i procentowa. 11) Gospodarka ubezpieczeniowa. 12) Plan finansowy jako niezbędna część planu gospodarczego.

12. Sering Paul—„Jenseits des Kapitalismus" — (Po tamtej stronie kapitalizmu) — Ein Beitrag zur sozialistischen Neuorientierung — Nest — Verlag, str. 275.

T r e ś ć: 1) Wstęp — po katastrofalnych zmianach 1847 — 1946. I) Karol Marks i przyrzeczenia socjalistyczne. II) Koniec „wolnego" kapitalizmu. 1) Prawo ruchu w kapitalizmie. 2) Kapitał monopolistyczny i interwencja państwa. 3) Podział funkcji przedsiębiorcy. 4) Rozwój kolektywnych form organizacyjnych. 5) Walka o państwo. III) Walka o planowanie — walką o władzę. 1) Nowa hierarchia. 2) Klasy pracujące. 3) Nowa rola państwa. 4) Ruch robotniczy w walce o kierownictwo. IV) Planowany kapitalizm. 1) Mechanizm kapitalistycznego planowania. 2) Klasy w planie kapitalistycznym. 3) Cel kapitalistycznego planowania. V) Plan imperialistyczny i faszystowski. 1) Plan imperialistycz-

ny. 2) Faszyzm. 3) Historyczne tło niemieckiego nacjonalizmu. VI. Rosyjska gospodarka państwowa. 1) Punkt wyjściowy rewolucji rosyjskiej. 2) Od władzy sowieckiej do jednopartyjnego państwa. 3) Cele i środki rosyjskiego planowania. 4) Charakter i tendencje rosyjskiej gospodarki państwowej. 5) Historyczne podłoże rozwoju bolszewizmu. VII) Planowanie socjalistyczne. 1) Założenia. 2) Cele bezpośrednie. 3) Widoki realizacji dążeń demokratycznych. 4) Socjalizm. VIII) Po tamtej stronie kapitalizmu. 1) Nowy ustrój społeczny. 2) Alternatywy okresu przejściowego. 3) Przeszłość i przyszłość. IX) Socjaldemokraci i komuniści. 1) Źródło rozłamu. 2) Dogmat komunistyczny. 3) Rozwój Kominternu. 4) Następstwa. X) Między kolosami. Europejska misja socjalizmu.

13. Schriftenreihe Deutsche Finanzwirtschaft — „Die neue Finanzwirtschaft der volkseigenen Betriebe (Nowa polityka finansowa przedsiębiorstw uspołecznionych). Ein Dissku sionsbeitrag von Herbert Wolf, Assistent am Plan ekonomischen Institut der Universität Leipzig und Diplom- Kaufman Horst Ueherück — Lehrbeanfragter an der Universität Leipzig — Deutscher Zentralverlag GMBH — Berlin 017 (Heft 2), str. 64.

T r e ś ć : I) Ogólna krytyka burżuazyjnej księgowości. II. Krytyka burżuazyjnej księgowości a) Krytyka zasad kontowania. b) Krytyka rachunku kosztów oraz całego mechanizmu księgowości. III. Projekt rachunkowości odpowiadającej potrzebom gospodarki planowej. a) Zasady kontowania. b) Rachunek kosztów. c) Rachunek narzutów kosztów. e) Bilans zamknięcia. IV. Zastosowanie projektowanej księgowości pokazane na przykładzie. a) Jej znaczenie i zadania. b) Objaśnienie przykładu i zasad kontowania. c) Zamknięcie ksiąg.

14) Schriftenreihe Deutsche Finanzwirtschaft — „Rechnungswesen und Finanzplanung der volkseigenen Güter" — (Rachunkowość i planowanie finansowe w majątkach uspołecznionych) Verlag die Wirtschaft GMBH — Berlin W 8 (Heft 5), str. 156.

T r e ś ć: I Zadania kontroli finansowej w gospodarce państwowej. A) Rozporządzenie z dnia 15 czerwca 1949 r. o utworzeniu zjednoczeń majątków państwowych w radzieckiej strefie. B) Uchwała z dnia 5 grudnia 1949 r. w sprawie statutów wzorcowych dla zjednoczeń okręgowych i branżowych majątków państwowych. C) Przepisy z dnia 14 listopada 1949 r. o utworzeniu zjednoczeń majątków państwowych w strefie radzieckiej. II — Rachunkowość. A) Braki dotychczasowej rachunkowości rolnej — Erwin Herbst — B) Zasady i postęp nowej rachunkowości w majątkach państwowych. C) Planowanie finansowe.

15. Schriftenreihe deutsche Finanzwirtschaft „Der Hauschaltsreform in der deutschen Demokratischen Republik — (Reforma budżetowa w Niemieckiej Republice Demokratycznej) — Verlag die Wirtschaft GMBH — Berlin (Heft 9), str. 136.

T r e ś ć: Plan pracy przy reformie budżetowej 1951. 2) Willy Georgino — Zasady niemieckiej polityki budżetowej. 3) Karl Pauligle — Nowa jednolita technika planowania i sprawozdawczość z wykonania rachunkowego budżetu państwowego. 4) Bibliografia. 5) Wytyczne budżetowe 1951 r. 6) Rozporządzenie Nr 51 — Instrukcja kasowa. 7) Rozporządzenie Nr 52. — Instrukcja dla centralnych księgowości. 8) Rozporządzenie Nr 54. — Wytyczne dla administracji mienia publicznego. 9) Wytyczne inwentarzowe dla instytucji publicznych. 10) Wlate Schindler — Księgowość instytucji publicznych. 11) Dr Kurt Gittel — Zasady przyszłej administracji mieniem publicznym.

16. Schriftenreihe Deutsche Finanzwirtschaft „Die Finanzplanung 1951 der volkseigenen Wirtschaft" (Planowanie finansowe w gospodarce uspołecznionej w 1951 r.) — Verlag die Wirtschaft GMBH Berlin 1951 W 8, str 350. Heft 8.

T r e ś ć: I. Część: Planowanie finansowe w gospodarce uspołecznionej 1951 r. Zasady i wyjaśnienia. A) Podstawowe zasady planowania finansowego. 1) H. Rudolph — O planowaniu finansowym i kontroli finansowej w gospodarce uspołecznionej. 2) S. Hantschel — Polityczne i ekonomiczne zasady planowania finansowego w 1951 r. 3) G. Parnow — Zasady planowania kosztów w planie pięcioletnim. 4) W.Gellrich — Planowanie środków obrotowych w 1951 roku i znaczenie wskaźników obrotowych. 5) Geiler Westphal — Podstawy planowania w 1951 r. 6) Dr G. Heutze — Uwagi dotyczące kontroli zestawienia planów finansowych. B) Planowanie finansowe w poszczególnych gałęziach gospodarki uspołecznionej. 1) Przemysł państwowy. R. Uebel — Postępy w planowaniu finansowym w przemyśle uspołecznionym w 1951 r. II) Handel uspołeczniony — Dr Müller — Planowanie finansowe w handlu uspołecznionym w 1951 r. 2) J. Jirasek — Planowanie środków obrotowych w handlu w 1951 r., przeprowadzone na przykładzie liczbowym. III) Majątki uspołecznione.

1) H. Jethe — Planowanie finansowe i plan gospodarczy majątków uspołecznionych w 1951 roku. IV) Stacje ośrodków maszynowych. 1) H. Leibscher — Planowanie finansowe w ośrodkach maszynowych w 1951 r. V) Poczta i służba łączności. 1) M. Ziegler, W. Nitsche — Planowanie finansowe poczty niemieckiej. VI) Komunikacja uspołeczniona. 1) Mauermeister — Thieme — Planowanie finansowe niemieckich kolei państwowych w 1951 r. 2) Dr Helmut Müller — Plan kosztów uspołecznionej żeglugi i komunikacji samochodowej. VII. I) Dr Werner — Rozwój gospodarki finansowej przedsiębiorstw komunalnych i ich włączenie w system planowania finansowego gospodarki uspołecznionej. Część II — Wytyczne opracowania planów finansowych gospodarki uspołecznionej 1951 r. Część III. — Formularze do planowania finansowego w gospodarce uspołecznionej w 1951 r.

17. Sonderdruck Deutsche Finanzwirtschaft — „Finanzwirtschaft und Finanzplanung in der volkseigenen Wirtschaft" — (Gospodarka finansowa i planowanie finansowe w gospodarce uspołecznionej — Handbuch für die Praxis — Deutscher Zentralverlag GMBH Berlin, str. 200.

T r e ś ć: Część I: O naszej nowej polityce finansowej — Willy Rumph — 1) Dlaczego zysk z przedsiębiorstw uspołecznionych jest odprowadzany, dlaczego otrzymują one środki finansowe na inwestycje? 2) Dlaczego przedsiębiorstwa uspołecznione odprowadzają raty amortyzacyjne? 3) Finansowanie odbudowy we wschodniej i zachodniej strefie 4) Usunięcie ponadplanowych zapasów materiałowych. 5) Wyposażenie w kapitał przedsiębiorstw uspołecznionych. 6) Fundusz dyrektora. 7) Koniec zaciemniania bilansów. 8) Polityka cen. 9) Polityka bankowa i kredytowa. 10) Polityka podatkowa. 11) Opodatkowanie rolnictwa. 12) Gospodarka budżetowa. 13) Plan finansowy jest niezbędną częścią planu gospodarczego. Część II — Planowanie finansowe w przedsiębiorstwach uspołecznionych — Przedmowa Erich O. Hoffman. 1) Prawne podstawy gospodarki finansowej w przedsiębiorstwach i organizacjach uspołecznionych — Dr Erich Pose. I) Struktura organizacyjna. II) Gospodarka finansowa przedsiębiorstw uspołecznionych. 1) Powiązanie finansów przedsiębiorstw uspołecznionych z budżetem państwa. 2) Przepisy o gospodarce finansowej. III) Badanie i kontrola planu. IV) Przedsiębiorstwa komunalne. Przegląd chronologiczny ważniejszych przepisów prawnych, dotyczących gospodarki uspołecznionej. B) Planowanie finansowe—Karl Fischer. I) Plan finansowy, jego zadania, jego działy i związek pomiędzy poszczególnymi planami. II) Plan kosztów własnych. III) Plan dochodów i wydatków. IV) Plan wyników. V. Plan wytycznych stawek. VI) Plan odpisów. VII) Plan subwencji. VIII) Plany inwestycyjne nowych zakładów. C) Planowanie finansowe w przedsiębiorstwach komunalnych — Dr Wilhelm Kallmeyer. I) Zadania gospodarki komunalnej w ustroju antyfaszystowsko - demokratycznym. II) Jak należy planować? 1) Planowanie produkcji. 2) Planowanie finansowe. 3) Przygotowanie planów finansowych na rok 1950. D) Nadzór nad planowaniem finansowym — Dr Gerstraute Hentze. I) Nadzór nad opracowaniem planu. 1) W przedsiębiorstwach uspołecznionych. 2) W zjednoczeniach przedsiębiorstw uspołecznionych. 3) W branżowych centralnych zarządach. II) Nadzór nad wykonaniem planu. 1) W przedsiębiorstwach uspołecznionych. 2) W zjednoczeniach. 3) W branżowych centralnych zarządach. Część III — Wpływ planowania finansowego na sprawozdawczość — Rudolf Uebel. 1) Bilans przedsiębiorstw uspołecznionych. 2) Zagadnienie zmian konstrukcji rachunku wyników. 3) Niezbędne innowacje w księgowości. Część IV — Przepisy prawne dotyczące gospodarki finansowej w przedsiębiorstwach uspołecznionych. 1) Ogólne przepisy. 2) Planowanie finansowe i rachunkowość. 3) Inwestycje. 4) Kredyt krótkoterminowy. 5) Podatki. 6) Przedsiębiorstwa komunalne. Część V — Uzupełnienie — Ważniejsza literatura, którą każdy postępowy finansista znać powinien oraz spis treści zeszytów 1— 6, pierwszej połowy 1949 roku „Niemieckiej gospodarki finansowej".

18. Studien zum Amerikanischen Kapitalismus — (Studia o kapitalizmie amerykańskim) Herausgegeben von der Labor Research Association New York — Verlag die Wirtschaft Berlin S 1/8 — Mit einer Einführung von Siegberl Kahn, str. 120.

T r e ś ć: 1) Wstęp. 2) Przedmowa. Rozdział I. 1) Co to jest kapitalizm? 2) Ilu jest kapitalistów? 3) To samo mówi statystyka dochodu. 4) Skąd pochodzą zyski? 5) Wartość siły roboczej. Rozdział II. Szacunek nadwyżki wartości. 2) Zyski i podatki. 3) Liczby dochodu narodowego. 4) Pracownicy produktywni i nieproduktywni. 5) Obliczenie narodowej nadwyżki wartości. 6) Nieprodukcyjne gałęzie przemysłowe. Rozdział III. 1) Zyski towarzystw akcyjnych Stanów Zjednoczonych. 2) Zysk od wartości netto. 3) Ukrywanie zysku. 4) Akcje grzecznościowe

jako dywidendowe. 5) Kopalnie złota dla akcjonariuszy. 6) Statystyka o zyskach Tymczasowego Komitetu Ekonomicznego. 7) Przekrój trzydziestopięcioletni. Rozdział IV. 1) Wartość dodatkowa w amerykańskim przemyśle. 2) Wszelkie wydatki. 3) Tendencja pięćdziesięcioletnia. 4) Koszty. 5) Organiczny skład kapitału. 6) Zagadnienie obrotu. 7) Zmniejszenie się wzrostu kapitału. 8) Marks o tendencji spadkowej stopy zysku. 9) Gospodarka USA od roku 1914. Rozdział V. 1) Amerykańska stopa życia. 2) Podczas drugiej wojny światowej. 3) Prolog do 1929 r. 4) Długa depresja 1929 — 1940. 5) Konsumcja towarów i usług 1929 — 1940. 6) Dochód a budżet rodzinny. 7) Masowe bezrobocie. 8) Potrzeby mieszkaniowe i stosunki mieszkaniowe. 9) Względna pozycja robotników w 1899 — 1946. 10) Tendencja do inwestowania kapitału. Rozdział VI. 1) Wydatki gospodarcze i rządowe. 2) Pogląd liberalnych ekonomistów na ten problem. 3) Kapitalizm i pełne zatrudnienie. 4) Granica wydatków gospodarczych. 5) Dlaczego kapitaliści są przeciwko wydatkom rządowym? Rozdział VII. 1) Rzut oka na amerykański powojenny kapitalizm. 2) Uzupełnienie. 3) Różnica pomiędzy pracownikami produkcyjnymi i nieprodukcyjnymi.

19. V. R. 1949—Veranlagungs—Richtlinien 1949 Einkommensteur, Körperschaftsteuer, Gewerbesteur. (Wytyczne dla wymiaru podatków 1949). — Podatek dochodowy, podatek od osób prawnych, podatek przemysłowy. Deutscher Zentralverlag GMBH — Berlin 017, str. 77.

T r e ś ć: 1) Podatek dochodowy. 2) Uwagi ogólne. 3) Poszczególne rodzaje dochodu. a) Dochody z gospodarki rolnej i leśnej. b) Dochody z przedsiębiorstw przemysłowych. c) Dochody z pracy samodzielnej i wolnych zawodów. d) Dochody od kapitału ,od wynajmu i dzierżawy i inne dochody. 4) Taryfa, wymiar i zapłata podatku. 5) Podatek od osób prawnych. 6) Podatek przemysłowy.

20. Der Volkwirtschaftplan 1950. — (Plan gospodarczy 1950) — Schriftenreihe der deutschen Demokratischen Republick, str. 127.

T r e ś ć: Przemówienie ministra planowania Henryka Rau w celu uzasadnienia planu gospodarczego 1950. 2) Wyciągi z dyskusji, która odbyła się na posiedzeniu tymczasowego sejmu Niemieckiej Republiki Demokratycznej w dniu 18 i 20 stycznia 1950 r. 3) Ustawa o planie gospodarczym 1950 r.

21. Winternitz Joseph — „Probleme der Planwirtschaft" (Problemy gospodarki planowej) — Wirtschaftswissenschaft und Praxis (1) — Verlag die Wirtschaft. Berlin, str. 48.

T r e ś ć: 1) Przedmowa. 2) Problemy gospodarki planowej. 3) Istota gospodarki planowej. 4) Założenia planowania gospodarczego. 5) Cele i zadania gospodarki planowej. 6) Warunki równowagi i wąskie gardła. 7) Planowanie finansowe. 8) Wydajność pracy i wynagrodzenie za pracę. 9) Planowanie w rolnictwie. 10) Problemy handlu zagranicznego.

22. Wolodarskij L. — „Die Planung im wirtschaftlichen und kulturellen Aufbau in der Sowjetunion" — Planowanie gospodarczej i kulturalnej odbudowy w Związku Radzieckim — Verlag — „Tägliche Rundschau" — Berlin, str. 143.

T r e ś ć: 1) Lokalne komisje planowania. 2) Planowanie całkowite i planowanie bilansu. 3) Planowanie w przemyśle. 4) Planowanie budowy dróg i transportu. 5) Planowanie budowy mieszkań w gospodarce komunalnej. 6) Planowanie odbudowy urządzeń kulturalnych.

B. ARTYKUŁY.

1. Altmann E. i Marx Karol — „Das Kapital" — Band III — (Kapitał—tom III) „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 1 — Januar 1950, str. 24 — 27.

2. Baumann W. — „Die Besteuerung der Handwerkbetriebe" — (Opodatkowanie zakładów rzemieślniczych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 3 — Februarheft 1950, str. 133 — 135.

3. Baum H. — „Die Grundlagen der Zahlungsbedingungen in der volkseigenen Wirtschaft" — (Zasadnicze warunki płatności w gospodarce uspołecznionej) „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 4 — Februarheft — str. 155 — 158.

4. Baum H. — „Bemerkungen zu den" letzten wissenschaftlichen Erkenntnissen" auf dem Gebiete der Betriebsabrechung — (Uwagi o ostatnich spostrzeżeniach naukowych z dziedziny rozrachunku przedsiębiorstw) — Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 4 — Februarheft, str. 160 — 161.

5. Bayer W. — „Einige Probleme des Investitionsplanung" — (Niektóre problemy planowania inwestycyjnego) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 14 — Juliheft 1950 — str. 54 — 57.

6. Behrens — „Die Sogen. Paradoxie des Kapitalprofits" — bei J. M. Keynes oder die vollendete Apologie des Kapitalismus" — (Paradoks zysków od kapitału u J. M. Keynes'a —

albo wyrafinowana obrona kapitalizmu) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 1 — Januarheft — str. 17 — 21.

7. **Behrens — „Arbeitsproduktivität und Selbstkosten"** (Wydajność pracy i koszty własne) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 6 — Juni 1950 — str. 261 — 266.

8. **Behrens F. — „Grundgedanken zur Betriebslehre und zum Rechnungswesen der volkseigenen Industrie"** — (Zasady nauki o przedsiębiorstwie i księgowości w przemyśle państwowym) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 7 — Juli 1950 — str. 309 — 315. Nr 8, August 1950, str. 381 — 384, Nr 9, September 1950, str. 423 — 427, Nr 10, Oktober 1950, str. 486 — 489.

9. **Berger W. — „Nochmals Betriebswirtschaftslehre und politische Ökonomie"** — (Jeszcze raz o nauce o przedsiębiorstwie i ekonomii politycznej) Deutsche Finanzwirtschaft Nr 3, 1950 — Februarheft — str. 105 — 107.

10. **De Boer A.—„Die Vermögenssteuer 1949"** — (Podatek majątkowy w 1949 r.) — Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 1 — Januarheft 1950 — str. 34 — 38.

11. **Böber G. „Über die ersten Erfahrungen bei der Aufstellung des Haushaltes für 1951"** — (Pierwsze doświadczenia przy układaniu budżetu na rok 1951) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 19/20 Oktoberheft 1950 — str. 330—339.

12. **Bögelsack U. — „Finanzen und Wirtschaftstrafverordnung"** — (Rozporządzenie o przestępstwach finansowych i gospodarczych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 16. Augustheft — 1950 — str. 165 — 173.

13. **Brandenburg W. — „Bereinigter Bruttoproduktionswert — Sozialprodukt"** — (Wartość brutto produkcji zakończonej równa się produktowi społecznemu) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 3 — Februarheft 1950, str. 128 — 131.

14. **Brejew M. W. — „Zur Theorie der Planung der Selbstkosten der materiellen Produktion in der UdSSR"** — (Przyczynek do teorii planowania kosztów własnych produkcji materialnej w ZSRR) — „Die Arbeit" — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes — Nr 1 — Januar 1950, str. 21 — 24. Nr 2. Februar, 1950, str. 67 — 71, Nr 3, März 1950, str. 128 — 130, Nr 4. April 1950, str. 170 — 174.

15. **Devey CH. — „Neuregelung der Scheckvalutierung"** — (Nowe przepisy w sprawie ustalania tzw. waluty w obrocie czekowym) — Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 7 — Aprilheft, str. 304 — 305.

16. **Dewey CH. — „Neue gesetzliche Regelung des Zahlungsverkehrs"** — (Nowe prawne uregulowanie obrotu płatniczego) „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 10 — Maiheft 1950, str. 450 — 452.

17. **Dietzmann A. — „Die Bank das wirkamste Instrument der Plankontrolle"**— (Bank jako najskuteczniejszy instrument kontroli planu) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 10 Maiheft 1950, str. 459 — 461.

18. **Ertel Hermann A. — „Die Behandlung langfristiger Bankforderungen"** — (Traktowanie długoterminowych wierzytelności bankowych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 10 — Maiheft 1950, str. 459 — 461.

19. **Fengler H. — Über die Haushaltsdisziplin"** — (O dyscyplinie budżetowej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 10 — Maiheft 1950, str. 447 — 450.

20. **Fischer K. — „Finanzkontrolle 1950 der volkseigenen Wirtschaft"** — (Kontrola finansowa gospodarki uspołecznionej w 1950 r.) „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 8 — Aprilheft 1950, str. 339 — 347.

21. **Fischer K. — „Die Gewinnabführung der volkseigenen Betriebe"** — (Odprowadzenie zysku przez przedsiębiorstwa uspołecznione) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 4 — Februarheft 1950, str. 158 — 159.

22. **Fischer H. Heinrich — „Wie wird das Haushaltsplan 1951 vorbereitet?"** — (Metoda opracowania budżetu na rok 1951) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 19/20 — Octoberheft 1950, str. 300 — 301.

23. **Fleischer E. — „Die Bestandänderungen in der Umsatzkalkulation des Handwerkes"** — (Zmiany zapasów w kalkulacji obrotów w rzemiośle) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 11 — Juniheft 1950, str. 525.

24. **Fürst H. — „Die Aufgaben der Banken bei der Plankontrolle"** — (Zadania banków przy kontroli planu) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 12 — Juniheft 1950, str. 537 — 539.

25. **Georgino W. — „Haushaltsplan 1950 der Deutschen Demokratischen Republik** — (Plan budżetowy Niemieckiej Republiki Demokratycznej 1950 r.) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 4 — Februarheft 1950, str. 145 — 148.

26 **Georgino W. — „Die Entwicklung des Finanzausgleichs"** — (Rozwój równowagi finansowej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 7 — Aprilheft 1950, str. 290 — 294.

27. **Georgino W. — „Rückblick auf die Haushaltskonferenz"** — (Rzut oka na konferencję budżetową) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 10 — Maiheft 1950, str. 446 — 447.

28. **Georgino W. — „Die Kassenmässige Durchführung des Staatshaushalts"** — (Kasowe wykonanie budżetu) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 17 — Septemberheft 1950, str. 193 — 196.

29. **Gründl J. — „Kreditsicherung oder Kreditkontrolle"** — (Zabezpieczenie kredytu czy kontrola kredytowa) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 12 — Juniheft 1950, str. 539 — 540.

30. **Hille W. — „Junge Kräfte ind der Finanzverwaltung"** — (Młode siły w administracji finansowej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 10 — Maiheft 1950, str. 444 — 446.

31. **Hofmann H. — „Die Sparkassen im Zweijahrplan"** — (Kasy oszczędnościowe w planie dwuletnim) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 8 — Aprilheft 1950, str. 369 — 371.

32. **Jeuthe H. — „Zur Finanzwirtschaft der volkseigenen Güter"** — (Gospodarka finansowa w majątkach uspołecznionych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 19/20 — Oktoberheft 1950, str. 301 — 303.

33. **Kellner K. — „Senkung der Selbstkosten — ein wichtiger Hebel zur Durchführung des Fünfjahrplans"** — (Obniżenie kosztów własnych dźwignią przy realizowaniu planu pięcioletniego) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 11 — November 1950, str. 530 — 532.

34. **Kellner K. — „Zur Frage der Selbstkostensenkung"** — (Zagadnienie obniżenia kosztów własnych) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 4 — April 1950, str. 156 — 158.

35. **Kellner K. — „Planmässige und überplanmässige Selbstkostensenkung durch Entwicklung der Masseninitiative möglich"** — (Możliwość planowego i ponadplanowego obniżenia kosztów własnych przez rozwinięcie inicjatywy mas pracujących) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 19/20 — Oktoberheft 1950, str. 297 — 300.

36. **Kloss R. und Juhl K. — „Neue Wege im Rechnungswesen der VEW"** — (Nowe drogi rachunkowości w gospodarce uspołecznionej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 19/20 — Oktoberheft 1950, str. 303 — 310.

37. **Kohlmey G. — „Die Grundlegung der politischen Ökonomie des Socjalismus durch Lenin"** — (Ugruntowanie przez Lenina socjalistycznej ekonomii politycznej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 8 — Aprilheft 1950, str. 352 — 360.

38. **Kronrod J. i Koslow G. A. — „Theorie des Geldes und Geldumlaufes"** — (Teoria pieniądza i obiegu pieniądza) — „Sowjetwissenschaft — Herausgeber: Jurgen Kuczyński — Wolfgang Steinitz — Gesellschaft für Deutsch — Sowjetische Freundschaft — Nr 4 — 1949 — str. 217 — 228.

39. **Koziolek H. — „Die Schulung des Nachwuchses für den demokratischen Finanzapparat"** — (Szkolenie młodego pokolenia dla demokratycznego aparatu finansowego) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 7 — Aprilheft 1950, str. 305 — 310.

40. **Kronrod J. — „Die Rolle des Geldes in der Ökonomik der sozialistischen Gesellschaft"** — (Rola pieniądza w gospodarce społeczeństwa socjalistycznego) — „Einheit" — Zeitschrift für Theorie und Praxis des Wissenschaftlichen Sozialismus — herausgegeben vom Parteivorstand der sozialistischen Einheitspartei Deutschlands — Heft 7, Juli — 1950, str. 609 — 619.

41. **Kuczyński J. — „Das Ende der Rüstungs — Prosperität"** — (Koniec prosperity zbrojeniowej) — Der Zusamenbruch einer monopol — kapitalistischen Theorie — (Załamanie się teorii monopolistyczno - kapitalistycznej) — „Einheit — Theoretische Zeitschrift des wissenschaftlichen Sozialismus herausgegeben vom Parteivorstand der sozialistischen Einheitspartei Deutschlands — Heft 9 — September 1949, str. 800 — 805.

42. **Lemmnitz A. — „Ursprüngliche Akkumulation"** — (Akumulacja pierwotna) — „Die Arbeit" — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 1 — Januar 1950, str. 27 — 31.

43. **Lemmnitz A. — „Die Marxsche Lehre von der Reproduktion und Zirkulation des gesellschaftlichen Gesamtkapitals"** — (Marksistowska nauka o reprodukcji i obiegu uspołecznionego kapitału) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbun-

des" — Nr 11 — November 1950, str. 527 — 530, Nr 12 — Dezember 1950, str. 570 — 577.

44. **Lemmnitz A. — „Die Zirkulationkosten"** — (Koszty obiegu) — „Die Arbeit" — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 4 — str. 174 — 177.

45. **Lemmnitz A. — „Sozialistische Marktwirtschaft"** — (Socjalistyczna gospodarka rynkowa) — Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes — Nr 3 — März 1950, str. 130.

46. **Lemmnitz A. — „Umschlag des Kapitals"** — (Obrót kapitału) — „Die Arbeit" — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 5 — Mai 1950, str. 226 — 228, Nr 6 — Juni 1950, str. 317 — 320, Nr 8 — August 1950, str. 384 — 386. Nr 9 — September 1950, str. 430 — 431.

47. **Lemmnitz A. — „Das Problem der Rentabilität in der demokratischen Wirtschaft"** — (Problem rentowności w gospodarce demokratycznej) — „Einheit" — Theoretische Zeitschrift des wissenschaftlichen Sozialimus — Herausgegeben von Parteivorstand der Sozialistischen Einheitspartei Deutschland — Heft 8 — August 1949, str. 700 — 706.

48. **Lemmnitz A. — „Einführung in die politische Ökonomie"** — (Wstęp do ekonomii politycznej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 3 — Februarheft 1950, str. 135 — 140.

49. **Lemmnitz A. — „Die Lehre von der Organisationen und Funktionen der volkseigenen Betriebe und den Vereinigungen volkseigener Betriebe"** — (Nauka o organizacji i funkcji przedsiębiorstw uspołecznionych i zjednoczeń przedsiębiorstw uspołecznionych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 12 — Juniheft 1950, str. 547 — 553.

50. **Lemmnitz A. — „Einführung in die politische Ökonomie — die Ware"** — (Wstęp do ekonomii politycznej — towar) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 1 — Januarheft 1950, str. 38 — 42.

51. **Lemmnitz A. — „Einführung in die politische Ökonomie** — (Wstęp do ekonomii politycznej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 3 — Februarheft 1950, str. 135.

52. **Lemmnitz A. — „Einführung in die politische Ökonomie** — (Wstęp do ekonomii politycznej — Marksistowska teoria nadwyżki wartości) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 14 — Juliheft — str. 88.

53. **Leibscher H. — „Der VEB — Plan unter besonder Berücksichtigung seiner Finanzpolitik"** — (Plan przemysłowy — ze szczególnym uwzględnieniem jego polityki finansowej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 7 — Aprilheft 1950, str. 295 — 298.

54. **Lutter H. — „Kreditinstitute contra Überstunden"** — (Instytucje kredytowe przeciwko godzinom nadliczbowym) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 11 — Juniheft 1950, str. 510.

55. **Lyssenko T. D. — „Der Dreijahrplan zur Entwicklung unserer Viehwirtschaft und die Aufgaben der Agrarwissenschaft"** — (Trzyletni plan rozwoju naszej gospodarki hodowli bydła i zagadnienie wiedzy rolniczej) — Sowjetwissenschaft — Gesellchaft für sowjetische Freundschaft 1949 — Nr 3, str. 92 — 113.

56. **Mannewitz Rudolf — „Die Abschreibungen in der volkseigenen Wirtschaft"** — (Odpisy w gospodarce uspołecznionej) „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 5/6 — Märzheft, str. 280.

57. **Merker P. — „Die Landwirtschaft im Volkswirtschaftsplan"** — (Gospodarka rolna w narodowym planie gospodarczym) — Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes — Nr 6 — Juni 1950, str. 257 — 259.

58. **Mistislawski P. — „Zum Nutzeffekt der Kapitalinvestitionen in der sowjetischen Wirtschaft"** — (Wydajność inwestycji kapitałowych w gospodarce radzieckiej) — Sowjetwissenschaft — Gesellschaft für Deutsch- Sowjetische Freundschaft — Nr 4 — 1949, str. 19 — 43.

59. **Nowitzki J. B. — „Mitwirkung des Gläubigers bei der Erfüllung der Schuldverhältnisse"** — (Współudział wierzyciela przy likwidacji zadłużeń) — „Sowjetwissenschaft — Gesellschaft für Deutsch- Sowjetische Freundschaft 1949" — Nr 3 — str. 3 — 14.

60. **Plotnikow K. — „Der Kredit in der sozialistischen Wirtschaft"** — (Kredyt w gospodarce socjalistycznej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" Nr 14 — Juliheft 1950, str. 64 — 66.

61. **Potscher E. — „Ist eine Besicherung der kurzfristigen Kredite für volkeigene Betriebe heute noch erforderlich?"** — (Czy jest dzisiaj jeszcze potrzebne zabezpieczenie kredytów krótkoterminowych w przedsiębiorstwach uspołecznionych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 8 — Aprilheft 1950, str. 368 — 369.

62. **v. Quadt A. — „Planfehler und Plankritik"** — (Błędy planu i krytyka planu) — „Deut-

sche Finanzwirtschaft" — Nr 10 — Maiheft 1950, str. 452 — 453.

63. **Rumpf W. — „Probleme der Finanzpolitik"** — (Problemy polityki finansowej) — Einheit Theoretische Zeitschrift des wissenschaftlichen Sozialismus — Herausgegeben vom Parteivorstand der sozialistischen Einheitspartei Deutschlands — Heft 2 — Februar 1950, str. 132 — 138.

64. **Sandig H. — „Die neue Handwerksteuer — ein fortschrittliches Gesetz"** — (Nowy podatek od rzemieślników jest postępowym prawem) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 15 — Augustheft 1950, str. 119 — 124.

65. **Schäfer W. — „Die Berliner Wirtschaft im Spiegel des Volkswirtschaftsplanes 1949"** — (Gospodarka berlińska w zwierciadle narodowego planu gospodarczego w 1949 r.) „Die Arbeit" — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 1 — Januar 1950, str. 18 — 21.

66. **Schiemann A. — „Zusamenhänge in der volkseigenen Produktion"** — (Zależności w produkcji państwowej) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 5 — Mai 1950, str. 214 — 217.

67. **Schlegel W. — „Der Bonner Haushalt — ein Instrument der Versklavung und wirtschaftlichen Zerrüttung Westdeutschlands"** — (Budżet Bonnski instrumentem niewoli i ruiny gospodarki Niemiec Zachodnich) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 19/20 — Oktoberheft 1950, str. 292 — 295.

68. **Schröder K. — „Innerbetriebliche Finanzplanung"** — (Wewnętrzne planowanie finansowe przedsiębiorstwa) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 2 — Februar 1950, str. 71 — 73.

69. **Schröder K. B. — „Finanzielle und materielle Berichterstattung zum Investitionsplan"** — (Finansowe i materialne sprawozdanie do planu inwestycyjnego) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 3 — str. 114 — 118.

70. **Schulz H. — „Mängel in der Planungsarbeit"** — (Błędy w planowaniu) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 12 — str. 553.

71. **Swesdni J. — „Sozialistische Eigentum in der UdSSR"** — (Socjalistyczna własność w ZSRR) — „Einheit" — Theoretische Zeitschrift des wissenschaftlichen Sozialismus — herausgegeben vom Parteivorstand der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands (Heft 8) August 1949, str. 715 — 723.

72. **Tschernomordik D. — „Der Nutzeffekt des Kapitalinvestitionen und die Theorie der Reproduktion"** — (Sprawność inwestycji kapitałowych i teoria reprodukcji) — „Sowjetwissenschaft" — Gessellschaft für deutsch- sowjetische Freundschaft 1949 — Nr 3 — str. 15 — 38.

73. **Tomuscheit F. — „Das Problem der Investitionsplanung: Laufende Planänderungen — oder Erfüllung des Planes"** — (Zmiany bieżące planu albo jego wykonanie) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 16 — Augustheft 1950, str. 153 — 157.

74. **Thürmer H. — „Anlageinstandsetzung und Anlageinstandhaltung"** — (Kapitalne remonty i konserwacja) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 15 — Augustheft 1950, str. 110 — 111.

75. **Verleig H. — „Über den Volkswirtschaftsplan 1950"** — (O narodowym planie gospodarczym 1950 r.) — „Die Arbeit" — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkchaftsbundes — Nr 3 — März 1950, str. 110 — 112.

76. **Weil E. — „Zur Anwendung der Kreditrichtlinien"** — (Zastosowanie wytycznych kredytowych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 2 — Januarheft 1950, str. 65 — 69.

77. **Werner K. — „Das Betriebswirtschaftliche Rechnungswesen in der Kommunalwirtschaft"** — (Rachunkowość gospodarcza w gospodarce komunalnej) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 1 — Januarheft 1950, str. 8 — 12.

78. **Wergo H. — „Einhaltung der Haushaltsdisziplin in den Gemeinden und Kreisen — erste Aufgabe aller Hauhaltsorgane"** — (Utrzymanie dyscpliny budżetowej w gminach i powiatach jako pierwsze zadanie wszystkich organów budżetowych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 15 Augustheft 1950, str. 104 — 110.

79. **Winternitz J. — „Zur marxistischen Theorie der Wirtschaftskrise"** — (Przyczynek do marksistowskiej teorii kryzysów gospodarczych) — „Einheit" — Theoretische Zeitschrift des wissenschaftlichen Sozialismus — herausgegeben vom Parteivorstand der sozialistischen Einheitspartei Deutschlands (Heft 9), str. 827 — 838.

80. **Witting A. — „Der Finanzplan in der Praxis"** — (Plan finansowy w praktyce) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 8 — Aprilheft 1950, str. 337 — 339.

81. **Wiederhold K. — „Metamorphosen des Kapitals und ihr Kreislauf"** — (Przebieg zmian kapitału) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitung des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 3 — März 1950, str. 124 — 128.

82. **Wolf H. — „Einige Besonderheiten der sozialistischen Industrialisierung"** — (Pewne osobliwości uprzemysłowienia socjalistycznego) — „Einheit — Theoretische Zeitschrift des wissenschaftichen Sozialismus — herausgegeben von Parteivorstand der sozialistischen Einheitspartei Deutschlands". Heft 9 — September 1949, str. 818 — 829.

83. **Zahn L. — „Was bedeutet die Umstellung des Rubelkurses auf Goldbasis"** — (Jakie ma znaczenie oparcie kursu rubla na złocie) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 5 — Mai 1950, str. 217 — 219.

84. **Zahn L. — „Was verstehen wir unter Finanzplanung"** — (Co rozumiemy pod pojęciem planowania finansowego?) — „Einheit" Theoretische Zeitschrift des wissenschaftlichen Sozialismus herausgegeben vom Parteivorstand der sozialistischen Einheitspartei Deutschlands" (Heft 9) September 1949, str. 805 — 812.

85. **Zöllner E. — „Die Stellung der Privatbetriebe in der demokratischen Wirtschaft"** — (Stanowisko przedsiębiorstw prywatnych w gospodarce demokratycznej) — „Die Arbeit — Theoretische Zeitschrift des Freien Deutschen Gewerkschaftsbundes" — Nr 2 — Februar, str. 61 — 62.

C. ARTYKUŁY REDAKCYJNE

1. **„Die Besteuerung der Freien Berufe"** — (Opodatkowanie wolnych zawodów) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 1 — Januarheft 1950, str. 1 — 6.

2. **„Die Investitionen des Volkswirtschaftsplanes 1950"** — (Inwestycje w państwowym planie gospodarczym 1950) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 2 — str. 49 — 52.

3. **„Die Aufgaben der tschechoslowakischen Finanzplanung"** — (Zadania czechosłowackiego planowania finansowego) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 2 — Januarheft, str. 79 — 80.

4. **„Zur Anwendung der Kreditrichtlinien"** — (Zastosowanie wytycznych kredytowych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 4 — Februarheft, str. 159 — 160.

5. **„Vereinfachung des demokratischen Bankapparates"** — (Uproszczenie demokratycznego aparatu bankowego) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 7 — Aprilheft 1950, str. 298 — 300. 1950.

6. **„Um die Plandisziplin bei der Investitionen"** — (O przestrzeganie dyscypliny planu przy inwestycjach) — „Deutsche Finanzaktiv in den Betrieben" — (Aktywa finansowe w przedsiębiorstwach) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 10 — Maiheft 1950, str. 456 — 457.

8. **„Erhöht die Wachsamkeit in der Kreditinstitutionen"** — (Wzmóc czujność w instytucjach kredytowych) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 11 — Juniheft, str. 489 — 491.

9. **„Die Kreditrichtlinien für das Bodenreform und Bauprogram des Jahres 1950"** — (Wytyczne kredytowe dla reformy agrarnej i program budowy w 1950 r.) — „Deutsche Finanzwirtschaft" — Nr 11 —Juniheft 1950, str. 500 — 510.

Wydawca: **Narodowy Bank Polski** Redaguje Kolegium

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Złota 1.

Częstochowskie Zakłady Graficzne w Częstochowie, Aleja N. M. P. 52. Zamówienie Nr 573—5.II.51 R-2-10520.
Nakład 4.000 egz. Papier druk. sat. 61×86 — 60 gr Kl. VII.